

MİLLET MECLİSİ

TUTANAK DERGİSİ

35 nci Birleşim

23 . 1 . 1969 Perşembe

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	416	zioğlu ve iki arkadaşı ile Aydın Milletve-	
2. — GELEN KÂĞITLAR	416	kili Reşat Özarda'nın, Kıbrıs dâvasında	
3. — YOKLAMA	416	uygulanacak millî politikanın tesbit ve ta-	
4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER	417	kibi için Anayasanın 88 nci maddesi gere-	
1. — Kayseri Milletvekili Turhan Fey-		ğince bir Genel görüşme açılmasına dair	
		önergeleri (8/26, 8/27)	417:462

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Kayseri Milletvekili Turhan Feyziöğlü ve iki arkadaşı ile Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın Kıbrıs dâvasında uygulanacak milli politikanın tesbit ve takibi için Anayasanın 88 nci maddesi gereğince bir genel görüşme açılmasına dair önermeleri üzerinde bir süre görüşüldü.

Parti grupları temsilcilerinin, konunun önemine binaen, 23 . 1 . 1969 Perşembe günü yapılacak birleşimde de görüşmelere devam olunmasına dair önergesi kabul olundu.

23 . 1 . 1969 Perşembe günü saat 15,00 te toplanılmak üzere Birleşime saat 18,35 te son verildi.

Başkan
Başkanvekili
Âtîf Şohoğlü

Kâtip
Urfa
Ramazan Tekeli

Kâtip
Çorum
Abdurrahman Güler

2. — GELEN KÂĞITLAR

Teklif

1. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi M. Yılmaz Mete'nin, Millî Eğitim Bakanlığı Meslekî ve Teknik Öğretim Okulları öğretmenlerinin intibakı hakkındaki Kanuna ek kanun teklifi (2/810) (Millî Eğitim ve Plân komisyonlarına).

Raporlar

2. — Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununun 172 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı ve işçileri, Millî Savunma, Maliye ve Plân komisyonlarından 4 er üye seçilerek kurulan Geçici Komisyon raporu (1/562) (S. Sayısı : 778)

3. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Masimî Ürdün Kırallığı arasında imzalanmış olan Kültür Anlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı ve Millî Eğitim ve Dışişleri komisyonları raporları (1/531) (S. Sayısı : 780)

4. — 20 Nisan 1968 tarihinde Ankara'da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Senegal Cumhuriyeti Hükümeti arasında Kültür Anlaşması» nın onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı ve Millî Eğitim ve Dışişleri komisyonları raporları (1/544) (S. Sayısı : 781)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Âtîf Şohoğlü

KÂTIPLER : Abdurrahman Güler (Çorum), Ramazan Tekeli (Urfa)

BAŞKAN — Millet Meclisinin 35 nci Birleşimini açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Otomatik cihazla yoklama yapılacaktır. Muhterem üyelerin beyaz düğmelere basmalarını istirham edeceğim.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, müzakerelere başlıyoruz.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Kayseri Milletvekili Turhan Feyzioğlu ve iki arkadaşı ile Aydın Milletvekili Resat Özarda'nın, Kıbrıs davasında uygulanacak millî politikanın tesbit ve takibi için Anayasanın 88 nci maddesi gereğince bir genel görüşme açılmasına dair önergeleri (8/26, 8/27)*

BAŞKAN — Kıbrıs konusu ile ilgili genel görüşmeye devam ediyoruz.

Söz sırası, Adalet Partisi Grubu adına Sayın Settar İksel'indir.

Buyurun efendim.

SETTAR İKSEL (İzmir) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri,

Kıbrısta Türk ve Rum temsilcileri arasında bir müddettir devam eden görüşmelerin üçüncü bölümüne başlandığı ilân edildi. Anlaşıldığına göre, esaslı meseleler üzerinde bir görüş birliğine varılamaması yüzünden zaman zaman inkıtaa uğruyan ikili görüşmelere tekrar devam kararı verilmiş bulunuyor.

Kıbrıs'ta iki cemaat arasında yapılan ikili görüşmeler, şüphesiz ki; Türkiye Hükümetinin muvafakati ile ve malûmatı tahtında yapılmış ve yapılmaktadır. Hükümetin, ikili görüşmelerin yapılmasını tasvibetmesi A. P. nin seçim beyanamesine ve Hükümetin programına uygundur. Hükümet programında aynen şöyle denilmektedir :

«Gerçekten, bütün ilgili taraflarca milletlerarası anlaşmalara saygı gösterilmediği, insan hakları gereği gibi korunmadığı, bölge barışına değer veren bir zihniyet ile hareket edilmediği müddetçe Kıbrıs meselesi vahim ihtilâflara yol açabilecek bir buhran mahiyetini muhafaza edecektir. Türkiye bu ihtilâfların önlenmesini ve bölge barışının korunmasını samimiyetle arzu ettiği içindir ki, Kıbrıs meselesinin müzakere yoluyla ve ilgili tarafların anlaşmaları suretiyle çözümlenmesini daima arzu etmiştir.»

Hükümetin programında, Kıbrıs'ta bir emri-vakinin hiçbir suretle tevziz edilemeyeceğine işaret edildikten sonra; «Müstemelekecilğin sona erdiği bir devirde, Türkiye'nin Kıbrıs'taki Türk cemaatinin tekrar kolonize edilmesine göz yumması hiçbir zaman düşünülemez», denilmektedir.

Programına uygun olarak ikili görüşmeleri tevziz eden Hükümet, Kıbrıs konusuna bir çözüm

yolu bulunması için hiçbir anlaşma ümidini ihmal etmediğini, nihai bir anlaşma için, ancak hazırlık mahiyetinde de olsa, her türlü görüşmeyi faydalı saydığını, bir kere daha göstermiştir. Anladığımıza göre, bu görüşmelerde Türk Hükümetinin rolü bir müşahitlikten ileriye gitmemektedir. Hükümet, Türk cemaatine mütalâasını bildirmekle iktifa etmektedir. Yani, Türkiye Hükümeti, ikili görüşmelerle angaje olmamaya, bağlanmamaya dikkat etmektedir. Bu da, cemaatler arasında cereyan eden görüşmelerde bir Hükümetin tutacağı en doğru yoldur. Türkiye Hükümeti bu şekilde hareket etmekle, aynı zamanda âzami iyi niyetle meşbu olduğunu da ortaya koymaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi bir de karşı tarafın tutumuna göz atalım.

Yunan Hükümeti tabiatıyla kendini geri plânda tutmaktadır. Yunan Hükümeti kendini zayıf hissettiği zaman, ya vakit kazanmaya gayret etmiş veya inisiyatifi Makarios'a bırakmıştır. Şu esnada Yunanistan ile Kıbrıslı Rumların müşterek gayeleri için çalışma Makarios'a bırakılmış bulunuyor.

Kıbrıs meselesinde Yunan emellerinin emri-vâkilerle, zorbalıkla elde edilemeyeceği anlaşılmıştır. Şimdiye kadar muhtelif tecrübelerle Türkiye'nin oldu bittilere rıza göstermeyeceği, ortaya konulmuştur. Esasen Yunanistan, kuvvet tecrübelerine kalkısacak durumda değildir. Kıbrıs Rumları da böyle teşebbüslerin fayda vermeyeceğine inanmışlardır.

İşte bu sebeplerledir ki, Makarios neticeye iki merhalede ulaşmak yolunu tutmuştur. Evvelâ Türk Cemaatini âzami şekilde tatmin edip, buna karşılık Rumların idaresine hâkim olacakları tamimiyle müstakil Lefkoşe Andlaşmalarından kendini kurtarmış, yani ilerde istediğini yapabilecek ve Türk Askerî Kuvvetlerinden, üslerden arınmış bir Kıbrıs Devleti ortaya getirmek.. Bunu yapmak için şüphesiz, Kıbrıs'ı silâhtan tecrit edileceği, Yunan kuvvetlerinin de Kıbrıs'tan çekileceği, tekliflerin arasındadır.

Birinci merhale bu şekilde gerçekleşirse, ikinci merhale, yani Enosis, bir zaman meselesi haline gelir ve bu zamanı da Makarios tâyin eder.

Yunan Hükümeti ve Mekarios, Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs Rum Hükümetinin tanınması suretiyle birtakım başarılar elde etmişlerdir. Ancak, bunların, kendilerini istedikleri neticeye ulaştıramayacağını da anlamış bulunuyorlar. İşte bunun içindir ki, yine meseleyi Türkiye'nin de kabul edeceği bir anlaşma ile halletmek yolunda çaba göstermekten geri durmuyorlar. Kıbrıs'ta şimdi cereyan eden müzakereler bu çabaların bir parçasıdır. Maksat müzakere ile vakit geçirmek değildir. Bir neticeye varmak ise, bazı hakikatlerin bilinmesinde fayda vardır. Bunlar, şimdiye kadar cereyan etmiş müzakereler sırasında müteaddit Türk Hükümetleri tarafından defaatle tekrar edilmiş ise de, Kıbrıs meselesinin bundan sonraki gelişmeleri bakımından tekrarında büyük fayda mülâhaza etmekteyiz.

Kıbrıs meselesi Türkiye için, Kıbrıs'taki Türk cemaatinin hak ve menfaatleri meselesinden ibaret değildir. Kıbrıs meselesi, Türkiye'nin güvenliğine ve savunmasına taallük eden hayati bir meseledir. Türk cemaatine her türlü hak tanılsa ve cemaat siyasi hakları bakımından tatmin edilse bile, Türkiye'nin emniyeti ve müdafaasını göz önünde tutan bir hal şekli ile Türkiye tatmin edilmedikçe Kıbrıs meselesi bir çözüme bağlanamaz.

Türkiye üç tarafı denizle çevrili bir ülkedir. Şimaldeki Karadeniz'de yabancı bir Devletin deniz kuvvetleri üstündür. Garp tarafındaki Ege sahilleri Yunan adalarıyla çevrilidir. Bu vaziyette olmıyan ve muhtemel bir saldırıya en az mâruz olan Cenup sahilleri ve bu sahillerin en emin limanı İskenderun körfezi, bu körfeze de Kıbrıs bir uçak gemisi gibi burnunu sokmuş vaziyettedir. Türkiye emniyeti için böyle bir ehemmiyet taşıyan Kıbrıs adasının mukadderatını, yarın ne yapacağı belli olmıyan ellere şüphesiz ki, bırakamayız. Türkiye'nin bu emniyeti nasıl temin edilebilir?

Evvêlâ şu suali soralım : Acaba Yunanistan ve Kıbrıs Rumları, Makarios enosisten vazgeçmişler midir?

Makarios Kıbrıs meselesini, enosisi tek başına kendisi ortaya atmış değildir. Makarios Yunan Kilisesinin bir mümessilidir. Yunan Kilisesi ise, geçen asrın başlarından beri evvelâ Yunanistan'ı Yunanistan etmiş, sonra da Yunanistan'ın emellerini, yani Megalo - İdeayı, eski Bizans'ı ihya etmek yolundaki çalışmaların ba-

şına geçmiş bir dinî teşekküldür. Bu siyasi rolü, kendisine o derece ehemmiyet verdirmiştir ki, bugün bu siyasi rolünden vazgeçse Yunan Kilisesi bir balon gibi söner. Yunan Kilisesinin bütün ehemmiyeti bu siyasi rolündedir. Bundan vazgeçemez. Bugün Kıbrıs meselesi halledilse, Kıbrıs'ı istedikleri şekilde bağlasalar, arkasından başka bir mesele çıkacaktır ve Yunan Kilisesi çıkaracaktır. Geçen asrın başından beri bu böyle olmuştur; her mesele istedikleri şekilde halledildiği zaman, derhal arkasından Yunan Kilisesi başka bir mesele çıkarmıştır.

Yunanistana gelince; Yunanistan büyük bir felâket geçirdi, Anadolu'da büyük bir hezimetle uğradı. Az memleketin başına gelecek şekilde bir hezimetle uğradı, orduları denize döktü. Bundan sonra mütenebbih olması, bazı hayallerden vazgeçmesi beklenirken, gördük ki Megalo - İdeadan vağgeçmemiş. Şimdi son zamanlarda Anadolu hezimetinden daha büyük ne oldu ki, Yunanistan bu sefer uslandı diyelim.. O büyük hezimetten ders almıyan Yunanistan bu sefer hangi vaka oldu ki, bundan artık bir ders aldı diyebilelim? Böyle bir şey görmüyoruz. Binaenaleyh, ne Kıbrıslı Rumların, ne Yunanistan'ın Megalo - İdeadan bugün vazgeçmiş olmalarını farz ettirecek bir sebep ortada yoktur.

Türkiye'nin Kıbrıs'taki hakları; Türkiye'nin müdafaası, emniyeti bakımından Türkiye için lâzım olan hakları, Lefkoşe anlaşmaları ile bugün temin edilmiş bulunmaktadır. Lefkoşe anlaşmaları Yunanlıların ve Kıbrıslıların bütün gayretlerine rağmen beynelmilel hukuk bakımından mer'idir, bugün el'an meriyettedir. Şimdi bu anlaşmalara varılncaya kadar, Kıbrıs meselesinin bugünkü safhasına gelinceye kadar, geçirdiği safhaları dün Sayın Feyzioğlu pek güzel hulâsa etti. Ben bunları tekrarlıyacak değilim. Fakat Kıbrıs'ın bilhassa Lefkoşe anlaşmalarının yapılmasına takaddüm eden safhalarına ait bazı noktaları tekrarlıyacağım. Bu tekrarlıyacağım vakalara şahsan ben de karışmış bulunuyorum ve hâtıralarımı da arada söyleyeceğim.

Kıbrıs meselesinin başlangıcı eskidir; dün de arkadaşımızın söylediği gibi. Bu son safhası, 1950 senelerinde başlar. 1950 de Kıbrıs meselesi ortaya atıldığı zaman Türkiye'nin tezi;

«Kıbrıs 1878 de İngiltere'ye verilmiştir, İngilizlerin elinde kalmıyacak olursa, eski sahibi Türkiye'ye avdet etmesi icabeder» idi. O zaman «Kıbrıs Türktür, Türk kalacaktır» tezi ortaya atıldı ve Türkiye İngiltere'den ayrıldığı takdirde Kıbrıs'ın tamamını istiyordu. Bu şekil üzerinde; yani Yunanlıların Enosis üzerinde, milletlerin kendi mukadderatını tâyin etmelerini ileri sürerek, Enosis üzerinde ısrar etmelerine mukabil, biz Kıbrıs'ın Türkiye'ye avdet etmesini isterken, 1957 senesinde ben Atina'da Büyükelçi iken Yunan Hariciye Nazırı Averof'la bir Pazar sabahı, matbuatın bizi takibetmemesi için erken saatlerde, evinde yaptığımız bir görüşmede bana, Türkiye Hükümetinin bir taksim fikri karşısında ne düşüneceğini sordu. Ve bunu çok mahrem olarak «Hükümetinize bildiriniz, bana da cevabını biran evvel getiriniz» dedi. Maalesef o zaman bu taksim tezini biz kendi tezimiz olarak benimsedik. Taksim tezi, Türk tezi olduğu andan itibaren bu yolda bir neticeye varmak imkânsız hale geldi.

Şimdi burada Sayın İnönü'nün dünkü telkinlerine temas etmek isterim.

Sayın İnönü federasyon şeklinin iyi bir hal şekli olacağını - iyi hatırlıyorsam - ve bu şeklin Türk Hükümeti tarafından benimsendiği takdirde, Dışişleri Bakanı tarafından bu kürsüde, «Biz federasyonu istiyoruz» diye açıkça mesele ortaya konulduğu takdirde, bir federasyon şekli ile işin halledilebileceği ve bir neticeye varmanın da kolaylaşacağını ifade etti ve kendi partisinin de, diğer partilerin de böyle bir tezi destekleyeceklerini sözlerine ilâve etti. Demin anlattığım hâtıram buna bir misal teşkil eder. Eğer taksimi biz Türk tezi diye benimsemiş olsaydık, büyük bir ihtimalle bugün taksim gerçekleşmişti.

Bugün «federasyonu» aynı şekilde Türk Hükümetinin tezidir, Türk Hükümetinin isteğidir, diye ortaya attığımız takdirde, bu hal şeklinin de öbürünün âkibetine uğramasından bence endişe etmek lâzımdır. Birazdan arz edeceğim gibi, federasyon şeklinin lehinde veya aleyhinde bir şey söylemek istemiyorum. Yalnız bizim tezimiz olarak Türk Dışişleri Bakanı tarafından burada söyleyip, bütün partiler tarafından desteklenen bir tez olarak bunu ortaya attığımız takdirde, neticeye varmak

bakımından iyi veyahut fena netice vereceğini münakaşa etmek istiyorum.

Lefkoşa anlaşmaları iki netice, iki şey temin eder : Birisi; Türk ve Yunan tezleri bir kenara atar, yani ne Türkiye taksimi istiyecek, ne Yunanistan Enosis istiyecek diye, bunu bir defa ortaya koyar. Sonra da Adanın, Adadaki Türklerin ve Türkiye'nin emniyeti bakımından birtakım hükümleri ihtiva eder. Şimdi, yapılan görüşmelerde yeni bir şekil ortaya atıldığı zaman karşı tarafın güttüğü gaye, tekliflerinden onu anlıyoruz ki, Türkiye'nin garantilerini bir defa yok etmek ve karşı tarafta hareket serbestisini tekrar iade etmektir. Çünkü bugün hareket serbestisi ahden yok, ahden Enosisi istiyememesi lâzım, yapamaması lâzım. Onu da bertaraf etmek.

Burada, Sayın Aybar'ın dünkü bir fikrine temas etmek isterim :

«Büyük Devletler Kıbrıs'ın, bugün müstakil bir Devlet olan Kıbrıs'ın müstakil devlet hüviyetini kaybetmesine rıza göstermezler. Bu bizim istememizle olmaz» dediler, iyi hatırlıyorsam. Biz eğer bunun, yani Kıbrıs'ın tamamıyla serbest, yarın öbürün her istediği şekilde hareket edebilecek bir devlet haline gelmesine yardım edersek, o devlet kendi kendisini müstakil devlet olmaktan çıkaracaktır. Bunu ben söylemiyorum, Yunanlılar da, Kıbrıslılar da bunu senelerdir iddia ediyorlar, ortaya atıyorlar ve bunun için çalışıyorlar, bunu hepimiz biliyoruz. Binaenaleyh, Kıbrıs'ın müstakil bir devlet olmasını isteyenler bununla bir netice elde etmezler.

Şimdi bu Lefkoşa anlaşmaları, yani Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki haklarının esasını teşkil eden bu anlaşmalar acaba değişmez anlaşmalar mı olması lâzımdır? Lefkoşa'da yapılmıştır, bunun bir kelimesine dokunulamaz...

Muhterem arkadaşlarım; Lefkoşa anlaşmaları yapılabilecek 10 sene olmuştur. Bu 10 senede birtakım tecrübeler geçirildi, çok vâkalar cereyan etti. Bunların dışında her hangi bir anlaşma 10 sene tatbikat görürse elbette ki, içinde bazı değişiklikler yapılması lüzumu hissedilebilir. Tatbikat bazı şeylerin değiştirilmesi lüzumunu ortaya koyabilir. Lefkoşa anlaşmaları da şüphesiz, bugünün icaplarına göre eğer daha iyi bir şekil bulunursa değiştirilebilir. Ancak, demin ifade ettiğim gibi, Türkiye'nin emniyetine, güvenli-

ğine, müdafaasına taallük eden cihazları emniyet altına almak şartıyla ve Kıbrıs'taki ırkdaşlarımızın haklarını tamamiyle korur bir anlaşma şekli bulmak şartıyla elbetteki her anlaşma, dünyada yapılan her anlaşma gibi, Lefkoşa anlaşmaları da değiştirilebilir. Yalnız bu değişimde, demin arz ettiğim ve tekrar ettiğim şartların dışında her hangi bir tâvizi ne bugünkü Adalet Partisi Hükümeti, ne de diğer hiçbir Türk Hükümeti kabul edemez.

Muhterem arkadaşlarım; demin söylediğim, cereyan etmekte olduğunu duyduğumuz ikili müzakereler anlaşılıyor ki, güç şartlar içinde devam etmektedir. Gazetelerden, Türk Cemaatinin ortaya koyduğu istekleri ve buna karşı Rumların, Makarios'un ileri sürdüğü istekleri gördük. Bu, birbirine çok uzak olan iki istek arasında bir orta şekil bulmak zannederim kolay olamaz. Yani ikili müzakerelerin bir netice verip vermemesi hususunda pek nikbin olmaya sebep görmüyorum. Bu cihazı Hükümet şüphesiz ki, hepimizden daha iyi bilir ve Hükümet bir nokta hakkında şüphesiz ki, bizden daha iyi teşhis koyabilir; karşımızdakiler ya hüsnüniyetle hareket ediyorlar, ya bir hüsnüniyetle karşı karşıyayız, yahut da bir oyalama ile karşı karşıya bulunuyoruz. Bu noktayı da şüphesiz ki, en iyi tâyin edecek Dışişleri Bakanlığımızdır. Bir oyalama ile karşı karşıya bulunmamız, ihtimal dışındadır. Yunanlılar ve Kıbrıslılar daima bu yolu tecrübe etmişlerdir ve bundan daima karşı taraf kazançlı çıkar. Bakınız neden? Bizim Kıbrıs meselesinde bir sıkıntımız var; orada Türkler var, bu Türkler kendilerini müdafa halinde bulunuyorlar. Bilhassa kış gelince, her kış, güç şartlar içinde elde silâh, neticesi ne gün alınacağı bilinmiyen bir mücadeleye girişiyorlar. Bu sene mi bitecek, gelecek sene mi bitecek, bunu da bilmiyorlar, kaç senedir sürüp gidiyor. E, bu kolay bir iş değildir. Bilhassa yalnız maddi kuvvet üzerine değil, sınırları da bozucu bir şeydir. Ne günü biteceği bilinmiyen bir mücadeleye güç şartlar içinde devam etmek.

Karşı taraf; karşı tarafın hiçbir sıkıntısı yok. Karşı taraf ticaretini yapıyor, limanlarına gemiler girip çıkıyor, inşaat yapıyor, yatırım yapıyor, turistler geliyor, normal bir memleket halinde gidiyor, bir sıkıntısı yok. Sıkıntı, bizim tarafta. Binaenaleyh; işi uzattıkça sıkıntılı taraf daha ziyade sıkıntıya girer. Onun daha fazla sıkıntısı

yok ki, uzatmaktan bir şey kaybetsin. Binaenaleyh; ilânihaye oyalanmaya bizim tahammülümüz yoktur. Eğer, karşı tarafın bizi oyaladığı neticesine varılacak olursa buna bir nihayet verilmesi icabeder. Buna nasıl nihayet verilebilir? Karşı taraf oyalarsa biz ne yapabiliriz? Burada ben yapılabilecek şeyleri birer birer sayamam. Benim hatırıma gelenlerden çok daha iyileri başkalarının da hatırına gelebilir.

Ancak şurasına işaret edeyim ki, demin arz ettim, Kıbrıs meselesinde sıkıntı içinde olan biziz, karşı taraf değildir, dedim. Karşı tarafın da buna mukabil zayıf noktaları yok denemez. Onun da zayıf noktaları var. Bunlardan muayyen bir zamanda istifade de edilebilir. Karşı tarafın çok zayıf tarafları vardır. Bir tanesini misal olarak söyleyeyim. Demin, bizim sahillerimizin Yunan adalarıyla çevrili olduğunu söyledim. Bu, Yunanlıların belki günün birinde Anadolu'ya atılabiliriz, diye düşünürlerse ellerinde bir vasıta, bir merhale ve onun için belki o zaman bu adaları ille istiyoruz diyerekten almışlardır.

Şimdi, madalyonun ters tarafını alalım. Bu Yunan adaları Yunanistan'ın başına belâdir. Müdafaası Türkiye'ye karşı gayrikabildir. Bırakalım müdafaasını, oradaki insanları besleyemezler. Yunanistan'dan ekmek göndermek lâzımdır, adalarda hiçbir şey yok. Bu da işin ters tarafı. Yunanistan'ın, bilmiyorum hangi sebeple iki de bir de Türk hududunda birtakım tedbirler aldığı yazılıyor, haber veriliyor. Bugün böyle bir tedbir alması için sebep de yok. Eğer doğru ise Yunanistan'ın Türk hududunda alacağı tedbirler gibi, 12 ada karşısında Türkiye'de bir tedbir almaya başlarsa Yunanistan çok müşkül mevkie düşer.

Muhterem arkadaşlarım; bir hal şekline eğer karşı taraf oyalama yoluna gidiyorsa, bizim hiç olmazsa bir hal şekline varmak için gayret etmemiz lâzımgeldiğini ifade ettim. Bu hal şekilleri ne olabilir. Demin arz ettiğim gibi, ben bir hal şekli üzerinde durmaya taraftar değilim, bunu doğru bulmam. Bir hal şekli; ben federasyon istiyorum, ben konfederasyon istiyorum, ben kantonal sisteme taraftarım; bunu bir Hükümet tezi olarak ortaya atmak doğru değildir. Muhtelif şekiller düşünülebilir, muhtelif şekiller vardır. Esasen, bu şe-

killerin isimleri vardır, isimlerinin altındaki şekiller de birbiri içine giriftir. İsviçre bugün kantonal sistemi kabul etmiş bir memleketdir, aslında orada bir federasyon vardır, ama adı kantonal sistemdir. Her hangi bir isim konulabilir.

Dün yine Sayın İnönü, federasyon sisteminin Yunanistan'ı, Yunanlıları ürküttüğünden bahsetti ve bu sistemin taksime yol açabileceğini düşündüklerini söyledi. Ne federasyon sistemi, ne her hangi bir başka bir sistem taksime yol açamaz. Türkiye bütün andlaşmalara olduğu gibi Lefkoşe Andlaşmasına da harfiyen sâdik kalmıştır. Türkiye andlaşmalara hakikaten sadakat gösteren bir memleketdir. Yarın, öbür gün bir hal şekli bulunur da Türkiye bunun altına imzasını atarsa, buna sâdik kalacağından şüphe edilemez. Bugüne kadar her halde Türkiye andlaşmalarına sâdik kalmıyor, diye misal gösterilemez.

Federasyon sistemi de diğer sistemler arasında münakaşa edilebilir bir sistemdir. Taksime yol açacak diye bir şey söylenemez, fakat böyle bir neticeye varıldıktan sonra Yunanistan tekrar Enosis'e dönmek isterse federasyonu kabul ettikten sonra, Yunanistan kafasının arkasındakini yine ortaya çıkarıp da Enosis'i istemeye kalkarsa o zaman federasyon taksime yol açar.

Her halde Kıbrıs için bulunacak sistem, bulunacak hal şekli Türkiye'nin yukarıda arz ettiğim bütün mülâhazalarla kabul edeceği şeklin dışında bir şekil olamaz. Türkiye'nin ancak emniyetini, müdafaasını göz önünde tutan ve Kıbrıs'taki Türklerin bütün haklarını koruyan bir andlaşma şekli Türkiye tarafından kabul edilebilir. Bu noktaları tekrar belirtmekte, şüphesiz bunlar bilinen şeylerdir, başta da söylediğim gibi, fayda vardır.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (A. P. Grupundan alkışlar)

BAŞKAN — Güven Partisi Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu.

AHMET TAHTAKILIÇ (İstanbul) — Önerge üzerinde söz veriyor musunuz?

BAŞKAN — Henüz gruplar bitmedi, efendim.

AHMET TAHTAKILIÇ (İstanbul) — İntizar ediyoruz, efendim.

BAŞKAN — Gruplar biter, bizim devamımıza mâni bir hal olmazsa, Yüce Meclis bir karar vermezse, memnuniyetle.

G. P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİ-OĞLU (Kayseri) — Sayın arkadaşlarım; Güven Partisi Grubu'nun önergesini dün önerge sahibi olarak açıklamak fırsatını bulmuştum. Bugün Grup adına söz almışken dünkü müzakerelerde ortaya atılmış fikirlerin de ışığı altında ve bu konularda grupumuzun görüşünü daha da açıklamaya imkân bularak mâruzatta bulunacağım.

Dün Güven Partisi Grubunun önergesinin acil maksadını arza çalışmış idim. Günlük icapların, geçici taktiklerin bir müzakerede izlenecek yolun veya bulunacak bir uzlaşma formülünün ötesinde milletlerin gönüllerinde ve kafalarında yaşatacakları imkân ve fırsat bulurlarsa gerçekleştirmeye çalışacakları bir nihai millî hedef olmalıdır. Bilhassa Kıbrıs dâvasında karşı tarafın 80 - 90 seneden beri takibettiği ve en ağır yenilgilere uğradıktan sonra dahi dün arz ettiğim gibi ve biraz önce bu kürsüde iktidar partisi grup sözcüsünün teyidettiği gibi, istiklâl Savaşındaki yenilgiden sonra dahi terk etmedikleri bir millî hedefleri olur ise bunun karşısına behemahal bir mukabil millî hedefle çıkmak zarureti vardır. Taktiklerle çıkılmaz. Günlük müzakere icaplarıyla çıkılmaz. Taktikler değişir, günlük müzakere icapları değişir. O günkü siyasi konjonktür içinde, şu kelimeyi kullanmanın isabetli olup olmayacağı yolundaki düşünceler değişir ama nasıl ki karşı tarafın Kıbrıs dâvasında değişmeyen, değişmediğine şahid olduğumuz bir millî hedefi varsa, Türkiye'nin de böyle bir millî hedefi olmalıdır. Strateji vardır, taktiklerin çok üstünde. Stratejiden bahsetmek üzere biz bu önergeyi getirdik.

Bu önergeyi verdiğimiz tarih geçen yıl büyük bir buhranın atlatılmasından hemen sonradır. Belli bir buhranın sıkışıklığı içinde, günlük olayların tazyik edici şartları içinde değil. Böyle bir durum olmadan, bir müzakere ortada yok iken, belli bir buhran yok iken, bir saldırı bahis konusu değil iken, bu meseleyi konuşalım bir defa, diye getirdik. Çünkü Kıbrıs meselesini Yüce Meclis daima böyle bir buhran vesilesiyle konuştu. Daima günlük sıkışık şartlar içinde ve olayların tazyiki altında konuştu, o günlerin zarureti altında konuştu. Meseleye

tarihi akışı içinde, tarihi görünümü içinde bakmak ve milli hedefi tâyin etmek bakımından bir tahlil yapmaya imkân versin diye bunu getirdik.

Dünkü konuşmamızın da mihveri bu oldu. Meseleye bâzı gruplar önergemizin asıl hedefini teşkil eden bu milli yönünden baktılar. Bâzı gruplar ise yine daha çok bugün cereyan etmekte olan müzakereler ve taktik açısından baktılar.

Değerli arkadaşlarım, çünkü müzakerelerde Sayın C. H. P. Sözcüsü, sanki belli bir formül üzerinde, federasyon formülü üzerinde Mecliste görüş birliğine benzer bir durum ortaya çıkmış gibi ifadede bulundular ve hattâ Hükümeti de, grupların sözlerinde belirmiş bulunan bu görüş birliği istikametinde, açıkca federasyon tezini savunur bir halde beyanda bulunmaya davet ettiler.

T. İ. P. Sözcüsü, açıkca Federatif Kıbrıs tezini savunmuş olan sözcü idi ve C. H. P. Sözcüsü, T. İ. P. Sözcüsünün federasyon tezini savunduğunu ifade etmekte yerden göğe haklı olabirdi. Fakat, aslında yapılmış olan tahlil, yani federasyon konusunda T. İ. P. siyle, C. H. P. siyle ve konuşmuş olan diğer gruplarıyla federasyon konusunda bir görüş birliği bulunduğu yolundaki iddia, çok satıhta kalan bir iddiadır. Şöyle ki, T. İ. P. nin savunduğu federasyon tezi, nihai millî hedef olarak ortaya atılmıştır. İmkân ve şartlar elverse dahi, veya dün arz ettiğim sebeplerle, federatif sistem işlemese dahi, Kıbrıs'ta bir millet bütünlüğü mevcudolmadığı için, bir Kıbrıs Milleti, bir Kıbrıs bayrağına, Kıbrıs milliyetçiliğine bağlılık bahis mevzuu olmadığı için iki ayrı millet parçası, iki ayrı milletin devamı bulunduğu için federatif sistem fiiliyatta yürümediği takdirde dahi, yine de T. İ. P. nin görüşüne göre, taksim düşünülmemek lâzımgelir. Taksim, T. İ. P. nin görüşüne göre, bugünkü taktik şartlar içinde elde edilmesi güç olduğu için değil, T. İ. P. nin görüşüne göre, zararlı olduğu için reddedilmek lâzımdır. T. İ. P., taksimi, taksimden rücu ve federasyon tezini, taksimin, biraz sonra arz edeceğim hangi gerekçelere dayandıklarını, faydalı olmayacağı, millî menfaatlara zarar vereceği, askerden arınmış bir bağımsız Kıbrıs'ın millî menfaatlerimize daha çok faydalı olacağı gibi, kanaatimizce tama-

miyle sakat bir tahlile dayandırarak istemektedir.

Şimdi, görüş birliğinden bahseden veya görüş birliği olduğu hissini veren Sayın C. H. P. Sözcüsü, bu görüşte midir? Federasyon konusunda, federasyon tezinin tez olarak ortaya atılması görüşünde T. İ. P. ile beraberdir ama, acaba C. H. P. nin savunduğu federasyon tezi ile T. İ. P. nin savunduğu tez arasında dahi bir yakınlık ve benzerlik tam olarak var mıdır? Bunun da tahlilini yapmak icabeder.

T. İ. P. taksimin zararlı olacağını ve federasyon tezinin askerden arınmış, bağımsız ve federatif Kıbrıs tezinin benimsenmesini isterken, dikkatle altını çizerek bir noktayı belirtmiştir. Ada, askersiz hale gelmelidir, diyor ve yalnız İngiliz üslerinin, İngiltere'nin Kıbrıs'taki askerî kolaylıklarının sona ermesi anlamında değil Ada'daki Türk Birliğinin de Ada'dan günü gelince çıkması anlamında askerden arınmış bir Kıbrıs istiyor. Türk Birliğinin de Ada'dan çıkmasını istediğini T. İ. P. Sözcüsü bu kürsüde, bu defa bir küçük kayıt koymakla beraber, açıkca ifade etmiştir. Koyduğu kayıt, yeni uygulanacak federatif sistemin işler hale geldiği gün, Türk ve Yunan birliklerinin İngiliz birlikleri gibi Ada'dan çıkmasıdır.

Bu görüş kabul edildiği takdirde, Ada'da Türk askerî, Yunan askerî, İngiliz askerî kalımayacak, silâhsızlanmış bir Kıbrıs bahis konusu olduğuna göre, yalnız yabancı asker dedikleri formülde, hattâ bir Kıbrıs Devleti Ordusu da bahis konusu olmayacak, ortada kanaatimizce, bir başka vesileyle de arz etmiş olduğum gibi, genel görüşme açılmasını rica eden ön müzakerede de arz etmiş olduğum gibi, ortada yarı askerî milis teşkilâtı, silâhlı organize kuvvet olarak AKEL kalacak. Çünkü AKEL, bilindiği gibi, bir hayli organize bir kuvvet halindedir ve resmen askerden arınmış bir Kıbrıs'ta fiilen silâhlı bir mücadele kuvveti olarak AKEL, Ada'da egemenliğini kurabilmek ihtimaline sahibolacak.

Bu tez, yalnız T.İ.P. nin tezi değildir değerli arkadaşlarım. Akel'in daha 1959 da resmî bir deklârasyonla, ondan evvel çeşitli makaleler ve beyanlarla ve 1959 dan bu yana ısrarla ve birçok vesilelerle savunduğu bir görüştür. Federatif dememekle beraber, demokratik anayasa

tâbirini kullanarak, demokratik anayasadan murat ise Rum çoğunluğunu hâkim kılacak bir anayasadır, onların nazarında, askerden arınmış, Türk askerlerinin terk ettiği bağımsız Kıbrıs formülünü, Yunan askerinin İngiliz askerinin tamamen terk ettiği bağımsız Kıbrıs formülünü ısrarla savunmaktadır.

Bunu yalnız Akel değil, dünyadaki bütün komünist ülkelerin, dünyadaki bütün komünist partilerin koro halinde savunduklarını da ve tek istisnasının gösterilemeyeceğini de burada ifade etmek isterim.

O halde arkadaşlar, federasyon demek kâfi değil. Tabliller satıhta kaldığı zaman görüş birliği manzarası varmış zannedilir. Ama biraz daha derine inildiği zaman, federasyonu, taksimi verseler dahi kabul etmemek mânasında, taksimi müraccah bir hal şekli olarak ortaya koyan T.İ.P. ile, taksim şimdi elde edilemez ise ona nazaran belki daha az imkân sağlayan, fakat taksimden bizi fiilen uzaklaştırmayıp, işlemediği takdirde belki o yolu tekrar açacak olan bir geçici uzlaşma formülü olarak federasyonu kabul etmeye kadar çok değişik görüşler ortaya atılmıştır. Bu değişik görüşler birmiş ve berabermiş gibi takdim edilirse şüphesiz bu tahlil bir hayal, yeni deyimlerle satıhta, yüzeyde kalmış olacaktır.

Dünkü müzakerelerde beliren ikinci önemli nokta; Hükümetin savunacağı görüşe ad koyması ve bu adı «Federasyon istiyoruz» tarzında açıkça ve resmen ifade etmesi yolundaki taleptir. C.H.P. Sözcüsünden bu noktada da ayrılmaktayız. Bizim için önemli olan ad koyma değil, muhtevadır. Bir sistemin adı «Federatif» olabilir, muhtevası ne Türk Cemaatine yeteri kadar güvenlik, ne de Türkiye'ye yeteri kadar millî güvenlik sağlar. Olabilir; adı «Federatif» olduğu halde muhteva itibarıyla istediğimizi sağlamıyabilir ve dün arz ettim ki, yeryüzünde adı «Federal devlet» olan, fakat «Federe» denilen devletleri birer büyükçe özel idare haline getirmiş devletler vardır. Asker bakımından, polis bakımından, dış politika bakımından, millî meselelerde, büyük iktisadi ve malî meselelerde güdülecek istikamet bakımından her şey merkezî devletin elinde olur, fakat «Federe devlet» adı verilen veya «Kanton» adı verilen veya «Cemaat topluluğu» adı verilen topluluklara normal azın-

lık hakları, normal belediye hizmetleri veya özel idare hizmetleri dışında yetki tanımayan bir formüle «Federal» adı verilse ne çıkar, verilse ne çıkar? Bunun adı «Federal» diye konmakla şüphesiz muhtevası bir şey getirmez. Buna mukabil adı «Federal» olsun veya olmasın bir federasyondan beklenen ciddî teminatı ve muhtevayı sağlayan bir sistem, hangi isim altında olursa olsun, Türkiye'nin ve cemaatin menfaatlerini sağlayabilir. Bu itibarla biz daha çok isim meselesinden ve bu kürsüde ismin telâffuzu meselesinden ötede, bir defa meselenin tarihî görünüşüne, millî hedeflere, ikinci olarak da; şimdi bulunması söz konusu olan formülün özüne ve muhtevasına dair görüşlerimizi söylemeye itina ettik.

Diplomatik müzakere, uzlaşma usulleri ve zaruretleri bir tezin isminin belli bir noktada telâffuz edilmesini faydalı kılabilir, belli bir noktada bunun isminin telâffuz edilmesinde sakıncalar olduğu için, isim yerine evvelâ muhtevayı tesbit için çalışılabilir, adı sonradan konur. Bâzi kitapların adını önce koyup sonra yazmak vardır, bazan da kitabı yazdıktan sonra uygun bir isim koymak vardır; kitabın kalitesi pek değişmez, muhtevadır önemli olan ve asıl mühim olan kitabın kalitesidir, içindeki sayfalarında ne yazılı olduğudur, yoksa, başına konacak şapka değil, üstüne konacak etiket değildir.

Bilfarz, taksim tezi allerji yaratıyormuş, cemaatlerin anavatanlarına karşılıklı bağlanması adı konya veya «İkili ilhak» adı konya ve «Taksim» Türklerin yıllarca ileri sürdüğü tezdi, bu isim altında kabul etmiyoruz, ama ikili ilhak namı altında kabul ediyoruz bir bölünmeyi diyecek olsalar; hayır efendim, ille de kelime mühimdir, diyecek değiliz, muhteva mühimdir. Bu, bal gibi taksimdir ve Türkiye, adı ne olursa olsun, bizim için en teminatlı şekil olan böyle bir şekli, adı bizim istediğimiz ad değildir, diye kabul etmememiz edemez veya sırf ad üzerinde ısrar etmek yüzünden böyle bir neticeye gitmek imkânı varsa, en baştan allerjik bir ismi ortaya koyarak böyle bir imkânı ortadan kaldıracak bir tavra girmek diplomatik müzakere usullerine uymıyabilir.

Demek ki değerli arkadaşlarım, burada maksadımız, bütün bu müzakereden maksadımız;

doğmamış çocuğun adını önceden ilân etmek gibi bir ısrara gitmek olmamalı, evvelâ çocuğun sıhhatli ve gürbüz olarak doğmasını sağlamalı ve bu muhteva üzerinde durmalıdır, ama hedefi iyi bilerek.

Bu itibarla şimdi biz bu kürsüde «Federatif» veya «Komünöter» veya «Kantonel», ne derse desin, muhtevası ne olacaktır, üzerinde durduk.

Değerli arkadaşlarım, adı «Komünöter» olmuş, «Federasyon» olmamış da «Komünöter» sistem olmuş. Eğer bize, cemaatlara Lefkoşe andlaşmalarından daha fazla teminat sağlıyorsa, adı «Federasyon» olacak bir sistemden daha fazla teminat sağlıyorsa, varsın adı «Komünöter» olsun, varsın adı «Kantonel» olsun, İsviçre'de adı «Kantondur» falan yerde «Federe» devlettir, falan yerde «eyalettir» adı değişir olur, muhtevası bâzı noktada benzer, bâzı noktada ayrılır. Tekrar ediyorum, önemli olan özüdür.

Kaldı ki, «federal» bir sistemin faydalarından, «komünöter» bir sistemin imkânlarından ikisini mezc ederek istifade etmek ve karmaşık bir sistem kabul etmek de hatıra gelebilir. Türkiye'nin menfaatlerine en uygun noktalarını «federal» sistemin ve «komünöter» sistemin ayıklayıp karma bir sistem kabul etmek de mümkün olabilir. Arazi üzerinde Türklerin bugünkü dağılışı öyledir ki; Türk Anklâvları dediğimiz ve Türklerin çoğunlukla veya tüm olarak işgal ettikleri arazi parçaları Kıbrıs toprağı üzerinde o şekilde dağılmıştır ki, belki de kantonal, komünöter, federal sistemlerin hususiyetlerinin her birinden Türk millî menfaatlerine ve cemaat menfaatlerine en uygun olan birtakım parçaları seçerek karmaşık bir sisteme gitmek icabedecektir. Belediyeler bakımından Türklerle meskûn yerlerde Türklere tam idari muhtariyet, zirvede federal bir sistemin imkânları, Parlâmento seçiminde komünöter bir seçim tarzı ve ilâhiri düşünülecek karmaşık sistemler bulunabilir. Bu itibarla ve müzakere zaruretleri icabı bu noktada ihtiyatlı olmak gerektiği hakkında bu kürsüde belirtilmiş olan görüşe katılıyoruz, ad koyma konusunda.

Sayın C. H. P. Sözcüsü bir de hakeme bas vurmada bahsettiler, fakat bu kısa ifade hangi meselenin, hangi hakemlik mercii önüne götürüleceği yolunda bir aydınlık bulamadık. Kanaa-

timizce ortada hakemle halledilecek bir mesele de yoktur. Hakeme hukukî bir mesele götürülebilir, hukukî bir ihtilâfta Devletler Hukukunun ne söylediği bir hakem kararına bağlanabilir; tarafsız bir hakemlik merciiine gidilir. Ama ortada siyasi bir mesele vardır, bütün yönleriyle siyasi ve askerî yönleri olan bir mesele vardır. Hukukî alanda ise Türkiye'nin hakeme götüreceği hiçbir meselesi yoktur ve olamaz. Çünkü, hukukî bakımdan Türkiye'nin durumu açıktır, kuvvetlidir, hiçbir hakem kararına ihtiyaç göstermeyecek berraklıktadır. Hukukî bakımdan bizim anlayışımıza göre Lefkoşe andlaşmaları yürürlüktedir. Bu noktada biraz evvel söylenen sözler katılıyorum. Lefkoşe andlaşmaları, yerine yeni bir milletlerarası anlaşma tarafların rızası ile ve usulü dairesinde konmadıkça bütün hükümleriyle yürürlüktedir, hukuk bundan ibarettir; bunun da bir hakem kararıyla teyide ihtiyacı yoktur ve teyidine biz taraftar olmayız. Bu mevzuda aramızda bir tefsir ihtilâfı bulunduğunu bilmekteyiz Yunanlılarla, ama asla meselenin kaderini Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Konseyinin falan tarihli kararı Lefkoşe andlaşmalarını ilga etmiş midir, etmemiş midir, tarzındaki bir anlamsız hukukî tartışmanın, mesele hakeme sevki tarzında halletmeyi düşünemeyiz. Kanaatimizce hakemlik mesele yoktur, sureti katiyede hukukî durumda berraklık vardır, bu da anlaşmaların mer'i olduğudur. Türkiye'nin menfaatlerine ve Cemaatimizin menfaatine daha uygun gördüğümüz bir anlaşmayı, bugünkü şartlara daha uygun gördüğümüz bir anlaşmayı kendi rızamızca kabul edinceye, Türk Cemaati bunu kendi rızası ile kabul edinceye kadar bu anlaşmaların meriyeti kayasına müzakeremizi oturtmamız zarureti vardır ve bu görüş bu kürsüde daha evvel Sayın C. H. P. Sözcüsü tarafından da mütaaddit defa ifade edilmiştir. Bu itibarla bir hakem meselesi niçin ve nasıl gerekebilir, bunu, ifade çok kısa ve müphem söylendiği için aydınlanmaya muhtaç görüyoruz.

Şimdi T. İ. P. Sözcüsü tarafından ortaya atılan, askerden arınmış bağımsız Kıbrıs, tezi karşısında görüşlerimizi biraz daha derinliğine ifade etmeye zaruret vardır.

Evvelâ şunu belirtelim ki, T. İ. P. nin dün bu kürsüde ortaya atmış olduğu görüş, bir bakıma Türkiye'nin askerî müdahale hakkının hiç-

bir zaman fiilen kullanılmıyacağı gibi bir faraziye dayanır görünmektedir. Bu faraziye ise her zaman için ve kesinlikle doğru farz edilemez. Türkiye'nin Ada'ya askerî müdahale yetkisi hukukan vardır bâzı şartlar altında ve bunun fiili şartlarını da Türkiye gerekirse özellikle müttefikleri karşısında yaratmaya muktedirdir. Son buhran sırasında nitelik, Türkiye böyle bir harekette bulunursa müttefikleri tarafından durdurulacağı veya NATO silâhlarını bu maksat için kullanılmıyacağı vesaire tarzındaki iddiaların tümü iflâs etmiştir; böyle bir iddianın kimse tarafından serd edilemeyeceği, Türkiye'nin elinde bulunan bütün silâhları, NATO üssü veya ikili Anlaşma üssü olarak kurulmuş üsler dâhil, Türkiye'deki bütün tesisleri NATO maksatları dışında da kalsa millî menfaati için, Kıbrıs davası için kullanmaya hukukan muktedir olduğu tamamiyle aydınığa çıkmıştır. Yani 1963 - 1967 arasında köprülerin altından bir hayli su akmıştır. Bir Johnson mektubunu veya benzerini Türkiye'ye, Türk Hükümetine göndermeye hiç kimse bir daha cüret etmeyecektir, edemeyecektir. (G. P. sıralarından, alkışlar.) Bunun Türk Milleti tarafından kabul edilmeyeceği, bunun bir hukukî temele dayanmadığı, haklı bir temele dayanmadığı yeteri kadar aydınığa çıkmıştır. Ancak bugün için böyle bir durum yok. Farz ediniz ki, bir durum doğdu, Türk Cemaati yeni bir saldırıya mâruz kaldı, farzediniz ki, Türk Milleti millî güvenliğinin açıkça tehlikeye düşürülmesi karşısında askerî müdahale hakkını kullandı, Ada'ya çıktı; Ada'ya Türk Askeri çıktıktan ve Ada'ya veya Ada'nın önemli bir kısmına fiilen Türk askerî gücü hâkim olduktan sonra da yine taksim tezi zararlıdır diye Türkiye askerden arınmış Kıbrıs tezini savunarak bütün bu askerinin geri çekilmesi yoluna mı gidecektir? Böyle bir şey bahis konusu olamaz. Şu halde askerden tamamiyle arınmış Kıbrıs tezi, Türkiye'nin henüz daha müdahalelerden doğan haklarını kullanıp kullanmama konusunda ihtiyarını muhafaza ettiği bir devrede telâffuz edilmesi lâzımgelen bir görüştür. Bunun, Türkiye'nin müzakere gücüne kuvvet katacağı inancında değiliz.

T. İ. P. Sözcüsü taksim oranı üzerinde de durdu. Bir noktada hakikaten berraklığa ihtiyaç vardır. Adı ne olursa olsun, ister ikili anavatanlara ilhak adını taşınsın, ister başka bir ad ta-

şısının böyle bir durum bir nihai hedef olarak bir gün gerçekleşirse bunun Türkiye için Ada'da bir üs almak anlamına gelmeyeceği aşîkârdır. Ne üssü? Türkiye elbette ki, üs almayı kabul etmez, elbette ki, bu kürsüde biraz evvel sözü geçmiş olan Jenevre'de konuşulmuş plân gibi plânlar Türkiye için hiçbir mâna taşımaz. Naçiz arkadaşınız o plânların hiçbir mâna ifade etmediğini, Türkiye'ye üs verme teklifinin gülünç olduğunu, bunun taksim anlamına gelmeyeceğini, mevcut andlaşmadan çok daha geri bir anlaşma olacağını ve asla üs mânasına gelecek bir yer alma tarzında bir andlaşmayı Türkiye'nin kabul edemeyeceğini çok zaman evvel, o meselelerin konuşulduğu günlerde de belirtmiştir. Bir taksimden bahsedildiği zaman elbette ki, Türk nüfusunun oranını, fakat bunun çok ötesinde kütle tarafından sahibolunan arazinin oranını, Türk Cemaatinin savunma, kendini koruma, yaşama imkânlarını, nihayet Türkiye'nin askerî menfaatlerini ve millî güvenliğini hesaba katan bir hat üzerinden bir taksim düşünülebilir, yoksa üs mânasında bir taksime, taksim denmeyeceği için, her kes-ten evvel biz karşısında oluruz.

Değerli arkadaşlarım, askerden arınmış, bağımsız Kıbrıs tezi, Türkiye askerî müdahale hakkını kullansa da kullanmasa da neticede Türk askerinin Ada'dan tam olarak çekilmesi, bugün orada bulunan Türk Alayının Yunan Alayı gibi ve İngiliz askerleri gibi, Ada'dan dışarı çıkması anlamına gelmektedir. Bunun bir gerekçesi olarak da T. İ. P. Sözcüsü şunu söyledi: Türkiye bir gün NATO'dan çıktığı zaman - kendi temennilerine göre Türkiye NATO'dan çıkacaktır - Yunanistan NATO içinde kalacaktır ve Ada bir taksime uğramış, bir kısmı Türk, bir kısmı Yunan vilâyeti haline gelmiş olursa Kıbrıs'ta NATO'dan çıkmış üzerinde belki askerî tesislerin az bulunacağı bir kısım bulunacak, bir de bunun karşısında NATO'nun bütün askerî gücünü yığabileceği bir Yunanistan tarafı olacak ve bir nevi demek istediler ki, bu taksim neticesinde NATO içinde kalmış bir Yunanistan Ada'da yığınak yapabilecek, kuvvetli olacak, orada NATO tesisleri olacak, bunun karşısında NATO dışında kalmış tarafsız bir Türkiye güç durumunda olacak; bundan da birtakım mahzurlar doğacağını belirttiler veya NATO ile hemhudut halde olmamızdan birtakım mahzurlar doğacağını ifade etmek istediler.

Bir defa Türkiye Yunanistan'la Trakya'da hemhuduttur, Ege Denizinde hemhuduttur, pekçok müşterek hududumuz var. Kıbrıs'ta da müşterek bir hududumuz olursa bundan biz ne diye çekinelim? Hırçınlık eder ve han hayalle-re kapılırsa Yunanlılar çekilsinler.. NATO'dan çıkmış olan bir Türkiye tasavvur ediyorlar, NA-TO'dan çıkmış olan bir Türkiye'nin sahibolaca-ğı Kıbrıs parçası ile, NATO içinde kalmış bir Türkiye'nin sahibolacağı Kıbrıs parçasının yan-yana bulunmasından mahzurlar doğacağını ifade ettiler.

Değerli ark adaşlar, eğer bu, askerî gücümü-zün NATO'nun büyük askerî gücü karşısında ta-raftsız kalmış bir Türkiye'nin askerî gücünün Kıbrıs'ta bizi zayıf bırakacağı anlamında ise, bu sözler olsa olsa NATO içinde kalan Yuna-nistan'ın NATO dışına çıkmış Türkiye'ye naza-ran kuvvet dengesini lehine çevireceği anlamına gelir ki, görüşlerinin bu olacağını zannetmiyo-rum; kendi kendini cerheden bir görüş olur, bu-nu söylemek istediklerini zannetmiyorum.

Türkiye, nereden gelirse gelsin her hangi bir tecavüze karşı kendisini savunabilmek için ve NATO içinde kalmış bir Yunanistan'ın ta-şiyabileceği birtakım menfi emellere karşı as-kerî gücünü ondan çok daha üstün tutmak için uyanık olma ve ittifaklarını da buna göre düşünmeye mecburdur. Şüphesiz ittifaklar mil-letlerin tarihinde ebedi olmaz, dostluklar da ebedi olmaz. Dış politikada, her zaman ifade etti-ğimiz gibi, ebedi olan tek şey millî menfaattir. Her şey değişiyor, tarih boyunca dost gördüğünüz millet karşınıza düşman olarak çıkıyor, 50 sene evvel müttefikimiz olan, 50 sene sonra düşma-nınız oluyor. Bir savaşta müttefikiniz olan, onu takibeden savaşta düşmanınız olabiliyor. Dış po-litikada bunların hepsi değişebilir. Dış politika-da değişmeyen bir önemli faktör var; coğrafya, coğrafya değişmiyor ve bu coğrafyanın ortaya çıkardığı birtakım jeopolitik zaruretler, birta-kım istikametler, tehlike istikametleri, endişe-ler, coğrafyadan doğan meseleler değişmiyor. Bir de asla değişmeyecek olan bir millî menfaat politikası vardır.

«Atatürk'ün dış politikası» diye bu kürsüde ifade edilen politika nedir? Atatürk'ün dış po-litikası bu gerçeğe dayanır; akıncı gerçekçi, millî menfaat hesabını günün şartları içinde en iyi yapan, gerektiği zaman bazı devletlerle Sâ-

dâbad Paktını, gerektiği zaman o günlerde te-cavüz ihtimalinin geliş istikametine göre, o is-tikametten gelecek tehlikelere karşı Balkanlar'-da batı komşuları ile başka ittifaklar arıyan, günün şartları için Montrö Anlaşmasını yapar-ken Rusların arzularına karşı Türkiye'nin millî menfaatlerini savunmak için batı ile işbirliği yapan, gerektiği zaman İngiliz, Fransız emper-yalizmine karşı Rusya'dan silâh almasını bilmiş olan, fakat daima millî menfaati basma kalıp doğmaların ve doktrinlerin üstünde tutmuş olan bir politikadır. (G. P. sıralarından alkışlar.)

Atatürk'ün dış politikası; sol dış politika, sosyalist dış politika fâlan gibi etiketlere bağ-lanamaz. Çünkü dış politikada böyle politika olmaz; sosyalisti de olmaz, kapitalisti de olmaz, dış politikanın ne sosyalisti olur, ne kapitalisti. Dış politikanın yalnız millîsi olur ve dış politi-kada sadece Türk Milletinin menfaatlerini ne emrettiği önemlidir, Türk M illetinin menfaatlere-nin hangi istikameti gösterdiği önemlidir. Bu, her hangi bir doktrin'in 100 sene evvel yazıl-mış kitaplarının sayfalarından çıkmaz, 50 sene evvel bir ihtilâlcinin vazmış olduğu kitabın say-falarından çıkmaz. Türk dış politikasının istika-metleri bugünün jeopolitiğ'inden, bugünün millî güvenlik şartlarından, bugünün dünya kuvvet-dengesinden, akıldan ve gerçekçi, milliyetçi bir tutumdan çıkar. Buradan çıkar.

Türkiye bir ittifakla her hangi bir «İzm» dolayısıyla bağlı olmaz, Türkiye bir ittifakla her hangi bir iktisadi veya sosyal dahilî sistem dolayısıyla dâhil olmaz. Türkiye bir ittifakla her şeyden önce millî güvenliği için dâhil olur. çıkması icabederse çıkar. Bağımsızlık; Türkiye'nin istediği devletle istediği zaman ittifak kur-ması ve millî menfaatlerine aykırı gördüğü za-man; ben bu ittifaktan çıkıyorum, şu yolu tu-tuyorum, diyebilmesidir. Bağımsızlık; Türkiye'nin kendi millî menfaati istikametinde karar-larını serbestçe ve hiç bir milletlerarası doğ-madan ilhâm almadan verebilmesi demektir.

Türkiye tarafsız kalırsa ve Yunanistan NATO içinde kalırsa güç durumlar doğabilece-ğini iddia etmek ve buna dayanarak taksim te-zini reddedip; «Kıbrıs tamamiyle askerden arın-sın, Türk Askerî Kıbrıs'tan çıksın» demek bu bakımdan tamamiyle yanlış bir tezd'r. Hele TİP sözcüsünün ileri sürdüğü teklifte, Türkiye'nin

bağımsızlığı açısından tahlile değer bir başka nokta daha var.

Federasyon içinde Türk Cemaatinin hakları orada bulunacak bir Türk Birliğinin ve evleyle Türkiye'nin askerî müdahale hakkının teminatı altında olmamalı - TİP'e göre - Türkiye'nin askerî müdahale hakkı, Türkiye'nin teminatı veya Kıbrıs Adasında mevcut olacak bir Türk Birliğinin Türk Cemaatine ve millî güvenliğimize sağlayacağı teminat ortadan kalkmalı, bunun yerine ne konmalı? Bu kürsüde açıkça söylenmiş olan ve dağıtılan yazılı metinde de mevcut olan ifadeye göre, bunun yerine; büyük devletler adını verdikleri, Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletlerinin, bulunacak formülü garanti etmeleri şeklinde bir büyük devletler garantisi konmalı.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye; Üçüncü Dünya devletleri böyle istemiş veya böyle düşünmüş diye Ada'daki cemaatini, kendi hayatı menfaatlerini savunmak için kendi savunma gücüne başvurmak, kendi askerine güvenmek şıkkını terkedip, Sovyetler Birliği'nin ve Amerika Birleşik Devletleri'nin garantisi tarzında yarın nereye varacağı bilinmeyen bir garantiye bel bağlayamaz. Sırası geldiği vakit Sovyetler Birliğiyle Amerika Birleşik Devletleri'nin dâhi kendi millî çıkarları açısından anlaşma yapacakları ifade edilir ve pek haklıdır. Çünkü herkes dış politikada nalıncı keseri gibi kendine yontar. Nalıncı keseri gibi kendini yontmak iç politikada ayıp, dış politikada millî menfaatini gütmek, devletlerin öteden beri takıbettığı bir usul.

Millî menfaatini düşünen bir Amerika millî menfaat hesaplarıyla yarın, 10 sene sonra, 15 sene sonra, 20 sene sonra, daha yakın bir gelecekte, bakalım Kıbrıs konusunda Türkiye'nin menfaatlerine uygun bir görüşü savunacak mıdır? Elimizde Amerika Birleşik Devletleri'yle Sovyetler Birliği'nin Kıbrıs'la ilgili millî menfaatlerinin Türkiye'nin öz millî menfaatleriyle hiç bir zaman çatışmayacağı hakkında hangi teminat vardır ki, Ada'dan Türk Askerini çekip, bulunacak hal şeklinin teminatı ve garantisi olarak Sovyetler Birliği ve Amerika teminatını koyalım? Bugün garanti veren devletlerden biri Türkiye, birisi Yunanistan. Türkiye garanti veren devlet olmaktan çıkacak, Akdeniz'le, Kıbrıs'la hangi ilişkisi dolayısıyla Amerika Bir-

leşik Devletleri ve Sovyet Rusya, Kıbrıs'ta Türkiye ve Yunanistan'ın garantisi yerine garanti veren devletler haline gelecek? Bütün bunlar tahlil edilmeye değer.

Güven Partisinin görüşüne göre Türk cemaatini, Ada'daki Türk mücahitleri ve Türkiye Cumhuriyetinin Silâhlı Kuvvetleri savunur. Müttefikimiz olsun veya olmasın, hiç bir büyük devlete ve onun garantisine Kıbrıs'taki cemaatimizin hakları ve Kıbrıs'la ilgili millî menfaatlerimiz kadere teatf edilemez. Bu kürsüde taksimin, arz ettiğim gibi gerçekleşmesi güç olduğundan dolayı değil, kötü bir hal tarzı diye ilân edilmek suretiyle reddi yolunda konuşan, taksimi, güçlüğünden dolayı değil, zararlı olduğundan dolayı reddeder tarzda konuşan T.I.P. sözcüsünden ayrıldığımız bir nokta da, Üçüncü Dünya Devletlerine ait yaptığı tahlildir.

Üçüncü Dünya Devletleri Kıbrıs'ın, askerden, silâhtan arınmış bir hale gelmesini istemiş, bu itibarla bu tezi savunmak faydalı olmuştur. Bir defa, Üçüncü Dünya Devletleri diye bilhassa 1956 Bangkok Konferansından sonra, Birleşmiş Milletler sahnesinde askerî veya ekonomik güç olarak değil, fakat Birleşmiş Milletlerde oy gücü olarak, sayı gücü olarak hakikaten önemli bir kuvvet haline gelmiş olan bu Devletlerin bugünkü durumu nedir? Bugün Dünyada Bangkok devrinde olduğu kadar güçlü ve mütecanis bir nötralistler grubu kalmış mıdır? Bunun da biraz objektif tahlilini yapmalı ve kilışelerden sıyrılıp günün gerçekleri içinde düşünmeli ve gelecek ihtimallere bakarak düşünmeli.

Hindistan, bu Üçüncü Dünya Devletleri denilen nötralistler grubunun lideri durumunda görülmüş olan Hindistan veya başlıca liderlerinden biri olarak görünen Hindistan, yalnız Nehru'nun vefatı ile değil, fakat bilhassa hudutlarına Tibet'in işgaliyle dayanmış bulunan komünist yayılması karşısında hudutlarına dayanmış olan Çin tehdidi karşısında Amerika Birleşik Devletleriyle Bangkok metotlarına çok aykırı düşeceği aşikâr olan birtakım silâh alışverişi anlaşmaları yapmıştır.

Arap dünyası, nötralizmin militan bayraktarı olmaktan çok bugün kendi dertleriyle meşgul bir haldedir. Yugoslavya, bu blokun önderlerinden görülen Yugoslavya, Çekoslovakya'nın

Sovyet Rusya tarafından işgalinden sonra kendisine müteveccih olabilecek bir işgal tehdidinin endişeleri içinde ciddi hazırlıklara girişmiş ve yarı resmî yayın organlarında çıkan yazılara göre, Yugoslavya'ya teveccüh edebilecek bir işgal tehdidi karşısında, hür Batı Dünyasının kayıtsız kalamıyacağı yolundaki beyanları 1956 senesinde karşılıyacağı ölçüde kötü karşılamamıştır. Çünkü Sovyet Rusya'nın o tarihte ileri sürdüğü ve bâzı kimseleri inandırmış gibi görünen düşünceleri Çekoslovakya işgalinden sonra aynı ölçüde vâridolmadığı, Romanya'da da, Yugoslavya'da da daha iyi şekilde anlaşılmıştır.

Endonezya, bugün için Üçüncü Dünyanın önderlerinden, şampiyonlarından olan Endonezya, Sukarno'nun düşürülmesinden sonra militan tarafsızlık siyasetinin eskisi gibi takipçisi durumunda değildir. Afrika'da şartlar durmadan değişmektedir. Gine'ye bakarak veya aralarında şimdi pek çok menfaat ihtilâfı bulunan, Birleşmiş Milletlerde değişik reyler veren bu devletlerin hallerine bakarak, Üçüncü Dünya denilen blokun, bir zamanlar blok gibi görünmüş olan kütlenin ve blok olma vasfını gitgide kaybeden bu devletler grubunun bugünkü gücünü Kıbrıs tezimizde millî menfaatlerimize aykırı düşecek, Türk askerinden de arınmış, tırnak içinde arınmış tabii, bir görüşü savunmak için basamak yapmamak lâzımdır. Üçüncü Dünya realitesi denilen realite de bugünün şartları içinde böyle görünmektedir.

Son defa Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda uğramış olduğumuz yenilgi, Üçüncü Dünyanın kesin prensiplere, körü körüne bağlı olması yüzünden blok halinde verdikleri bir reyden doğmamıştır. Dâvamızı, Makarios'un ve Yunanlıların yıllarca süren kesif propagandası karşısında yeterince anlatamamış olmaktan doğmuştur. Ashında otodeterminasyon görünüşü altında, kendi kaderimizi tâyin edeceğiz iddiası altında bağımsız Kıbrıs'ın bağımsızlığına son verip Yunanistan'a ilhak etmek istediklerini anlattığımız zaman, otodeterminasyon prensibi adına Kıbrıs'a sempati besler görünen birçok devletlerin görüşlerinde ciddi değişiklikler daha şimdiden olmuştur. Bugün Türkiye milletlerarası alanda biraz daha kuvvetli durumdadır. Ve eğer Üçüncü Dünya Devletlerine bugüne

kadar derdimizi tam anlatamamış isek, bundan çıkarılacak olan sonuç, millî menfaatlerimize uygun olmayan askerden arınmış, federatif, bağımsız Kıbrıs görüşü değildir. Bundan çıkarılacak bir tek sonuç vardır, görüşlerimizi daha iyi anlatmak, Makarios propagandasının karşısında Türkiye'nin haklı tezini, insanlık prensiplerine dayanan tezini, bir milletin kaderini, toprağını ekme hakkını, gece evinde uyuma hakkını, çocuğun öldürülme korkusu olmadan okula gitme hakkını, camisinde dilediği gibi dua etme hakkını bir avuç hunharın kaderine terk etmek anlamına gelecek her hal çaresinin karşısında bizim en haklı dâvayı savunduğumuzu bu milletlere anlatmaktır. Bunu anlatmaya muvaffak olabiliriz arkadaşlar. (G. P. sıralarından alkışlar)

Kaldı ki, Kıbrıs meselesi Birleşmiş Milletler kararlarıyla halledilir meselelerden değildir. Güvenlik Konseyi kararlarıyla, Birleşmiş Milletler kararlarıyla, bu kararlar ne istikamette çıkarsa çıksın, millî menfaatlerimize aykırı bir görüşü kabul edemeyiz. Bunların önemi yoktur demiyoruz. Bu kararların ağırlığı hiç olmaz, bunlara hiç ehemmiyet verilmez demiyoruz. Fakat bu kararların, milletlerin hayatî menfaatleri söz konusu olduğunda fiiliyatta ne ölçüde tesir ettiklerinin misallerini Orta - Doğu buhranı vesilesiyle, Keşmir meselesi vesilesiyle ve daha nice meselelerde görmüş olduktan sonra Birleşmiş Milletlerdeki bir parmak hesabı, bizi millî menfaatlerimize aykırı hiçbir görüşü kabul etmeye sevk edemez. Kıbrıs dâvasında bizim için kuvvet kaynağı sadece Üçüncü Dünya devletlerinin sempatileri değil, bunu kazanmaya çalışalım, ama yalnız bu değil, Türkiye'nin kuvvet durumunu muhafaza etmesi, Türkiye'nin ve Türk cemaatinin Ada üzerinde fiili kuvvet durumunu muhafaza etmesi ve dâhilde de millî birlik ve beraberliğini korumasıdır. Dün bu kürsüde, Sayın Azizoglu'nun Kıbrıs dâvasıyla bağlantı kurarak millî beraberlik ve bütünlüğümüzü korumanın Kıbrıs dâvası bakımından da, bütün hayatî menfaatlerimiz bakımından da ne kadar zaruri olduğunu belirten sözlerine yürekten katılmaktayız. Millî beraberlik ve bütünlük elbette ki, Kıbrıs dâvasında da gücümüzün temellerinden birisidir.

Değerli arkadaşlarım; federasyon konusunda görülüyor ki, federasyonu bugün bir uzlaş-

ma formülü olarak millî ve nihai hedefimizi unutmadan kabul edebiliriz diyen partilerden, federasyonu en iyi çözüm yolu olarak takdim etmeye çalışan görüşlere ve federasyon kılığı altında askerden arınmış Kıbrıs tezini savunan görüşlere kadar birbirinden hayli farklı görüşler aslında ortaya konmuştur. Bunları, üstün-körü bir tahlille, tek bir görüşmüş ve herkes bu noktada birleşmiş gibi takdim etmekte bir fayda yok aslında. Bu görüşmeler vesilesiyle biz mutlaka böyle bir tezin belireceği ümidini de beslemedik. Fakat bu görüşmeler vesilesiyle biz, Yunanlılar Enosis tezinden vazgeçmedikçe Türkiye'nin taksim tezinden vazgeçmeyeceğini bir defa daha bunu çeşitli mülâhazalarla Hükümet aynı açıklıkla söyleyemese bile, bir millî partinin söylemesine imkân bulması için istedik.

Değerli arkadaşlarım; taksim ve Enosis. Yunanlılar Enosis'ten vazgeçti biz de taksimden vazgeçtik; bu da söylendi bu kürsüde, Federasyon tezinin savunması yapılırken. Aslında dikkatle tahlil edildiği zaman, Kıbrıs'ı Yunanistan'a olduğu gibi ilhak etmek mânasına gelen Enosis in karşılığı, Kıbrıs'ı aslî sahibine, 1878 de muvakkaten İngilizlere verilmiş olan Kıbrıs'ı aslî sahibine iade etmek anlamındaki Kıbrıs Türk-tür tezi idi, Enosis'in karşılığı bu idi. Karşılıklı Türk ve Yunan vaziyetleri bidayette böyle ortaya çıktı, Türkiye vaziyet aldığı zaman hatırlanacaktır.

Değerli arkadaşlarım; Kıbrıs Türk'tür, karşı taraf, Kıbrıs Rum'dur, diyor. Bir uzlaşma arandığı zaman bu uzlaşma ne olabilir? Bu uzlaşma, ya siyasi kudretin ve egemenliğin bölüşülmesi anlamında federasyon olur, yahut da ülkenin bölüşülmesi anlamında, sahipleri arasında, asırlardan beri üzerinde yaşamış sahipleri arasında bölünmesi anlamında taksim olur. Taksim de federasyon gibi bir bölünme formülüdür, bir uzlaşma formülüdür. Bunu nasıl olur da Türkiye gözden geçirir? Karşı taraf, Enosis taksim ilkimini yaratmak suretiyle, «Biz enosis' Gerçek bu mudur? Kıbrıs Türktür ve Kıbrıs Rumdur tezlerinin ara yerinde; «Efendim, bu adada yaşayanların hepsi Rum değil, hepsi Türk de değil, bu adada birbirinden ayrı iki millet yaşıyor, bunlardan birini ötekine ezdirmek Birleşmiş Milletler prensiplerine uymaz, Milletler-arası anlayışa uymaz, barışın icaplarına uymaz, Türkiye ile Yunanistan arasındaki bulunması ge-

reken dostluğun icaplarına uymaz; o halde bir uzlaşma arayalım,» dendiği zaman ya burada yaşayan insanlar arasında ve ilgili iki memleket arasında ülkenin bölüşülmesi ya da siyasi egemenliğin bölüşülmesi. Taksim veya federasyon her ikisi de uzlaşma formülleridir. Bu noktanın bir defa daha bu kürsüden bu açıklıkla söylenmesine lüzum olduğu için arz ediyorum.

Şimdi, federasyon mânasındaki egemenlik bölüşülmesi, biraz evvel onun tahlilini yaptım, bunun muhtevası önemlidir ve dün de uzun uzun bunun sadece din, evkaf ve eğitim işlerine hasredilen yetkiler olamayacağını, askerlik, polis kuvveti, dış politika ve vergi gibi alanlarda Türk cemaatine yeteri savunma imkânı sağlamayan yeteri kadar teminat vermeyen bir formülün, adı ne olursa olsun, federatif telâkki edilemeyeceğini, «Communa-taire» de telâkki edilemeyeceğini arz ettim. Böyle olunca değerli arkadaşlarım, Türkiye bugün böyle bir federatif formüle, egemenlik bölüşülmesine razı olsa dâhi, soruyorum; bu formül fiiliyatta işlemezse, karşı tarafın kötü niyeti yüzünden işletilmezse Lefkoşa anlaşmalarının dayandığı kazi federatif, nim federatif sistemini işletmedikleri gibi yeni bulunacak olan statüye de çeşitli şekillerde çelme takıp işletmezlerse Türk cemaati yine can ve mal güvenliğine, çalışma, hür yaşama imkânına bu sistem altında kavuşamazsa ve Rumlarla Yunanlılar Enosis idealinden vazgeçmediklerini kiliselerinde, okullarında, kitaplarında, yazılarında, makalelerinde açıkça gösterirlerse, Türkiye uzlaşma formülü olarak kabul etmiş olduğu Federasyona körü körüne bağlı kalıp nihai millî hedef olarak taksimi hiç düşürmeyecek midir? Türkiye'nin bu millî hedefi unutmaması mümkün olmaz. Biz unutmakla karşı tarafı unutturamıyoruz ki, biraz evvel iktidar partisinin sözcüsü de bu kürsüde ifade etti ki; en büyük yenilgiye uğradıktan sonra dahi, aradan birkaç sene geçiyor, yine Enosis diyorlar. O halde onlar Federasyonu, Enosis'e doğru bir basamak sayacaklar, Türkiye oldu bitti diyemez. Türkiye hiç değilse, Hükümet olarak bunu ifade etsin demiyorum, bu noktada Hükümetin müzakere ve ifade elâstikiyeti-i millî menfaatlerimiz bakımından zaruri

görüyorum. Ancak millet olarak, Kıbrıs Türk cemaati olarak yüreklerden ve kafalardan karşı taraf Enosis'i çıkarmadıkça bizim kafalarımızdan da millî hedefimiz çıkmasın diyoruz. Onun okul binalarına, onun mermerleri üzerinde kazanmış olarak Enosis duracak, o yine 600 kilisede birden Enosis duaları yapacak, o yine çocuklarına 5 yaşından itibaren Enosis'i telkin edecek ve biz bir anlaşmanın maddeleri ötesinde bir belli siyasi konjonktürün ortaya koyduğu anlaşma formülünün dışında ve ötesinde bir millî hedefi evlâtlarımıza, cemaatimize telkin etmiyeceğiz, onlara bu millî şuuru vermeyeceğiz, bu olmaz. Böyle dâva zaman içinde zor yürür.

Bu itibarla biz bu millî hedef yolunda hazırlığı telkin etmek için, bunun zaruretini ortaya koymak için dâvayı buraya getirdik.

Değerli arkadaşlarım; bu meselenin iktisadi yönü vardır, uzun vâdeli iktisadi yönü vardır. Bu meselenin bir nüfus politikası vardır, bu meselenin bir hicret politikası vardır, bu meselenin bir imar, iskân politikası vardır. Türkiye'nin iktisadi yardım ile ilgili yönleri vardır, bir eğitim politikasıyla ilgili yönü vardır, Türkiye'den gönderilecek kitapla, öğretmenle ilgili yönü vardır. Karşı tarafın yeraltı faaliyetlerine EOKA veya benzeri teşkilâtları devam ettirmesi ihtimaline karşı Türk mukavemet teşkilâtları gibi teşkilâtları uykuyla gelmeden, anlaşma yaptık diye avunmadan ayakta tutması, karşı tarafın ortadan kaldırdığı teminatına tam olarak sahip olmadıkça ortadan kaldırma gibi yönleri vardır. İşte benim millî politikadan maksadım bu. Bu unsurlarıyla beraber meselenin düşünülmesini Yüce Meclisin takdirine arz ediyorum ve yürek dolusu saygılar sunuyorum. (G. P. Grupundan şiddetli alkışlar, sağdan, soldan alkış sesleri)

BASKAN — Türkiye İşçi Partisi adına Sayın Mehmet Ali Aybar.

AHMET TAHTAKILIÇ (İstanbul) — Grupların kaç defa tercih hakkı var?

BASKAN — İçtüzük sarih efendim.

AHMET TAHTAKILIÇ (İstanbul) — Ebediyete kadar, yaşasın parti diktası.

T. İ. P. GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Dün bu kürsüden Kıbrıs ihtilâfında Türkiye'nin millî menfaatlerine en uygun çözüm yolunun ne olabileceğini, ileri sürülen tezleri tahlil etmek suretiyle, açıklamaya çalıştık. Bu konuşmada, her hangi bir partizanca düşüncenin üstüne çıkmaya da âzami gayret sarf ettik. Neden böyle yaptık? Çünkü bizce Kıbrıs dâvası partizan ufak hesapların çok üstünde ve ötesinde bir dâvadır ve mutlaka millî menfaatlerimize en uygun çözüm yolunun biran evvel bulunmasını iktiza ettiren bir dâvadır.

Değerli milletvekilleri; dün buradan tarafımızdan savunulan federatif sistemin ne gibi esaslara dayandığını bir bir anlatmış bulduktan sonra ve bu konuşmamızın üzerinden henüz 24 saat bile geçmemişken ve biz burada iken bir parti sayın sözcüsünün bu kürsüden bizim sözlerimizi, söylemediğimiz şekilde yorumlamak suretiyle ret ve cerh etmesini, itiraf edeyim ki, bu tartışmada, Kıbrıs üzerine yapılan konuşmalarda beklemezdik. Alıştık; sözlerin söylenmediği gibi söylenmiş farz edilerek üzerine tenkid bina edilmesine çok alıştık, ama böyle bir millî dâvada bu yola tevessül edilmesini görmek bizim için cidden acı olmuştur.

Sayın milletvekilleri; dün buradan tezimizi Türkiye'nin millî menfaatlerine en uygun olduğunu ifade ettiğimiz ve samimiyetle inandığımız federatif tezin, defaatle tekrar ettik ki, milletlerarası ittifaklara bağlı bir tezdır. Halbuki, biraz evvel buradan konuşan G. P. nin sayın sözcüsü, burada bizim savunduğumuz tezin muhtelif unsurlarını bir tarafa bırakarak, en kolay cerh edilebilecek şekilde ifade ettikten sonra burada uzun mantık silsileleriyle bâzı neticeler istihsal etmeye çalıştı. Nasıl prezante etti, nasıl takdim etti bizim tezimizi? Bizim tezimizi, askerden arınmış, bağımsız federatif Kıbrıs diye söyledi. Arkadaşlar, biz böyle mi söyledik? Bizim tezimiz bu mu idi? Askerden arınmış, bağımsız, federatif Kıbrıs mı idi? Hayır... Bizim tezimiz, bir karar sureti olarak, Yüce Divana da takdim ettiğimiz tez - okumak mecburiyetindeyim - iki noktada toplanıyordu:

1. — Yürürlükte bulunan anlaşmalarca, Türk ve Yunan devletlerine tanınmış, Ada'da askerî birlik bulundurma ve müdahale - ilâve etmişiz, bu «müdahale» yi daktiloda atlamış-

lar çünkü - hakları, bu karar suretinde öngörülen yeni statünün, güvenlik verecek şekilde işlemesine değin, mahfuz tutulmak kaydıyla, Kıbrıs'ın yabancı askerî üs ve tesislerden tamamen arınmış,

2. — Milletlerarası garanti altında, Türk ve Rum Cemaatlerinin eşit hakları üzerine kurulmuş, federatif, tarafsızlaştırılmış, silâhsızlandırılmış, bağımsız bir devlet statüsüne bağlanması... (Güven Partisi sıralarından, «Tamam, iyi» sesleri)

BAŞKAN — Müdahale etmeyin arkadaşlar.

T. İ. P. GRUPU ADINA MEHMET ALI AYBAR (Devamla) — Değerli arkadaşlarım;

İki mühim nokta var: Demek ki, evvelâ Lefkoşe Anlaşmaları yürürlükte kalacak. Lefkoşe Anlaşmalarının, Türkiye'ye ve Yunanistan'a tanıdığı müdahale hakları yeni yapılacak görüşmelerde savunulacak ve yeni yapılacak statüye mütedair Anlaşmada yer alacak. Bu ne zamana kadar kalacak? Ta ki bize, Türkiye'ye güven versin ki, bu yeni kurduğumuz sistem, hem Türkiye'nin millî menfaatlerine uygundur, hem de Kıbrıslı vatandaşlarımızın mal, can emniyeti ve siyasi haklarını teminata bağlamıştır. Bu düzen gelene kadar, bizim orada askerî birliğimiz muhafaza edilecektir, tutulacaktır ve Türkiye Cumhuriyetinin müdahale hakkı da mahfuz kalacaktır.

Arkadaşlar, beni dün bu kürsüden konuşurken dinlemiş olma lütfunu göstermiş sayın milletvekilleri, defaatle altını çizerek - garanti verecek devletlerin arasında Türkiye'nin de bulunacağını belirttiğimi, pekâlâ bilirler. Yoksa, biraz evvel bu kürsüden konuşan sözcü gibi, Türkiye'nin millî menfaatlerini Sovyetler Birliği ile Amerika'nın anlaşmasına bırakmak gibi bir yolda olduğumuzu ifade etmek, Türkiye İşçi Partisinin yıllardır ısrarla müdafaa ettiği «Tam bağımsızlık» politikasına ve tekrar ifade ettiği «Ne Amerika, ne Rusya» formülüne bigâne kalmak - ve esefle kaydedeceğim - kasden bigâne kalmak olur. Yok... Arkadaşlar, burada ben Türkiye İşçi Partisinin su tezini, bu tezini müdafaa etmiyorum yalnız. Elbette ki onu müdafaa ediyorum, ama bunu doğru olduğu için müdafaa ediyorum. Türkiye'nin millî menfaatlerine en çok hizmet edebilecek ve en kolayca gerçekleştirilebilecek bir tez olduğu için

müdafaa ediyorum. Bunu, yok doktriner görüşlerden, yüz sene evvel formüle edilmiş kitaplardan filân demek, - af buyurun - yakışmaz. Burada ortaya konan fikirler sadakatle ele alınmalı ve onlar tartışılmalıdır - objektif olarak, hakikati aramak için. Yoksa, bu kürsüyü bir atlama tahtası haline getirerek, bu kürsünün dışında bazı çevrelere hitabetmek için kullanılmamalıdır.

Değerli milletvekilleri :

Tekrar ifade ediyorum; Kıbrıs Dâvası millî bir dâvamızdır. Bu dâvayı uzun süre çözülme ulaştırmadan bırakamayız. Hedefimiz nedir? Dün saydım; bu hedefimiz 4 noktada toplanabilir

1. — Enosis'e mâni olmak,

2. — Kıbrıs'taki soydaşlarımızın mal, can ve politik haklarıyla tüm insanlık haklarını sağlam garantilere bağlamak,

3. — Türkiye'nin millî menfaatlerini ve güvenliğini teminat altına almak,

4. — Dünya Barışını, Kıbrıs'ın ve özellikle Orta - Doğu barışını tehditmesini önlemek... Hedefimiz bu.

Şimdi bu hedefe nasıl en kısa zamanda ulaşırız?

Bu kürsüden ifade ettiler: «Strateji - Taktik.» Doğrudur. Taktik başka şey, strateji başka şeydir. Dün, üstüne basarak söyledim; Strateji de değişmez şey değildir. Strateji de değişen şartlara göre değişir millî menfaatlerimiz göz önünde bulundurularak ve bu millî menfaatlerimiz yine de geçerlilik açısından değerlendirilerek elbette ki, değişir, hiç şüphe yok. Ama, her şeyden evvel, biran önce netice alma yolunu bulmalıyız.

Biz bugün, «Taksim» diye çıkarsak, «Taksim» tezini tahakkuk ettiremeyiz, bugünkü dünya şartlarında, bize öyle geliyor. Bunu konuşmak lâzım. Tahakkuk ettirebilir miyiz, ettiremez miyiz? Neden ettiremeziz? Dün arz ettim; bir kere, Kıbrıs diye, Birleşmiş Milletlerin üyesi olan bağımsız bir devlet var. Bu devletin ortadan kalkması, milletlerarası bir şahıs olarak ortadan kalkmasının şartları var; bu şartların başında, kendisinin muvafakat etmesi lâzımdır. Kendisi muvafakat etmedikçe, bugünkü dünya şartları ve nizamı içinde bir devletin barışçı yoldan ortadan kalkması mümkün

değildir. Zor kullanmak suretiyle bir devleti ortadan kaldırmak da - hattâ gitgide - imkânsız hale gelmektedir. Millî kurtuluş mücadeleleri bunun bellibaşlı delilini teşkil ediyor. En güçlü devlet olan Amerika, Vietnam gibi bir devleti dize getiremedi, bunun anlamı var...

MEHMET ALİ AYTAŞ (İzmir) — Vietnam'ı müdafaa ediyor yine.. (A. P. sıralarından «Ya Çekoslovakya?» sesleri, gürültüler).

BAŞKAN — Müdahale etmeyin arkadaşlar, müdahale etmeyin lütfen efendim.

T. İ. P. GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Eh işte buyurun. Ben de buradan cevap vereceğim; Çekoslovakya hakkındaki görüşümüz nedir, ve saire.

BAŞKAN — Sayın hatip, karşılıklı konuşma netice vermez. Ben, müdahale edenlere lâzım geleni söyledim.

Buyurunuz efendim.

T. İ. P. GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Şimdi demek ki, evvelâ «Taksim» tezinin tahakkukuna engel olan, hukukî ve siyasi bir neden var ortada; Kıbrıs Devletini ortadan kaldırmak. Yarısını Yunanistan'a, yarısını Türkiye'ye ilhak etmek için, bugünkü Kıbrıs Devletinin temsil eden Rum Kıbrıs Hükümetinin buna «Evet» demesi lâzım. Evet dertmedikçe olmaz.

İkincisi; dünyadaki efkâr böyle bir işin yapılmasına yanaşmalıdır. O yanaşmadıkça, yine olmaz. Büyük Devlet yanaşmalıdır, onlar yanaşmadıkça yine olmaz.

Sonra ifade ettim; «Taksim», politik bakımdan ve uzun vâdeli millî menfaa-timiz bakımından Türkiye'nin yararına bir çözüm değildir, uzun vâdeli menfaa-timiz bakımından. Türkiye'nin NATO'dan çıktığı ve tarafsız bir politikaya döndüğü zaman, Kıbrıs'ın Yunanlılara terkedilmiş kesiminde - NATO demedim her hangi bir yabancı güçlü Devletin üslenmiş olması Türkiye için tehlike teşkil eder; yalnız Türkiye için değil, aynı zamanda Orta - Doğu Devletleri için de bir tehlike teşkil eder, dedim. Efendim, Yunanistan ile esasen hududumuz var, binaenaleyh bu tez geçerli değildir, eğer Türkiye tarafsız bir Devlet haline gelir, Yunanistan başka bir ittifaka dâhil olursa nasıl olsa Türkiye'yi tehdid edecek üsleri Trakya'daki hududumuzdan bize tevcih edebilir görüşü de geçerli bir görüş

değildir, çünkü Trakya'daki Yunanistan ile olan hududumuzla Kıbrıs'ın bize müteveccih ve bizim yumuşak karnımıza doğru sarabilecek bir istikâmetteki askerî üs vaziyeti terazinin iki kefesine konduğu zaman denk düşmez. (A. P. sıralarında, «Oniki Ada» sesleri).

Oniki Ada büyük endişe verecek bir durumdur. Buna bir yenisinin ilâve edilmesini ve Kıbrıs gibi önemli bir yerde ilâve edilmesini istemediğimiz içindir ki, bu taksim tezinin uzun vâdeli bir politikada Türkiye'nin millî menfaatlerine yararlı olmayacağını savunmak istedik.

Değerli arkadaşlarım; Kıbrıs'taki, yurttaşlarımızın, soydaşlarımızın, - dil sürçmesini af buyurunuz, onları yurttaşımız sayıyorum, dikkatini çekerim - emniyetini sağlamak için hiçbir garanti kalmıyor buyuruyorlar. Ve bu garanti yalnız Amerika ile Sovyetler Birliğine terk edilmiştir deniliyor. Çünkü konuşmamda ısrarla belirttim; garanti veren devletler arasında, yani Kıbrıs'ın askersizleştirilmiş durumunu, cemaatlerin eşit haklar üzerine kurulmuş statüsünü, üslerden arınmış tarafsız durumunu garanti altında bulunduracak Devletler meyanında bizzat Türkiye de bulunacaktır. Demek ki, uzun vâdede federasyon işler hale geldi inancı bizde teessüs ettikten sonra da, Türkiye gene her an şu söylediğim hususları teminat altında bulunduracak heyetin bir üyesi olacaktır ve yapılacak müzakerelere bağlıdır. O müzakerelerde Türkiye'nin tek başına müdahale hakkı da elbette ki, yeni statüye konulabilir, mâni yok. Demek ki, Kıbrıs federatif bir sisteme, böyle bir federatif sisteme, milletlerarası irtifaklara tabi bir federatif sisteme bağlanma gibi bir sonuç alınırsa, bu Türkiye için hem çabuk alınabilecek bir sonuçtur hem de büyük menfaatler sağlayacaktır. Federatif sistemde bir teknik mesele; federasyon bu şekilde nasıl tahakkuk ettirilebilir? Dün aynı sözcü yaptığı konuşmada buna değindi. Efendim: Kıbrıs'ta iki cemaat vardır ama, bu iki cemaat toprak üzerinde kesin bir hudutla ayrılmış olarak yaşamıyor, dağınık köylerde yaşıyorlar, bâzı köylerde de durum karmaşıktır, yani hem Rumlar, hem Türkler vardır, bu takdirde federatif sistem uygulanmaz.

Sayın milletvekilleri; meseleyi bu şekilde vaz'etmek, yani federasyon olması için mutlaka

iki eyalet, iki devletin mevcudiyetini şart görmek, biçimsel bir çözüm getirmektir, federatif sistemi biçimsel olarak anlamaktır. Federatif sistemin özelliği, merkezî bir otoritenin mevcudiyeti ve iki ayrı cemaat, millet, halk, ve sairinin o merkezî otoriteye iştirakini sağlamaktır. Özelliği bu. Şimdi, Kıbrıs'taki durumla bu sağlanır mı, sağlanmaz mı? Hukuk tekniği bakımından sağlanabilir mi? Sağlanabilir şekli, şekli görüşülür. Nasıl sağlanır? Görüşülür. Fakat müesseseleri var; bu müesseseler Cemaat Meclisidir, Temsilciler Meclisidir. Cemaat Meclisi ile Temsilciler Meclisi arasındaki yetkiler dengesi yapılacak görüşmelerde Türkiye'nin menfaatine olarak sağlamak için çalışır ve menfaatimize en uygun çözüm şekli de bulunabilir. Nazari olarak imkânsızlık yoktur. Demek ki, federatif sistem hukuk tekniği bakımından da pekâlâ tatbik edilebilecek bir sistemdir.

Atatürk politikasına dönüş de söz konusu edildi. Atatürk politikası işte bir «izm» ile bağdaştırılmaz filân denildi. Bendeniz bildiğime göre Atatürk politikasının «izm» ile bağdaşan bir ismi vardır; onun da ismi Kemalizmdir. Binaenaleyh, bir «izm» i vardır.

CEVAT ÖNDER (Erzurum) — Sosyalizm değildir.

T. İ. P. GRUPLU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Sosyalizm değildir hiç şüphesiz. Sosyalizm değildir ama bir «izm» dir ve dış politikada Türkiye'nin kendi gücüne güvenmesi esasına dayanır ve keza Türkiye'nin büyük devletlerle ittifaka girmesinden hazer eder. Üç; Türkiye'nin çevresini dost bir devletler kusağı ile çevirmeye dikkat eder. Atatürk dış politikasının anahatları bunlardır. Bunun yanında kolektif güvenliğe de iltifat eder, fakat bu kolektif güvenlik denilen şey malûm; Cemiyeti Akvamın içinde tahakkuk ettirilen... Yoksa büyük devletler ittifakı şeklinde tahakkuk ettirilen bir kolektif güvenlik sistemi değildir. Atatürk bütün hayatı boyunca izlediği politikada söylediğim bu hususlara âzami itina göstermiş, Türkiye'nin millî savunmasının kendi gücüne dayanması hususuna âzami dikkat göstermiş, kendi silâhlarımızı kendimiz yapmamız hususuna, o zamanki malî ve iktisadi durumumuzun çok kifayetsiz olmasına rağmen, âzami dikkat göstermiş bir devlet adamıdır. Binaenaleyh biz.

Atatürk dış politikasına dönülmesini bu anlamda kullanıyoruz. dönülmesinden de yanayız, istiyoruz.

Değerli milletvekilleri; bu kürsüden G. P. nin Sayın Sözcüsünün bizim federatif tezi çürütükten sonra, taksim tezinin geçerli olabileceğini ispatlamasını da beklerdik. Ama, taksim tezi hakkında ileri sürülen ve hepimizi duygulandıran Türk Bayrağının Kıbrıs'ta dalgalanması gibi tezlerin dışında bir tez savunduğuna maalesef tesadüf etmedik. Taksim tezini dünkü konuşmamızda biz işaret ettik. Şüphesiz bu Mecliste taksim tezini savunan arkadaşlarımız Achesan plânlarında söz konusu olan taksimi ele almıyorlar. Çünkü bu, Türkiye'ye bahçe büyüklüğünde bir askerî üs verme anlamına geliyor, dedik ve arkadaşlarımızın böyle bir taksim istemediklerini ifade ettik. Ama dedik ki; bu nasıl tahakkuk ettirilebilir; Adada bizim nüfusumuz kime kabul ettirilebilir? Beşte bir. Adada Türklerin sahiboldukları topraklar da hesaba katılsa yarı yarıya bir taksim mümkün olabilir mi? Oldu. Göç meselesinin doğurduğu binbir teknik problem nasıl halledilebilir? Değerli milletvekilleri, bu ve buna benzer sorulara kesin cevap verilmedikçe taksim tezi bizim için en uygun tezdır dersek alkışlarız. Duygusal plânda dayandığı mesnetlerden dolayı alkışlarız. Ama bu tezi geçer saymak, işte asıl o zaman dünya şartlarını hesaba katmamak olur.

Dünya şartları, şüphesiz, Bandung Konferansından bu yana çok değişti. Onun müzakeresine, münakasasına girmeyeceğim. Ama, dünyada bugün, millî kurtuluş savaşı yapan, yapmaya hazırlanan devletlerin gittikçe çoğaldığı bir gerçektir. Bunların bir ağırlık teşkil ettiği gerçektir. Şüphesiz bunlar, millî bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra bir kısmı tekrar emperyalizmin el attığı devletler oluyorlar, içlerinde kıyamlar çıkıyor, iğtişaşlar oluyor, şu oluyor, bu oluyor. Nkrumh gitti. Evet, gitti. Ama Üçüncü Dünya Devletleri fikri, yani bağımsız devletler fikri, millî kurtuluş mücadelesi vererek bağımsızlığına kavuşan devletler fikri, öldü mu arkadaşlar? Ölebilir mi? İmkânı yok. Binaenaleyh onu hesaba katacağız. Mutlaka hesaba katacağız. Bundan dolayıdır ki, tarafsız askerden arınmış, silâhsızlandırılmış ve Türk ve Rum cemaatlerinin eşit siyasi haklarına dayanarak kurulmuş bir federatif devlet ve milletlerarası ga-

ranti altında tutulan, binaenaleyh irtifaklı bir vaziyette bağımsız olan bir federatif devlet fikri, üstelik de bu sistem yerine oturana kadar garanti anlaşmalarının verdiği hakları kullanan Türkiye'nin teminatı altında yerine oturtulacak bir federatif devlet fikri, öyle elinin tersiyle itilebilecek, öyle yüz elli sene evvelki kitaplardan ilham alınmış bir tezdin denilip itiliverilecek, yahut bütün komünist partileri bunu savunur denilip bertaraf edilebilecek bir tez değildir arkadaşlar.

Onun için, benim istirhamım, tezler üzerinde duralım, fikirler üzerinde duralım ve burada bunların en çabuk ve en kolay gerçekleşme imkânlarını arayalım.

Biz Yüce Meclis Divanına bir karar sureti sunduk. Bu müzakerelerin kararsız kapanmasına taraftar değiliz. Bu müzakereler neticesinde bir kifâyeti müzakere tavrı gelerek, kâfidir, işte, partiler konuşmuyor, diye bitmemelidir. Buradan bir müsterek karar tezahür etmelidir. Bu kanaatte olduğumuz için tartışma konusu olabilecek, üzerinde görülebilecek bir karar sureti sunduk. O karar suretine de iltifat etmeniz ricasıyla ve beni bir kere daha dinlediğiniz için tekrar teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Söz sırası Güven Partisi Grubu adına Sayın Coşkun Kırca'nındır.

COSKUN KIRCA (İstanbul) — Sıramı Sayın Feyzioğlu'na veriyorum.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu'na veriyorsunuz.

Buyurun.

G. P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Çok değerli arkadaşlarım; tekrar söz almaya mecbur olduğum için özür diliyerek sözlerime başlayacağım. Kısa konuşma va'di ile bunu tamamlayacağım ve bir de gruplardan sonra kifâyet önergesinin hemen verilme-yip, sayın milletvekillerinin çok istifadeli olacağına inandığım görüşlerini belirtmelerine, şiddetle, gönülden taraftar olduğumuzu belirterek, haklı bâzı itirazları da peşinen cevaplamak arzusundayım.

Değerli arkadaşlarım, T. İ. P. Sözcüsünü hep beraber dinledik. Başlarken söylediğinin sonunda, aksi mânaya gelecek bir bitişle Türkiye'nin hakları bakımından konuşmasını tamamladı.

Elimde, T. İ. P. Sözcüsünününkü konuşmasının bastırılıp, kendileri tarafından dağıtılmış olan nüshası bulunmasa idi, acaba dün çok dikkatle dinlediğim, not tutarak dinlediğim bu konuşmanın şu veya bu noktasını yanlış anladım mı diyebilirdim.

Hele, Kıbrıs meselesi bu kürsüde ilk defa konuşulmuş olsa ve T. İ. P. in görüşleri bu kürsüye ilk defa gelmiş olsaydı acaba yanlış mı diyebilirdik.

Ama, T. İ. P. in görüşlerini aksettiren, T. İ. P. mensuplarının kalemlerinden çıkmış nice yazılar, bu kürsüde daha evvel yapılmış konuşmalar ve nihayet elimde, hamdolsun, belge olarak duran, T. İ. P. tarafından teksir edilmiş, dağıtılmış şu vesika var iken, biraz evvel burada söylenmiş olan sözlerin yani kendi görüşlerini olduğu gibi aksettirmedikimiz yolundaki sözlerin hiçbir değeri olamaz. Bunu, elinde bu vesikayı bulunduranlar varsa takibetmeleri ricasıyla şimdi sadece birkaç paragraf okuyarak arz edeceğim.

Konuşmamda, dikkatle dinlemiş arkadaşlarımız hâtırlıyacaktırlar, T. İ. P. in bu defa, görüşlerinde ufak bir değişiklik yaparak, Türk askerinin Ada'dan hemen çekilmesini değil, yeni bulunacak federatif statü işler hale gelince çekilmesini teklif etmiş olduğunu da, tam objektif olmak ve görüşlerini belirtmek için arz etmistim.

Değerli arkadaşlarım; sayfa 4, paragraf 2, biraz evvel burada T. İ. P. Sözcüsünün de okuduğu bir paragraf. Dikkatle okuyalım, ne demek istediği çok açık şekilde belli. «Yürürlükte bulunan anlaşmalarca Türk ve Yunan Devletlerine tanınmış Ada'da askerî birlik bulundurma hakları» - böyle yazılı burada ve dediler ki; «Burada bir daktilo hatası olmuş müdahale kelimesi düşmüş, bunu ilâve ettik, çıkıntı yaptık.»

Elimizdeki metinle, dikkatle okuduğumuz metinle çünkü konuşma hakkında bir hüküm tesisine çalıştık, böyle bir daktilo hatası olmuş ise, bu daktilo hatasını bu dağıtılan metne dayanarak hüküm veren bize izafe etmemeleri gerekir.

Kaldı ki, bu kürsüde çünkü konuşmalarında müdahale kelimesini kendileri sözlü olarak, metinde göremediğim bu kelimeyi eklemiş bulun-salar bile, eklediklerini anlıyorum, bir şey değişmiyor. Çünkü, askerî birlik bulundurma, haydi ilâve edelim ve müdahale hakları.. Ne

diyor ondan sonra? Birazdan sunacağımız karar suretinde öngörülen yeni statünün güvenlik verecek şekilde işlenmesine değin mahfuz tutulmak kaydı ile -mahfuz tutulmak kaydı ile -bağımsız Kıbrıs'ın yabancı askerî üs ve tesislerden tmamen arınmış...

Değerli arkadaşlarım; bağımsız bir Kıbrıs Devleti olacak, bu bağımsız devletin yeni statüsü işler hale gelinceye kadar, güvenlik verecek şekilde işlenmesine değin bir hak mahfuz olacak. Ne o? Askerî birlik bulundurma ve müdahale hakkı.

Türkçeyi okuyan, Türkçeyi dinliyen herkes bu hakkın bir yere kadar mahfuz kalacağı ve ondan sonra kalkacağı mânasını kesin olarak çıkarın. Söylenen de budur zaten. Yani, bir süre sonra bu statü işler hale gelmiştir diyecek, bağımsız Kıbrıs Devletinin Başkanı Makarios, işte federatif dediniz, Meclisini seçtik, bakın çıt çıkmıyor Ada'da. İşler yolunda gidiyor, buyurun - öyle, ona değin idi, bu işler hale, güvenlik verecek şekilde işlenmesine değin bu hak mahfuz idi - çekin askerinizi, yabancı üs ve tesis olamayacaktır, çekin.

Belli. Bu kadar açık olarak ifade edilmiş bir görüşün Türk Milletinin menfaatlerine uygun olmadığını demek ki o kadar kuvvetle ispat etmişiz ki, T. İ. P. Sözcüsü bu görüşün, askerî birlik çekme görüşünün kendileri tarafından ifade edilmediğini söylemek lüzumunu duydular.

Bu lüzumu duymaları, görüşlerinin Türk millî menfaatlerine aykırı olduğunu çok kuvvetle ispat etmemizin delilidir, yoksa bu belli bir süreye kadar Ada'da kalacaktır, ondan sonra çekilecektir anlamına gelen bu cümlelerin başka türlü yorumlanması mümkün değil.

Kaldı ki, cümle, bundan ibaret de değil. Aynı sayfanın son paragrafı ve 5 nci sayfanın ikinci paragrafı çok daha açık şekilde askerî birliğimiz ile ilgili görüşlerini ortaya koyuyor. Okuyorum :

«Bir noktaya önemle işaret etmek isterim. Kıbrıs ihtilâfı çözüme ulaştırılıp» yani federasyon formülü imzalanıp, «Yeni statü güvenlik verecek şekilde işler hale gelene kadar Garanti Andlaşmaları gereğince Türkiye ve Yunanistan'a tanınmış olan haklar yürürlükte kalacak, askerî birliğimiz Kıbrıs'ta vazife görmeye devam edecektir.» Yani yeni statü imzalanıp güvenlik ve-

recek şekilde işler hale gelinceye kadar askerî birliğimiz Kıbrıs'ta vazife görecektir, yani ondan sonra vazife görmeyecektir. Biz de bunu söyledik ve bu görüşünüzün daha evvel bütün yabancı askerler Ada'dan çıksın görüşüne nazaran bir küçük değişiklik getirdiğini de tam bir objektiflikle, tam bir açıklıkla biraz evvelki konuşmamda arz ettim ve dedim ki; T. İ. P. bu defa eski görüşünde ufak bir değişiklik yaparak yeni statü işler hale gelinceye kadar askerimizin Ada'da kalmasını kabul ediyor, ama yeni statü güvenlik verecek şekilde işler hale geldi, dendi mi askerî birliğimiz çıksın diyor. Bundan daha berrak olarak bir görüş ifade edilemez. Açık yazmışlar ve bu açık görüşü açık olarak naklettik.

Biraz evvelki konuşmalarında da, benim görüşüm böyle değildi, demelerine rağmen, konuşmalarını kapatırken aynen; bu askerî birliğimizi bulundurma süremizin yeni statünün güvenlik verecek şekilde işlenmesine kadar olacağını bu kürsüde sözlü olarak da teyid etmişlerdir. Bu böyle olduğuna göre sualimiz bakidir, federasyon andlaşması imzalandı, işler görülüyor, bir süre hâdise olmadı, güven var dendi, buyurun Türk üssünü kaldırın, İngiliz üssü gitsin, Yunanlılar da gitsin. Askerî birlikler çıkacak, Türk Askerî Birliği o zamana kadar kalacak; görüş bu, eskiden beri söylenen görüş, Akel'in de görüşü, ifade ettim; çıkacak Türk Birliği, ondan sonra Ada'da bir hâdise olur ise, ondan sonra 90 senedir devam ettirdikleri Enosis görüşü istikametinde kıpırdanmalar başlar ise, Türk Alayının 1963 senesinden bu yana sağlamış olduğu teminata benzer bir teminata Türk Cemaatimiz sahibolmayacak. Bu açık. Türk Askerî Birliğinin orada devamlı olarak kalmasını istemek başka, federatif andlaşma yürürlüğe konulup, işler hale gelinceye kadar kalsın demek başka, yeni andlaşmanın devamlı bir unsuru olması başka, yeni andlaşma fiilen ve güvenlik verici şekilde işler hale gelinceye kadar muvakkaten kalmaya devam etmesi başka. Söylediğiniz, o zamana kadar muvakkaten kalacaktırdan ibaret. Türk Birliği'nin çekilmesi anlamına geliyor, bu sözler.

Bu itibarla, «tahrife alıştık» buyurdular. Alıştıklarını söyleyenler var, ama biz buna karışmayız, sureti katiyede görüşlerinin dışında bir görüş kendilerine atfedilmemiştir. Şimdi,

dağıtıtları metinden aynen okuduğum paragraf, biraz evvel söylediğim ifadenin tıpa tıp aynıdır.

Milletlerarası garanti konusundaki cümle hem bu cümleyi takibediyor: «Yukarda şümulü belirtilmiş olan milletlerarası garantiler sisteminin Orta - Doğudaki son durum dolayısıyla iki büyük devlet, «Yani Amerika ile Sovyetler Birliği» Kıbrıs'ın bağımsız ve tarafsız üslerden ve askerden arınmış bir Ada olarak kalmasını birbirlerini denetlemek suretiyle kolaylaştıracaklardır.» Askerden arınmış sözü işte burada yazılı, silâhsız sözü burada yazılı, bağımsız, tarafsız sözü burada yazılı. Bağımsız ve tarafsız, üslerden ve askerden arınmış bir Ada olarak kalmasını Sovyetler Birliği ve Amerika denetliyecektir. Peki, Garanti Andlaşması ne zamana kadar devam edecektir Garanti Andlaşması gereğince Türkiye ve Yunanistan'a tanınmış olan haklar ne zamana kadar yürürlükte kalacaktır? Bundan evvelki cümlede ifade etmişsiniz: «Yeni statü güvenlik verecek şekilde işler hale gelinceye kadar,» Şu geçiş devrinde «Garanti Andlaşmaları gereğince Türkiye ve Yunanistan'a tanınmış haklar yürürlükte kalacaktır», diyorsunuz.

Değerli arkadaşlar; aşikâr. Görüşlerini aynen ifade ettim. Görüşlerinin gerçekten savunulması pek kolay olmadığı için biz bu görüşleri savunmadık demeyi tercih ettiler, ama yazılı metin, görüşlerinin bu olduğunu ortaya koyuyor. Kaldı ki, biraz evvelki ifadelerinde de bunu konuşmalarının sonunda teyidettiller ve üstelik «bu sistem yerine oturana kadar» tâbirini - biraz evvel zapta geçti - aynen kullandılar. «Üstelik bu sistem yerine oturana kadar Türkiye'nin bu hakları devam edecektir,» dediler. Demek ki, Türkiye'nin bu hakları sistem yerine oturana kadar devam edecekmiş; böyle söylüyorsunuz. Biz de böyle söylediğimizi ifade ettik.

«Türkiye'nin yumuşak karnına sokulmuş Kıbrıs» v. s. Madem ki, Türkiye'nin yumuşak karnını tehdideden bir durumu vardır, gerçekten de Kıbrıs Karadeniz limanlarımız gibi veya baştan başa Yunan adalarıyla karşılıklı kapatılmış olan Ege limanlarımız gibi bulunmayan ve Akdeniz'in rahat seyrüsefer imkânlarından istifade ederek nefes alma borusu şeklinde Akdeniz'e açılan Mersin ve İskenderun limanları-

mızın karşısına yerleşmiş bir adadır. O halde, bu adanın Türkiye'ye bakan sahillerinde Türk Bayrağının dalgalanması, Türkiye'nin askerî birliklerinin, hem de dilediğimiz miktarda, bulunmasını sağlayacak bir formül millî menfaatlerimize neden aykırı olsun? Biran için Türkiye'nin Garanti Andlaşması gereğince sahibolduğu hakların, burada ifade ettikleri gibi, sistem yerine oturuncaya kadar, işler hale gelinceye kadar değil de, ilânihaye devam edeceğini söylemiş olduklarını farz edelim, böyle dememişlerdir ya, bu takdirde dahi neden Sovyetler Birliğini Ada'da AKEL'in durumu bilinirken, bunun teşkil ettiği tehdit bilinirken neden Sovyetler Birliğini Türkiye'nin yanı başında dahi olsa garantör devletler arasına sokalım? Amerika ile beraber dahi olsa, neden sokalım? Bunun da mânasını anlamak mümkün değildir.?

Ahali mübadelesinden bahsettiler. Ahali mübadelesinin güçlüklerini herkes bilir, fakat Rum asıllı bir zat tarafından yazılmış olan Kıbrıs ile ilgili bir eserde, Türk ve Rum ailelerinden nakledilmesi gerekenlerin 10 bin aile civarında olacağı söylenmiştir. Bu rakam aşağı olabilir, yukarı olabilir. Ne olursa olsun, Türkiye Cumhuriyeti, Türk Devleti ahali mübadelesinin karşısında olabilecek bir Devlet değildir. Ahali mübadelesini Türkiye Cumhuriyeti Atatürk'ün uzak görüşlü idaresi altında en geniş şekilde uygulamış olan ve Anadolu'nun Alparslan zamanından, Malazgirt'ten bu yana Rum varlığının taa Sivas'lara kadar uzanır halde kaldığı Anadolu'nun Ege sahillerine kadar baştan başa Türk olmasını sağlamış olan tedbir, ahali mübadelesidir. Ahali mübadelesinden Türkiye zarar görmedi. Ahali mübadelesi sayesinde ki, orada Rumlar vardır, Anadolu Rumlarla meskündür tarzındaki iddialar tarihin derinliklerine bir daha hiçbir zaman ortaya atılmıyacak şekilde kesinlikle gömüldü. Ahali mübadelesi Alparslan ile başlamış olan işin Mustafa Kemal ile tamamlanan başarılı halkasıdır. (G. P. sıralarından alkışlar) Ahali mübadelesi o kadar zararlı olmamıştır. Ahali mübadelesinin birtakım fertlere, birtakım ailelere geçici ıstıraplar ve güçlükler çıkaracağı muhakkak, fakat bu kadar fedakârlık yapıyoruz, 100 milyonlarca lirayı Kıbrıs için veriyoruz. Yunanistan ve biz bu gerginliğin devam

etmesi ve devamlı patlama tehdidi yüzünden ne kadar büyük fedakârlıklara katlandık ve önümüzdeki yıllarda daha kimbilir kesin bir hal tarzına varılmazsa ne büyük fedakârlıklara katlanmaya mecbur olacağız.

Değerli arkadaşlarım; kesin bir çizgi ile bu bir ahali mübadelesine müncer olsa dahi Türkiye ve Yunanistan sınırlarının Anadolu'da çizildiği gibi Kıbrıs'ta da çizilmesi halinde ahali mübadelesinin ortaya çıkaracağı masraflardan ve ıstıraplardan çok daha büyük ıstıraplar ve masraflar ortadan kalkacak, bu ihtimaller silinmiş olacaktır.

Atatürk'ten bahsedilirken, Büyük Atatürk'ün ittifak yaparken büyük devletlerle ittifak yapmadığı söylendi.

Değerli arkadaşlarım; Atatürk, büyük bir ülkücü, aynı zamanda ayağı daima yerde olan, hayalperestlikten çok uzak, gerçekçi Devlet adamı idi. Ülkücülükle gerçekçiliği en iyi şekilde bağdaştırması, kuvvetinin temeli idi. O günün şartları içinde şu büyüklükteki devletlerle ittifak yapmış. E, o gün atom bombası yoktu, hidrojen bombası yoktu, dünyanın stratejisi aynı değildi, şartlar aynı değildi. Atatürk bugün sağ olsaydı, ne yapardı? O gün ne yaptığı, mutlaka bunun işareti olmaz. İttifaklar, hele askerî ittifaklar, dünyanın değişen şartları, değişen teknoloji, değişen silâh gücü ve yeryüzünde değişen kuvvet dengesi ile doğrudan doğruya ilgili olan hâdiselerdir ve bundan 30 sene evvelki veya 40 sene evvelki durumla bugünkü durumu aynı farz etmek mümkün değildir. Atom silâhına sahip, yayılma emeli güttüğü Çekoslovakya işgali ile bir defa daha ortaya çıkmış, askerî yayılma emelleri yanında ideolojik ve sızma tarzında yayılma, memleketleri içinden yıkmaya yolu ile yayılma emelleri çok iyi bilinen bir Devletin veya devletler grubunun tehdidine karşı Türkiye kendi güvenliğini bir savunma ittifakında arar ise bunu Atatürk devrinde şu çapta devletlerle ittifak yapılmamıştır, diye bir kalemde cerh etmek mümkün olmaz.

NATO ittifakının işleyiş tarzı ile ilgili, NATO'ya dayanılarak yapılmış ikili anlaşmalarla ilgili şikâyetlerimiz bizim de vardır. İkili anlaşmalarla ilgili olarak bu Meclise verilmiş ve millî haysiyetimizle bağdaşmayan hüküm-

lerin değişmesini talebeden ilk kanun teklifinin altında Güven Partisi Grup Başkanvekilinin imzası vardır. Elbette ki, bu mevzularda konuşulacak şeyler vardır, ama bu, büyük Devletle ittifak yapılır, yapılmaz, tarzında değildir. Büyük devletlerle ittifaklarda çok dikkatli olmalıdır denirse, evet. Çok dikkatli olmalıdır, ama yapılmaz, o ayrı bir hikâye.

Son cümleyi arz edeyim; T. İ. P. sözcüsü bu kürsürde biraz evvel, «Atatürk'ün yolu elbette sosyalist değildir, elbette kesin olarak sosyalist değildir, onun yolu Kemalizm'dir» dediler.

Değerli arkadaşlarım, bu müzakere başka hiçbir fayda sağlamasaydı da sadece T. İ. P. Başkanına, «Atatürk'ün yolu sosyalizm değildi, Kemalizmdi» sözünü söyletmiş olsaydı, yine de hedefine bir ölçüde ulaşmış olurdu.

Teşekkür ederim. (Güven Partisi sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar...

Sayın Tahtakılıç, bir şey mi istiyorsunuz efendim?

AHMET TAHTAKILIÇ (İstanbul) — Sıramız ne zaman gelecek, diye soruyordum, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Onu arz edeceğim efendim, müsaade ederseniz.

Dün, genel görüşmeye başladığımız bu konuda en evvel önerge sahibi olan Sayın Feyzioğlu ile Sayın Özarda'ya söz verdim. Sonra sıra gruplara geldi. Söz alma sırasına göre, Sayın Bölükbaşı (Millet Partisi adına), Sayın Aybar (T. İ. P. adına), Sayın Azizoglu (Yeni Türkiye Partisi adına), Sayın İnönü (C. H. P. adına). Sayın İksel bugün ilk sözü aldı (A. P. adına), Sayın Feyzioğlu (Güven Partisi adına) Birinci tur grup sözcüleri konuşular.

İkinci tura geçtik.

Türkiye İşçi Partisi Başkanı Sayın Aybar, tekrar söz istediler; biraz evvel konuşturdum.

Güven Partisi adına ikinci turda, Sayın Feyzioğlu tekrar söz istediler; şimdi konuşular.

Sıra şimdi, ikinci defa söz isteyen 2 nci turda C. H. Partisi sözcüsü Sayın Bosuter'indir.

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı 3 ncü defa Grubu adına söz istediler.

Bu grup sözcülerinin söz talebi devam ettikçe, elimizdeki içtüzüğü tatbik mevkiinde olan

benzeniz, şahsı adına söz istiyen arkadaşlarıma söz vermek hakkına sahip değilim.

Muhterem arkadaşlarım, ben içtüzüğü doğru tatbik etmezsem buna itiraz edin. Doğru tatbik edersem, içtüzüğün kusurunu Riyasete yüklemeyin.

Şimdi sıra, C. H. Partisi adına söz istiyen Sayın Bosuter'indir...

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Bir maddi hatayı düzeltmek için söz istedim. Çok büyük bir ihtimalle, 3 ncü defa grup sözcülerine söz verilmiyecektir. Bu maddi hatayı tashih etmek üzere iki dakika müsaade edilmesini rica ediyorum.

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Üyelerin konuşmasına imkân vermek için Grup adına konuşma hakımızdan sarfı nazar ediyoruz.

BAŞKAN — Buyurun efendim, o tavrınızı yapın.

Grup adına başka söz alan olmazsa şimdi sıra, şahsı adına söz alan arkadaşlarıma geliyor. Çok kısa olmak üzere istirham ediyorum, arkadaşlarımız da isticâl gösteriyorlar. Bir grup da feragat etti. Anlayışınızı ve takdirinizi istirham ediyorum.

T. İ. P. GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Güven Partisi sayın sözcüsü, burada bizim dün basına dağıtmış olduğumuz bülteni ele alarak, burada okuduğum ve Yüksek Meclis Divanına sunduğum karar suretinde olmıyan bir cümlemin, gerçekten olmadığını, bulunmadığını, altını çizerek söyledim ve bu kürsüden dedim ki; bu bir düşümedir ve burada müdahale hakları vardır, «ve müdahale» eklenmiştir.

Nitekim, dün takdim ettiğim ve her halde okunacağını tahmin ettiğim öneride aynı tashih kalemimle yapılmıştır.

Bu maddi hatayı tashih etmek isterim.

İkinci bir maddi hata da; aynı bültende, garanti veren Devletlerden bahsedilen cümle herhalde kasden veyahut ihmal ile unutulmuş, orada bir cümle halinde, Türkiye'nin garanti veren Devletler arasında bulunmaya devam edeceği tasarih edilmektedir, dün dağıttığımız bültende.

Bu iki husus böylece dikkatlerinize arz ederek sözlerime nihayet veriyorum. Tekrar teşekkür ve saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Aybar'ın dün kürsiye verdiklerini söyledikleri şu önerenin

birinci maddesinde; «yürürlükte bulunan anlaşmalarca Türk ve Yunan Devletlerine tanınmış, Ada'da askerî birlik bulundurma hakları» demişler, bir okla yukarıya çıkmışlar ve elyazısı ile «ve müdahale» diye ilâve etmişler.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sonra, nasıl devam ediyor?

BAŞKAN — «Hakları bu karar suretinde öngörülen yeni statünün güvenlik verecek şekilde işlenmesine değin mahfuz tutulmak kaydıyla.» Önerge bu efendim.

Sayın Tahtakılıç, buyurun efendim. Söz sırası sizin.

AHMET TAHTAKILIÇ (İstanbul) — Sayın Bakan muhterem milletvekilleri; memleketimizin, milletimizin, Devletimizin en önemli bir konusu üzerinde Millet Meclisinde bir genel görüşme açılması imkânının sağlanmasından çok memnunum.

Fakat bu genel görüşme dolayısıyla söz isterken, genel görüşmelerde bir karar sureti veya icra için bir temenni kararı alınmasının Anayasaca mümkün olmadığını düşünerek, sırf bir milletvekili sıfatıyla ben Hükümetin, bu meseleyi en iyi şekilde halledilmesi için takibetmesi lâzımgelen metodlar hakkındaki şahsi görüşümü ifade etmeyi düşünüyordum. Fakat biliyorsunuz ki, bizde tartışmalar, konuşmalar bilhassa genel görüşme gibi, dış politikaya ait genel görüşmeler gibi bir konunun millet menfaatlerine uygun bir şekilde sınırlanması ve ananeleşmesi mümkün olmadığı için, maalesef konunun çerçevesinden çıkıldı, Hükümete destek olacak, işaret gösterecek, ilham verecek istikamette bir müzakere yerine, yine partilerin karşılıklı görüşmelerinin tartışılması şekline geldi. Onun için müsaade ederseniz, düşündüğüm konuşmayı üç noktada tophyarak, asıl Parlâmentoda açılmış bir müzakerede millet namına önemle ele alınması lâzımgelen konunun özüne gelmek istiyorum.

Sayın milletvekilleri; böyle bir öze gelebilme için, bir : Kıbrıs meselesi nedir, Kıbrıs meselesi nasıl halledilebilir, bunda takibedilebilecek metodlar ne olabilir? Bunun adını koymak, meselenin adını koymak ehemmiyetlidir.

A.P. Sözcüsü Sayın eski Büyükelçi arkadaşımız meselenin tarihçesine de temas etmek suretiyle bir sıralama yaptı ve kesin bir şey söylememekle beraber, şu anda Kıbrıs'ta devam et-

mesine meseleyi talik ettiğimiz ikili görüşmelerden bir şey beklememek lâzımgeldiğini, Yunan Hükümetinin zaten bu işin uzağında kaldığını, Türk Hükümetinin de bu müzakereler karşısında bir müşahit sıfatıyla bulunduğunu söylediler.

Arkadaşlar, ben meseleye evvelâ şu noktadan gireceğim.

Sayın milletvekilleri, ne zaman Kıbrıs konusunda bir müzakere acıldı ise, bir milletvekili olarak, bir Türk vatandaşı olarak, Türk - Yunan münasebetlerinin tarihçesini bilmis insan olarak, Sayın İlkel arkadaşım gibi. Ortodoks Rum kilisesinin 20 nci yüzyıl dünyasının lâyük felsefesi içerisinde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin din hakkının serbest olması gibi, dinin politika dışında olması gibi temennilerine rağmen, hâlâ bir Türk düşmanlığını yürütmekte olduğunu açıkça müshade ederek ise başlamak ve ifade etmek yerinde olur. O halde, bizim, kilise ile halledilecek ne meselemiz olabilir? Kilise, Hristiyanlığa uymıyacak bir şekilde, insanlığa uymıyacak bir şekilde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine uymıyacak bir şekilde, varsın cinayetlere, katliâma, insanları evinden, yurdundan, isinden, köyünden eden cinayetlerine devam ederken, benim, Kıbrıs'taki Makarios'la ve Makarios'un adamlarıyla müzakere edilerek halledilecek hangi meselem bulunabilir? Bence Kıbrıs meselesi hakkında en büyük hata; Kıbrıs meselesini bir Lefkoşe - Ankara meselesi olarak değil, bir Türk - Yunan meselesi olarak alınmasında dikkat gösterilmemesinden ileri gelmektedir.

Sayın milletvekilleri; bir Türkiye kabul ediniz ki, lâyükliğı asırlarca evvel diğer devletlerin insanına tanımış bir devlettir. Size bunun misali olmak üzere, bugün «Ere adalarında Türk hakları» adlı bir kitaptan 1600 küsur senesinde 3 ncü Murad'ın Ahidnamesinden bir paragraf okuyacağım. Bu Ahidname Sakız adasına aittir. Dinlerseniz; kiliseye karşı Türk Devletinin eski tarihlerden beri takibettiğı politikayı ve Makarios'un karşısında Kıbrıs meselesini halletmek gibi yürütülen bir dâvanın ne kadar sakat yoldan takibedildiğini bir defa daha gösterecektir.

Muhterem milletleri; bakınız Ahidname ne diyor :

«Kiliselerin tamiri veya değiştirilmesi icabederse, hiç kimse bu işlerin mahallî âdetlere uygun bir şekilde yapılmasına mâni olmayacaktır. Gerek bahçelerinde, gerekse bağları üzerinde din vergisi kesilmeyecek, angarya ve başkaca bir vergi de yükletilmeyecektir. Mallarına, evlerine iradeleri haricinde hiç kimse el koyamaz.

Yukardaki sujelerin, bir vasiyetname tanzim ederek, sahibi olduğu mal, para, gayrimenkulü ailesine veya örf ve âdete göre başka bir kimseye verdiğinde, beytülmal, kassam veya başka bir kimse bu işe müdahalede bulunamaz.»

Bir devlet tasavvur ediniz ki, dört asır evvel, dörtvüz yıl evvel idaresinde bulundurduğu Rum kiliselerine karşı bugünkü insanlığın erisemediğı kadar medeni, bugünkü lâyüklik felsefesinin ifade edemediğı kadar gerçekçi bir adalet nizamı kurmuştur. Hattâ dahası var; ikinci bir fermanda diyor ki; «Kiliselerin vakfı, kiliselerin ihyasına ve ibadetin kemaliyle yapılmasına yetmezse Hazinei Hassadan akça talebedile.»

İşte bu Türklerin Kıbrıs'taki şimdi ahfadı, kilisenin zulmü ile insanlığa yakışmıyacak cinayetlere mâruz bırakılıyor, evinden ediliyor, bağından ediliyor, işinden ediliyor, oradan kökleme için dini kullanıyorlar.

Arkadaşlar, evvelâ insanlık huzuruna açık alınla çıkalm. Bizim, bir gün Başvekil bulunduğu sırada Sayın İnönü'nün, «Arşövek» diye hitabettiğı, dinî rütbesi ne olursa olsun, ortodokslik külliyesi içerisindeki itibarı ne olursa olsun, insanlık vasıfları, medeniyet ölçüsü, tarih görüşü, insanlığa karşı kıyma duygusu bu dereceye kadar varmış olan bir kimse ile ve elinde müdahale hakkımızı kullanmadıkça tazyik edebileceğimiz hiçbir imkân bulunmıyan papaz ve adamlarıyla görülecek hiçbir işimiz yoktur. Evvelâ birinci verilecek karar budur, arkadaşlarım.

Sayın milletvekilleri, müzakerelere kim devam ediyor? Türk Cemaati adına bir zat, Rum Cemaati namına bir zat. Bu müzakerelerde bir ittifaka varılsa dahi, bunların geçerli olması Makarios'un kararına bağı. Makarios kimdir? Bütün bu âkıbetleri Yunanlılık namına başımıza çetiren kimsedir. Kimdir arkasındaki destek? Yunan Hükümeti... Muadelemizi, orantımızı çok sağlam kuralım. Kıbrıs'ın statusünü değiştirmek Lozan Muahedesinde revizyondur. Ey

Yunan Hükümeti, madem ki muahedelerde revizyon istiyorsun, gel bütün meselelerimizi ortaya koyarak seninle yeni bir revizyonu gözden geçirelim. İşte o zaman arkadaşlar, Kıbrıs meselesinin birinci anahtarı elimize geçmiş olur. Çünkü Atina hangi idare altında olursa olsun; yine İstiklâl Savaşının ıstırapları içerisinde kendisine dostluk eli uzattığımız Atina'yı ikaz ediyorum, Atina kendi politikası icabı Garbi Trakya Türkleri ile İstanbul'daki Rumların mübadelesi mevzubahs olduğu gün yerine oturur. Çünkü bir tek Rumun İstanbul'dan ayrılması; Sayın Feyzioglu'nun 100 senelik tarihe mal ettiği, büyük ideali ile kabili telif değildir. Kaldı ki, bu vesileyle yalancı pehlivan olarak temin ettiği Hristiyan âleminin haksız desteğini de temin etmekten mahrum kalacaktır.

Bir Trakya hududu dâvamız var. Bir revizyon yapacaksak, niye trenimiz bir huduttan bir hududa gitsin; işte nehirde ıslahat yapamıydık yapamıyacak mıydık diye düşünelim? Trakya hududumuz meselesini de hallediverelim.

Hele şu Oniki Ada meselesi var arkadaşlar. Bunu da müsaade ederseniz halledelim. Nasıl olur Oniki Ada Yunanlılara verilir? Arkadaşlar, bunlar kilise oyunlarının medeniyet tarihine leke düşüren neticeleridir ve bu oyunun başında kırılı da, başvekili de; biran evvel demokratik bir idare kurulmasını istememize rağmen, bugünkü Cunta idaresinin de dâhil olduğu bir siyaset mihverinin eseridir bunlar. Bu gerçekleri görmeden, Atina'nın karşısına çıkmadan Kıbrıs'ta bir netice alınmasını beklemek hayaldir.

Ben Garp Cephesi Kumandanı Sayın İnönü sıfatıyla de dün İnönü'yü dinledim. Türk - Yunan dostluğunun kendisine göre önemine dün de işaret ettiler. Hakikaten arkadaşlar bu çok mühim bir husustur. Bir devlet tasavvur ediniz, bir millet tasavvur ediniz ki, anavatanına göz dikmiştir ve dünya konjonktüründen, diğer devletlerin desteğinden istifade ederek, anayurduna ayak basmıştır, onu süngü ile bağrından vurup denize döktüğü gün, Garp Cephesi Kumandanı İnönü'nün de dâhil olduğu o zamanki devlet idareimiz ve başta Atatürk, düşmanına karşı dost eli uzatmıştır. Ama ne yapalım ki, o dost hiç bir zaman dostluk zihniyeti

içerisinde değildir. Aldatmıyalım kendimizi. Bırakalım her türlü şeyi. Niyetini ispat etmedikçe Atina'nın dostluğuna karşı Türkiye'de reaksiyon duyulması, ona karşı çıkılması Türklerin bir numaralı hakkıdır. Atatürk'ün çocukluğunda kulaklarında kalan bir ifadesini bugün söylemeyeceğim, fakat ikinci bir müzakerede bu iş sarpa sararsa tekrar ifade edeceğim.

O halde arkadaşlar, orta yerde bir Kıbrıs var, medeniyet tarihinde, siyaset tarihinde Kıbrıs'ın yeri Türklerle başlar arkadaşlar. Tetkik ediniz bütün tarihleri, medeniyet tarihinde, siyaset tarihinde bir Kıbrıs Türklerle başlar. Kıbrıs bu...

Ne olmuş? Dünya husumetine mâruz Türkiye varlığını korumak için Kıbrıs'ın idaresini 90 sene evvel İngiliz'lere bırakmış. Lozan Muahedesinde de bu statü tescil edilmiş. Ne oluyor şimdi? Kıbrıs'taki statü değişiyor. Nasıl değişiyor? Güzel değişmedi, aleyhimize değişti. Tenkid olarak arz etmiyorum, bugün hiç bir Türk'ü karşıma almıyorum. Hiç bir Türk hükümetini tenkid için de bir şey söylemiyorum. Sayın İnönü'ye Garp Cephesi Kumandanlığını hatırlatmamda; millî duygudan ve bu meselenin çözüm yolu beklenirken Atina üzerinde; şimdiye kadar birinci konuşmamdan beri, bir Ankara - Atina meselesi saymıyoruz diye gösterdikleri dostluk dikkatinden dolayı kendilerine vicdani serzenişimi ifade ediyorum. Bu kadar açık bir şekilde konuşuyorum. Ne olmuş? Hâdisat getirmiş, Zürih, Londra, Lefkoşa Andlaşmalarını... Güzel... E, oturunuz oturduğunuz yerde dostlarım, Yunanlı dostlarım... Hayır, oturmazlar. Vasıtaları da var; kilise. Hangi kilise? O hangi kiliseyi müsaade ederseniz size tarihî bir vesikadan okuyacağım. Bu vicdanımın en büyük ıstırapıdır, bugün bunu ifade edeceğim.

Sayın arkadaşlar, Millî Mücadelenin başında halk Ege'de işgale karşı kovmuştur. Bunun en esaslı vesikalarından birisinin de ben de hâlâ emanetçisiyim. Bakınız buradan size bir yazı okuyayım :

«Dersadette Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya Devleti fahimleri mümessillerine.»

Bu Türk'ün ıstırapı çok derindir, hiyanet üzerine, hiyanet mâruzdur.

«Asaletmeap, güzel Türk ve Müslüman İzmir'imizin işgalini temin için olduğu gibi, işgal-

den bugüne kadar kendi eliyle cereyan eden vicdangüdaz fecaiyi de setr ve tevil zimmında (eski harfleri, deyimleri bilmiyenler için açıklıyayım : örtmek ve başka şekilde göstermek yolunda.) Avrupa ve Amerika medenî vicdanını iğfalden geri durmayan Yunan siyasetinin, vazifesi munhasıran vicdan - ı beşeriyeti tehzi bolan ruhanileri de cürmüne teşrik ettiğini maalesef görüyoruz.»

Bundan, tasavvur ediniz 50 yıl evvel, benim soyadını taşıdığım adam, bu ıstırabını duymuş, «vazifesi insanların vicdanını aydınlatmak olan kilise maalesef zulümlere iştirak ediyor.» diyor ve bakınız ne söylüyor : «Bu cümleden olarak İzmir Rum metropoliti Hristostomos'la rüfeka - i mesaisi, fecaii gûya Türk'lerin yaptığını ifade için Amerika ve Avrupa'da resimler ve filmler göstermek yolu ile Avrupa efkârını aldatma yolundadır.»

Arkadaşlar, 50 sene sonraki tarihe bakın, 50 sene sonra papazın adı değişmiştir. Artık o Atina'da heykeli dikilen Hristostomos değil, şimdi Makarios'tur. Fakat rolü yine fecayi yapmak, fecaiyi Türklere mal etmek, Adada meydana getirdiği gayri tabii havayı ve yanlış istikametteki bir hâkimiyet tesisi dâvasını Türk kanına, Türk canına, Türk siyasetine yüklemek, Türk Devletinin başına da 20 yıldır halledemediğimiz bir gaile getirmek. Çözelim artık arkadaşlar. Birbirimizle; «siz şunu mu istediniz, bunu mu istedik...» Bunları bırakalım, bir meselelenin adını koyalım.

Kıbrıs dâvası, arz ettiğim gibi Kıbrıs, tarihe, medeniyet tarihine, siyaset tarihine Türklerle girmiştir. Türk varlığının orada 120 000 e inmesi kendi ihmalimizden, oradaki asırlık Yunan politikasının meydana getirdiği âkibetlerden ötürüdür. Aslında Kıbrıs hiçbir zaman Yunan idaresine tâbi olmamıştır, Yunanlı olmamıştır. O halde müsaade ederseniz bunu kiminle çözeceğiz? Bir seferinde yine arz etmiştik; ferman yazıyoruz gönderiyorsunuz Makarios'a, protesto gönderiyorum.

Arkadaşlar, Türk tarihinde bunun yeri var : «Ferman padişahın ama dağlar benim» diyor Makarios. Neme lâzım benim için haczedilecek bir şeyi olmyan adamdan alacak istemek?.. Geliniz şu Atina'nın karşısına çıkalım artık. Şimdi ifade edeceğim, yalnız Atina'nın karşısı-

na çıkmıyacağız. NATO müttefiklerimizin karşısına da çıkacağız. Amerika'nın karşısına da çıkacağız, Rusya'nın da karşısına çıkacağız. Bu meseleyi mutlaka çözeceğiz arkadaşlar, bu mesele başka türlü çözülemez. O halde arkadaşlar, dikkat ederseniz, ben Aybar'ın da, İşçi Partisi olarak Türkiye'nin güvenliğini, Adadaki Türk'lerin siyasi, mal, can gibi her türlü insanlık haklarını teminat altında bulundurmaktan başka bir dâvası olmadığı noktasında Meclisin birleştiği kanaatindeyim. Bizim şimdiye kadar bulamadığımız şey şudur : Muhatap seçmekte hata ettik arkadaşlar. Bu hatanın size ıstırap verici safhalarını arz edeyim.

Arkadaşlar, bilir misiniz ki, Türk - Yunan Federasyonundan bahsedildi bu memlekette. Biz adada federasyon kuralım... Yunan Kralı buraya en büyük şeref misafiri olarak geldi. Ankara'ya ilk gelişimde Venizelos'un 1928 de Atatürk'ü Ankara Palas'ta ziyaret ettiği, devlet misafiri geldiği günden itibaren geçen hâdiseleri biliyorum. Bir Türk var, dost dediğine düşman diyemiyor. Fakat bir Türk var, dost dedikleri kendisine daima düşmanlık etmekle meşgul. Nasıl çözeceksiniz arkadaşlar bu işin anahtarını? Çözemezsiniz başka türlü. Kilise ile meşgul olamazsınız arkadaşlar, o kilise değil. Hristiyanlıkla hiç alâkası yok o kilisenin arkadaşlar.. Biz bu seneki bir hatibi dinlerken, «Allahın birliğine inanan herkesi biz İslâmiyetin çerçevesinde görüyoruz» diyecek kadar geniş bir din anlayışı içerisine girmişiz, insan haklarını Anayasamızda teminata bağlamışız. Hâlâ adına Papaz denilen ve kilise nâmına, din, Hristiyanlık nâmına hareket ettiğini idda eden bir adam, adam öldürüyor insanları evinden, köyünden ediyor, katlediyor, köklemek istiyor insanları oradan. İkinci Dünya Savaşının hâlâ muhakemesi bitmiyen fecaiyi meydana getiriyor, biz Papaz'la devlet kusu ile mesele halletmeye çalışıyoruz. Mümkün değil arkadaşlar.

Sayın Başbakan, Sayın Hariciye Vekili, hepinizi hürmetle selâmlarım. Zatiâliniz bir müzakereye de giriştiniz, o müzakerede sizi dinledim, muvaffak bir Türk gibi konuşmuşunuz, bakınız nereye kadar dikkat ettim. Fakat hatamız Lefkoşa'ya dönmektedir. Sayın İnönü'ye de aynı şeyleri söyledim. Lefkoşa'da Kıbrıs me-

selesini çözmek. Kiminle? Hristiyanlığı ayaklar altına almış, vahşetin her türlüünü göze almış bir Türk düşmanı ile Kıbrıs meselesini çözmeye çalışıyoruz. Olmaz arkadaşlar. Evvelâ burada milletçe bir mutabakat hali lâzım. Nasıl çıkarız bu işin içinden Dün Sayın İnönü «Oradaki mücahitlerimizin kahramanlıklarıyla elde ettiği fiilî bir netice var» dedi. Ben bu fiilî neticede Türk Hariciyesinin de hizmetini görüyorum. Bugün artık Kıbrıs'ta bir Türk idaresi de mevcut. Bizim için artık nasıl hareket edileceği meydana çıkmıştır. Eskisi gibi, müdahale edelim mi, etmiyelim mi?.. Oradaki idaremize kılına dokunulduğu gün biz müdahale hakkımızı kullanmak imkânına sahibiz. Artık kurulmuştur, hariciyemizin de bir muvaffakiyetidir. Oradaki mücahitlerimizin eseridir; Sayın İnönü'nün görüşüne katılıyorum. İşte bizim köprü başımız kuruldu artık. Ok yaydan çıktı, hedefine varacak.

Nasıl varırız hedefe? Yine sulhçu yollarla. Fakat sulhçü yolları bir defa daha kemaliyle deniyerek. Kıbrıs'taki müzakereleri bekliyerek değil. Biliyorsunuz ki, tarihte çok misali vardır. Evvelâ Atina ile açıkça meselelerin tarihçesini ifade ederek başlamak lâzım.

Şurada bir eski Hükümetin çıkardığı bir beyaz kitap var; bunda da aşağı - yukarı meselelerin esasları anlatılmış. Bu Meclisteki müzakerelerde herkes söyledi; Hariciye Vekilinin dikkatle ifade ettiği beş prensibi hiç unutmuyoruz: Muahedeler yürürlüktedir.

Sayın İnönü de bu noktada daima dikkatli oldu, ondan evvelki Hükümetler de. Dikkat etmediğimiz nokta; Makarios'u muhatabalmakta fayda olmadığını teslim. Şurada dikkat edelim. E, bunda hiç gerekçe yok mu? Var, hâlâ biz bekliyoruz ki, Lefkoşa ve Atina uyanacaktır. Uyanmaz arkadaşlar Lefkoşa ile Atina. Bir şartla uyanır. Demin dediğim gibi orta yerde anlaşmalar, anlaşmalar var. Bunlar bir taraflı olarak ihlâl edilmiştir. Bugün hâlâ - ben birçok parti sözcüleri gibi de düşünmüyorum - Kıbrıs'taki Rum idaresi adanın mümessili değildir. Kimden istifade ediyorum biliyor musunuz? Eskiden Sayın Nihat Erim Dışişleri Komisyonu sözcüsü idi. Makarios'u bizim yalnız kabul ettiğimiz zaman itiraz eden kendileri oldu. Ben o zaman Hükümeti müda-

faa ettim, biz Makarios'a görüşlerimizi telkin etmek için kabul ettik diye. Şimdi o günler de geçti. Artık bizim için Lefkoşa, Zurich, Londra anlaşmaları bir taraflı olarak ihlâl edilmiştir. Statü değişmiştir. Bu statü de Lozan'a bağlıdır. Binaenaleyh Lozan'da revizyon meselesi başlamıştır. Lozan'da revizyonu ise; Yunanlı dostlarımıza çeşitli yollardan, Devletler Hukukunun verdiği imkânlardan istifade ederek derhal madde madde notamızı vermeliyiz. Artık bu meseleyi kökünden halletmek günü gelmiştir. Eğer revizyon istiyorsanız, buyurun şu meseleleri müzakereye hazırız.

Arkadaşlar, karasularında başka devletin bayrağının asılmasına Amerika değil, Rusya değil en küçük devlet razı olmaz bugün. Biz oraya kadar bağrımıza taş bastık. Bugün karasularımızda bütün Yunan, adaları. Ne dereceye kadar müsamahadır bu arkadaşlar? Bunun cevabı ne? Başımıza Kıbrıs belyesini çıkarma. Kıbrıs'tan Türkleri kökleme. Bu köklemeyi arkadaşlar söyleyeyim: Hiçbir nokta üzerinde durmuyoruz. Bugün Kıbrıs'taki direnen bütün herkesin hakikaten Türklük namına iftihar ettiği mücahitler evinde değildir, köyünde değildir, müstahsil değildir. Binbir ıstırap içinde, Anavatan'ın çok cüzi desteği ile sena kadar direnmektedir. Cüzi kelimesini tenkidî mânasına söylemiyorum, meselelerin büyüklüğü içindeki bir nokta olarak söylüyorum.

Arkadaşlar, Lozan Muahedesinin revizyonunu istiyor bence Atina. Oraya kadar geldi. Hukuku düvel kitaplarını açınız. Ben geriye doğru gide gide vardım ki, Lozan Muahedesinde revizyon istiyor Atina. Ben de istiyorum arkadaşlar, Türk Hükümetlerinin de istemesini teklif ediyorum. Çünkü bu revizyon öyle bir revizyon ki, o muahededen sonra Yunanlıların bir tek icraatını söyleyeyim : Sayın İnönü hatırlarlar, 1926 senesinde Garbi - Trakya Türklerine şimdi yaptıkları gibi sinsi ve beynelmilel insanîyetin gözünden saklanarak, çok korkunç metotlarıyla yaptıkları tehcir politikasına teşebbüs ettikleri zaman Sayın Atatürk bir satır telgraf yazdırmıştır. Her halde kendileri de Başvekil olarak bilir : «Mukabele bilmişil yaparım.» Bitti. Gayet açık.

Şimdi arkadaşlar, artık Atina'nın karşısına çıkıp, «revizyona peki, ben de istiyorum revizyo-

nu, buyurun Lozan Muahedesinde itiharen aramızdaki bütün anlaşmaları gözden geçirelim.» Bitmedi arkadaşlar; dünya dengesinden bahsediliyor. Onun için mecburum. Millet Meclisinin ve milletvekillerinin benim bugünkü davet konuşmamı birgün düşünmelerini istirham ediyorum.

Bir Orta - Doğu buhranı çıktı. Bütün NATO devletleri «Orta - Doğu'da hâsıl olan vaziyet NATO için ehemmiyet kesbediyor» diyor. 20 yıldır bir Kıbrıs meselesi var, biz NATO ya bunun önemini zannederim bir, iki sene evvel bir mesele olarak anlatabildik ve yalancılıktan birtakım cümlecikler halinde girdi tadile. Sebep? Orta - Doğudaki hâdisede başka başka meseleler var. Burada imzasına sadık, sözüne sadık bir Türk var. Binaenaleyh, yakaladık Türk'ü. Sözüne, ahitlerine sonuna kadar vefalıdır. Binaenaleyh bu meseleyi geçelim, işte NATO'nun iki devi...

Arkadaşlar, bir madde teklif edelim NATO'ya derhal. Diyelim ki: «NATO ittifakına dâhil olan ortaklar arasında meydana gelecek meseleler sulhçü yollarla, devletler hukuku esaslarına ve muahedelere göre derhal halledilmelidir. Halletmiyen devlete karşı vaziyet alınır.» Gayet basit, NATO'ya da söyleyeceğimiz şey gayet açık arkadaşlar. Bâzı arkadaşlara «bu husus bu kadar kolay mıdır» diye gelebilir.

Arkadaşlar bir şey söyleyeyim: Haklı dâvada olanların haklarını alması kolaydır. Biz Kıbrıs mevzuunda haklı bir dâva üzerindeyiz. Peki, y dünya nizamı üzerinde, dengesi üzerinde tesir olan Amerika ile Rusya'ya ne diyeceğiz?

Arkadaşlar, onlara da diyecek sözümüz var. Amerika'ya diyeceğiz ki; «Siz Kore'de insanlığı ve medeniyeti müdafaa ederken hizi alkışladınız. Anavatanımızın civarında bir tehlike meydana geldiği zaman bütün dünyada kıyameti kopardınız. Müsaade ederseniz geliniz de, boşanız bizim bu meselemizde de artık son sözünüzü söyleyiniz.»

Rusya'nın vaziyetine gelince arkadaşlar: Türkler hakikaten yer yüzünde milletin istiklâline bayrak açmış millet olarak istiklâl Mücadelesiyle, büyük komşusu Rusya'ya karşı hiçbir gün tecavüzi bir politika takibetmemiştir, her yaptığı anlaşmada o anlaşmanın hiçbir zaman Rusya ile olan komşuluk münasebetlerine teca-

vüz etmediğini tasrih etmiştir. Bizim NATO'daki vaziyetimizde, Birleşmiş Milletler Anayasasının verdiği imkâna göre bölgesel tedafii bir anlaşmadır ve hududu bundan ibarettir.

Geçtik üs istemelerini arkadaşlar. Bugün iyi komşuluk münasebetleri içinde birbirimizin toprak bütünlüğüne, istiklâline ve iç idaresine saygı göstermek şartıyla Rusya komşumuza da, Kıbrıs mevzuunda söyleyebileceğimiz husus: «Biz Atina ile meselemizi halle karar verdik.» dememiz haklı bir dâvadır. Buna karşı Moskova'nın da söyleyebileceği bir söz yoktur arkadaşlar.

O halde, işin anlaşmalar cephesi aydınlık. Türk - Yunan münasebetlerinin tarihi ve bugünü bakımından aydınlık. Karanlık olan tarafı nevesi? Kilise perdesi ile olan münasebeti karanlık.

Arkadaşlar müsaade ederseniz, burada da size bir açıklama yapacağım: Bilir misiniz ki, hâlâ Fener Patrikhanesinde Konya ve Havalisi Metropolit, Elâzığ ve Havalisi Metropolit diye ünvanlar yaşamaktadır. Biz, arkadaşlar Lozan'ın tesis ettiği hususları kabaca bozacak değiliz. Medeni temennimiz, insani temennimiz bu. 20 nci yüzyıl insanlığının vâsıl olduğu medeniyet ölçüsüyle temennimiz bu. Birgün Patrikhanenin kenilliğinden, kendi ruhani çerçevesine geçmesini, gitmesini, göçmesini beklemeli. Ama, buraya kadar Fener Patrikhanesinden de bir tek diyeceğimiz var: Onun vazifesi Lozan Muahedesine göre tamamen ruhanidir. Ama ruhani bir merkezde, nasıl bugün Roma'da Kilise dünyadaki cinayetler hakkında sulh temennisinde bulunuyorsa, Fener Patrikhanesinin bugün başında bulunan reisinden ve üyelerinden beklediğimiz şey; Kıbrıs'taki cinayetleri insanlık namına takbih edecek kadar İsa'ca davranmasıdır arkadaşlar. Onun için ben, hiçbir zaman mesele içinde me-ele getirelim de işi karıştıralım demiyorum. Gazet dikkatli olarak meselelerin ortaya konması taraftarım.

Sayın milletvekilleri, aslında bugün metotlu konuşmak niyetindeyim ve o şekilde hazırlanmışım. Fakat bağışlayınız. Dünyanın husumeti ile pençeleşerek istiklâl Savaşı yapmış bir millete karşı (aradaki hatalarımızı geçiyorum, bunların sayıp dökülmesi lâzım değil, biz Birleşmiş Milletlerde istiklâlini isteyen milletlere önderlik yapamadık. O bir tarihin hatasıdır, şimdi ondan

da uyandık çok şükür.) Bakınız şu âlemin davranışına... Onun için heyecanımı mazur görünüz.

Millet Meclisinden istenilen şey, Hükümetin aradığı şey, kangrene olmak üzere olan Kıbrıs meselesinde kesin bir yola girişebilmek için destektir. Bu genel görüşmelerin faydası da, gayesi de bu olmaktadır. Bu destekte metot meselesi çok mühimdir. Bu mesele Atina ile halledilebilir. Kıbrıs meselesinde hükümetlerin tesbit ettiği anaprensiplere göre bulunacak bir hal yolundan sonra yine dünya sulhüne hizmet etmekte her zaman olduğu gibi devam edeceğiz. Yunanlılara da dostluk elimizi eskisinden daha sıcak olarak uzatacağız. Bu anlayışı göstermedikçe de Atina'nın karşısına toptan revizyon davası ile çıkacağız. Dünya karşısında da davamızı enerjik olarak müdafaa edeceğiz. Böyle bir neticenin istihsaline hizmet edecek hükümetin yanındayım.

Hepinizi hürmetle selâmlerim. (Alkışlar).

BAŞKAN — Şahşı adına söz sırası Sayın İsmail Hakkı Yılanlıoğlu'nundur, buyurun efendim.

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu) — Efendim, konuşma sıramı Sayın Türkes'e bırakıyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Türkes.

ALPARSLAN TÜRKES (Ankara) — Çok muhterem milletvekilleri, Kıbrıs konusu üzerinde millî bir politika araştırması yapmak maksadiyle Sayın Güven Partisi Genel Başkanının bir genel görüşme önergesi vermiş olmasını ve yine bağımsız milletvekili arkadaşlarımızdan Sayın Özarda'nın bir önerge vermiş olmalarını çok isabetli, hayırlı ve teşekkürle lâyık bir hareket olarak karşıladığımı belirtip sözlerime böyle girerim.

Muhterem arkadaşlarım, millî politika tesbiti çok evvelden yapılmış olmalı idi. Bugün geç kalınmış bulunmakla beraber, bunun üzerinde çalışma yapılması, Yüce Mecliste araştırma yapmak maksadıyla genel görüşme açılmış bulunması, yine de çok faydalıdır. Aslında millî politika çok evvelden tesbit edilerek ilân olunmalı ve milletçe, bütün dünyaca hiç şüpheye yer kalmaz bir durumda belirtilmeli ve benimsenmeli, bundan sonra da o millî politikanın başarıya ulaşması için gerekli imkânlar, yollar plânlanmalı, hazırlanmalıdır.

Bizim şimdiye kadar çeşitli millî dâvalarda olduğu gibi, Kıbrıs konusunda da davranışlarımız zaman zaman kararlı olmamış, birbirinden farklı durumlar göstermiştir. Bir zaman iktidarda bulunan bir hükümetin yetkilisi, «Kıbrıs konusu bizimle ilgili konu değildir, İngiltere Hükümetini ilgilendiren bir konudur,» demiş. ondan kısa bir zaman sonra başka bir hükümetin yetkilisi, bunun bizimle ilgili bir millî dâva olduğunu ifade etmiş, daha sonra da Hükümetin en yetkili şahsiyetleri, Kıbrıs'ın tümü ile Türkiye'ye aidolması icabettiğinden söz etmiş, bir müddet sonra da bundan da geri dönmüş, taksim meselesi ortaya atılmış, derken tasimden de vazgeçilmiş, onun dışında başka çözüm yollarından bahsedilmiş, federal sistemden bahsedilmiş, onun da verilemeyeceği mucip sebepleri ileri sürülerek, askerlikten arınmış, bağımsız Kıbrıs tezini, benimsemek teklifleri dâhi ortaya getirilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, Kıbrıs meselesi Türkiye için nedir? Bu konuda da yetkililer zaman zaman birbirinden farklı ve bazen de zararlı, hatalı ifadeler kullanmışlardır. Meselâ, bir hükümet başkanı bir zaman demiştir ki, «Kıbrıs'ta Türkler vardır, Türklerin hakları vardır. Kıbrıs'taki Türk Cemaati haklarının sahibidir. Biz de onların destekçisi olmak durumundayız. Çünkü Türkiye Hükümetiyiz...» gibi.

Muhterem arkadaşlarım, bizim görüşümüze Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin yakın emniyeti ve savunması meselesidir. Türkiye'nin varlığının korunması meselesidir. Yoksa sadece orada yaşayan 120 bin Türkün hakları meselesinden ibaret bir dâva değildir. Eğer Kıbrıs'ta yaşayan 120 bin Türkün hakları meselesi ise, o zaman Yunanistan'da yaşayan Türkler var, Bulgaristan'da yaşayan 800 binin üzerinde Türkler var. Başka memleketlerde yaşayan Türkler var ve onların da hakları meselesidir. Fakat asıl mesele Türkiye için, Kıbrıs'ın yakın emniyet ve savunma meselesidir. Türkiye'nin varlığı ile temelden ilgili olan bir meseledir. Orada 120 bin Türk'ün halen yaşamakta bulunması, Kıbrıs'ın Türkiye için olan önemini bir kat daha artıran ilâve bir faktördür. Yoksa, tek faktör, Türkiye'yi ilgilendiren yegâne mesele değildir. Kıbrıs meselesi, Türkiye için oradaki Türklerin haklarından ibaret bir me-

sele değildir. Kıbrıs adasında hiç Türk bulunmamış olsaydı dahi Türkiye için bir Kıbrıs meselesi bulunacaktı ve bu mesele Türkiye'nin emniyeti meselesi olarak, yakın savunması meselesi olarak daima var olacak bir meseledir.

Bizim şimdiye kadar bu mesele üzerinde konuşmuş olan, faaliyet göstermiş olan politikacılarımızın içine düştükleri bazı hatalara işaret etmeden geçmek istemiyorum.

Uzun zamandan beri bu memlekette millî misak ile çizilmiş sınırların dışında bu devletin ve bu milletin hakları ile ilgili bir mesele üzerinde konuşmak, söz söylemek, talepte bulunmak daima ürküntüyle, çekinilerek karşılanan bir durum olmuştur. Bize göre bu gibi durumlarda hiç çekinmeye lüzum yoktur. Millî meselelerde her şeyden önce araştırılacak nokta Türk Milletinin hakları noktasıdır; haklı olduğu, haklı dâvanın sahibi bulunduğu noktasıdır. Bir dâvamız var ve o dâvada biz haklı isek onu ortaya getirmekte çekinilecek bir mesele yoktur. Ancak onu güzel plânlamak, dünya şartlarını, dünya politikasındaki gerçekleri dikkate alarak iyi plânlamak ve yolu ile, üslûbu ile onu ortaya getirmektir. Bunda hiç çekinmemek lâzımdır.

Kıbrıs meselesinde de bu durumla karşılaştık. Evvelâ «Kıbrıs bütünü ile Türkiye'ye aidolmalıdır,» dendi. Kısa bir zaman sonra bundan dönüldü; «Taksim olmalıdır,» dendi. Neden? Efendim, tümünü vermezlermiş... Sonra taksimi de Yunanlılar kabul etmez; federal sistem!..

Şimdi muhterem arkadaşlarım, Yunanlıların başından beri Enosis diye tutturmuş olmaları ne demek? «Kıbrıs'ı tümü ile bana verin,» diyor. «Kıbrıs tümü ile Yunanistan'ın hakkıdır» diyor ve bunun için her çareye başvuruyor. Ada daha İngilizlerin bir sömürgesiyken, Ada'da yeraltı faaliyeti başlatmıştır ve İngiltere Hükümetine karşı orada bir sivil savaş açmıştır. Kim? Küçük Yunan Devleti, koskoca İngiltere Devletine karşı. Yani, bunlarda ama hayalperest, Yunanistan'ın başını belâyaya sokacaklar, diye kimse onlara bir itham ileri sürmemiştir. Bizde ekseriya böyle olur. Şimdi bizde; Kıbrıs İngilizlerin boyunduruğundan kurtarılmalı ve Türkiye'nin olmalıdır, diye iddia ile bir Türk vatandaşı Türkiye'de ortaya çıksaydı,

günün hükümeti, günün şahsiyetleri onun hakkında her çeşit ithamı reva görmekten çekinmezlerdi.

Yunan Hükümetinin ve Yunanistan'ın Kıbrıs üzerinde hak iddia etmesinin dayandığı mesnet nedir? Sadece Kıbrıs'ta yaşayan insanların % 60 ın üstünde olan kısmının Yunanca konuşan ve Yunanistan'la birleşmek, Kıbrıs'ı Yunanistan toprağı yapmak istemesidir. Sadece nüfus faktörüdür. Bunun dışında ne ekonomik bağlantı, ne stratejik yakın emniyet zarureti, ne tarihî bir hak bahis konusu değildir.

Muhterem arkadaşlarım, ben yüksek huzurlarınızda şunu ifade etmek isterim ki, nüfus çoğunluğu bir toprağın bir devlete aidolması için mühim bir faktör değildir. Geçmişte de mühim bir faktör olmamıştır, bugün yaşadığımız dünya şartları içinde de mühim faktör kabul edilmediğine dair çok çeşitli misaller vardır. Şimdi onları sizlere arz edeceğim.

İstiklâl Savaşımızın sonunda Lozan müzakerelerinde, o sıralarda Batı Trakya'daki Türk nüfusu % 80 in üstündeydi ve Türk Heyeti haklı olarak Batı - Trakya'da referandum yapılmasını ve halkın iradesine göre Batı - Trakya'nın mülkiyetinin tâyinini talebetmiştir. Fakat bu talep kabul edilmemiştir ve denmiştir ki: «Evet nüfus çoğunluğu Türklerdedir, referandum yapılırsa buradaki ahali Türkiye'ye katılmayı ister, fakat bu topraklar Yunan ekonomisinin tamamlayıcı bir parçasıdır ve Yunan stratejik emniyetinin ayrılmaz bir parçasıdır. Binaenaleyh, oradaki Türklere kendi millî varlıklarını, kültürlerini muhafaza edecek haklar veririz, bunları teminat altına alırız, fakat bu toprak Yunanistan'a aidolur.» denmiştir.

Bugün yaşadığımız dünya içerisinde Keşmir, halkının % 95 i müslüman ve Pakistan'la birleşmek isteyen bir topraktır. Hindistan tarafından kuvvet kullanılarak işgal edilmiş ve bugün de Hindistan işgali altındadır, Hindistan hükümranlığı altındadır. Birleşmiş Milletler dâvaya el koyup dâva üzerinde karar almıştır, Keşmir'de plebisit yapılmasını kabul etmiştir. fakat plebisit yaptırmayı Hindistan Hükümeti hiçbir zaman kabul etmemiştir, Keşmir'de plebisit yaptırtmamıştır.

Bunun gibi, Finlandiya'da Sovyet Rusya'nın işgal ettiği Carelie Berzahı vardır. Halkı

Fin'dir, fakat Ruslar bu toprağı Finlerden; «Burası Rusya'nın stratejik savunması için mühim bir bölgedir, evet nüfusu Finlidir, size aittir, fakat benim emniyetim için bana verilmesi lâzımdır,» diyerek almıştır.

Tirol bölgesi vardır. Halkı Almandır, Almanca konuşur, İtalya Devletinin idaresi altında yaşamayı istemez, zaman zaman çeşitli mücadeleler, hareketler oluyor, olmaktadır, fakat İtalya'nın idaresi altındadır.

Bu misallerle Yüksek Heyetinize şunu arz etmek istiyorum ki, bir topraktaki nüfus çoğunluğu o toprağın mülkiyetinin hangi devlete aidolacağını, hangi devletle birleşmesi icabettiğini tâyin edecek tek faktör değildir, baş faktör değildir.

Kıbrıs'ta da bu böyledir. Kıbrıs tarihî haklar bakımından Türkiye'ye aittir. Hiçbir zaman Yunanistan'a aidolmamıştır. Kıbrıs Yunanistan'dan 700 mil uzaklıkta bir adadır. Yunanistan'ın yakın savunması ile, emniyetiyle hiçbir ilişkisi yoktur. Yani Kıbrıs Adası Türkiye'nin elinde bulunsa veya başka bir devletin elinde bulunsa Yunanistan'ın emniyeti tehlikeye girmez, Yunanistan'ın savunması ve varlığı tehlikeye girmez, fakat Türkiye için durum öyle değildir. Kıbrıs Adası Türkiye kıyılarına 40 mil mesafede ve Akdenizin en büyük adalarından biridir. Türkiye'nin Güney kıyıların, güney limanlarını kontrol eder. Bu adanın bilhassa Türkiye üzerinde emel besliyen, Türkiye'ye her fırsatta düşmanlık gösteren bir devletin eline geçmesi Türkiye'nin yakın emniyetini tehlikeye sokar, Türkiye'nin varlığını tehlikeye sokar. Orada bunlara ilâveten bir de kuvvetli Türk azınlığı vardır. Bütün bu sebepler Kıbrıs'ın tümüyle Türkiye'nin hakkı olduğunu ortaya koyan sebeplerdir.

Bunu ifade etmekten neden çekiniyoruz ve bugün niçin çekiniyoruz? Şimdi denecek ki, dünya şartları... Dünya şartlarının dikkate alarak Türkiye için kendi millî hedefini tahakkuk ettirecek yollar aranır ve bulunabilir.

Size İstiklâl Savaşımızdan küçük bir örnek vermek isterim. Erzurum Kongresinde Büyük Atatürk, Türkiye'nin millî hedeflerini tesbit ederken o gün Türkiye'nin sahibolduğu imkânları ve dünya şartlarını dikkate almamıştır. Dikkate almamıştır derken, yani dünya şartla-

rı aleyhimizedir, Türkiye Birinci Cihan Savaşından mağlûp çıkmıştır, Türk Ordusu dağılmıştır, binaenaleyh, millî misâk içerisinde bir devlet, müstakil bir devlet talebimiz bu müsa-idolmıyan şartlar içinde taraftar bulmaz endişesiyle millî hedefi tâyinden çekinmemiştir. Millî hedefi tâyin etmiştir, ondan sonra millî hedefin gerçekleştirilmesi için imkânları, yolları araştırmıştır. Mevcut dünya şartlarının gerçeklerini dikkate alarak gerçekçi bir plânla devletin politikasını çizmiştir ve tesbit ettiği millî hedef aynen gerçekleşmiştir.

Kıbrıs için de dâva budur. Başka türlü bir çözüm yolu Türkiye'yi tatmin etmez, Türkiye'nin emniyetini sağlamaz, Türkiye'nin varlığını korumaz. Binaenaleyh, millî hedefi açıkça tesbit etmek, ondan sonra da bunu dünya gerçekleri içerisinde çözmeye çalışmak lâzımdır.

Yunanistan bunu yapmıştır. Başından beri Kıbrıs için onun ortaya attığı dâva Enosis'tir. Enosis de onların yüz yıldan fazla bir zamandan beri uyguladıkları Megalo İdea, yani Büyük Yunanistan'ı kurmak fikrinin hayalinin bir parçasıdır. Yani, Yunanistan Kıbrıs'ı alacak, oradaki halkın çoğunluğu Yunandır, böylece onları kendi idaresine katacak ve böylece Yunanistan'ın dâvası bitecek diye bir mesele düşünülemez. Çünkü yüz yıldan fazla, bu devlet kurulduğu günden beri bu hayalin peşindedir. İşin kötü tarafı bu hayali daima Türkiye aleyhine, Türkiye'nin kesesinden, Türkiye'nin yıkılması pahasına geliştirme durumundadır. Kurulduğu zaman Mora yarımadasında idi, ondan sonra bugün nerelere kadar geldiği ve kıyılarımızın içine kadar girmiş olan adaları nasıl elde ettiği malûmdur.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bunları belirttikten sonra bize göre önemli saydığımız noktaları işaret etmek isterim.

Dış politika heyecanlara göre, hislere göre tâyin edilemez. Dış politikanın, içinde bulunan gerçeklere göre tesbiti şarttır. Bu yönden Türkiye'nin iki açıdan meselelere bakması icabeder: Birisi cihan politikası açısından, diğeri de içinde yaşadığımız bölge açısından. Bunu bundan önceki Yüksek Mecliste yapmış olduğumuz konuşmalarda da «Kıbrıs meselesini Türkiye'nin genel politikası çerçevesi içinde dikkate almak lâzımdır» diye ifade etmiştim.

Bugün de buna işaret etmeyi lüzumlu sayıyorum.

Cihan politikası yönünden Türkiye iki ideolojik gruba ayrılmış olan, aynı zamanda iki menfaat grubuna ayrılmış olan bloklardan birisine katılmayı kendi menfaatlerine uygun bulmuştur. Türkiye kendi yerini, demokrasi cephesi dediğimiz, hür dünya cephesi dediğimiz dünyanın yanında tesbit etmiştir. Yunanistan da bu hür kütlesi içindedir ve hür dünya cephesi içerisinde hür dünyanın mücadele ettiği diğer cepheye karşı Yunanistan'la aynı safı işgal etme durumundayız. Fakat Yunanistan'ın, biraz önce işaret ettiğim gibi, kurulduğu günden beri hedefi, Türkiye'yi yıkarak Türkiye aleyhine genişleme olmuştur ve bugün de bu yöndeki gayelerini, bu yöndeki isteklerini gizlememektedir. Binaenaleyh bu zıt durumu dikkate almak ve Türk politikasını tesbit ederken Yunanistan'la olan dâvamızın çözümünü için plân çizerken bu durumu göz önünden uzak tutmak lâzımdır.

Kıbrıs meselesi sebebiyle Türkiye'nin genel politikasını değiştirip değiştirmemek diye bir konu zannederim ki, bahis konusu edilemez. Kıbrıs meselesini Türkiye'nin genel politikası çerçevesi içinde birtakım yollar bularak, birtakım çareler bularak çözmek lâzımdır.

Şimdi bir konuya daha işaret etmeyi faydalı sayıyorum. Bu da; bir millî dâvanın çözümünü için mücadele edilirken şu devlet bize karşı dostane davranmadı, bu devlet bizi desteklemedi gibi zaman zaman mütalâalar ortaya atılarak birtakım devletlere karşı kızgınlık, birtakım devletlere karşı sempati izharı gibi haller görülmektedir.

Bizim kanaatimize göre her millet, daha evvel konuşan değerli hâtiplerin de belirttikleri gibi, dış politikalarında daima millî menfaatlerini kendilerine pusula yaparak hareket ederler. Binaenaleyh devletleri bu açıdan ele almak lâzım, onları kendi politikamızı destekliyecek veya hiç değilse kendi politikamıza engel çıkarmıyacak şekilde bir ortama getirmek çareleri, çok evvelden düşünülmesi ve plânlanması icabeder.

İkili görüşmeler konusunda da ta Viyana'dan itibaren, Viyana'da başlayan ikili görüşmeler zamanından beri biz C. K. M. P. olarak ikili görüşmelere karşı çıktık. İçinde bulunduğumuz

durum ve şartlar altında ikili görüşmelere girişmenin Türkiye için faydalı olmadığı görüşünü savunduk. Bunda dayanlığımız sebepler şunlardır :

Yunanlılar Kıbrıs meselesinde durum üstünlüğü elde etmişlerdir. Ada'yı hemen hemen baştan aşağıya kendi kontrolleri altına almışlardır. Beş altı küçük bölge hariç bütün Ada Yunanlıların kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir, onların kontrolleri altındadır. Bu durumda girişilecek müzakerelerde Yunanistan'ı hangi faktörleri kullanarak elde etmiş olduğu bu elverişli durumdan vaz geçirip bizi tatmin edecek, bizim beğeneceğimiz bir çözüme getirebiliriz? Bu mümkün değildir. Bugünkü şartlar değişmedikçe ikili müzakerelerle Yunanistan'ı ve Makarios'u, ikisi birdir, birbirinden ayrılmazlar, Türkiye'nin menfaatlerine uygun bir çözüm tarzını kabule yanaştırmak, ikna ettirmek mümkün değildir. Şartları değiştirmek lâzım. Şartları değiştirdikten sonra bir müzakereye girişmek belki bir hal tarzı sağlyabilir. Bu bakımdan biz ikili müzakerelerde sadece Türkiye'nin oyalanması ve Yunanistan'ın orada kurmuş olduğu de «facto» durumun yerleşmesi bakımından onların kârlı olduğu Türkiye'nin bunda kazançlı olmadığı görüşünü savunduk. Bugün de aynı görüşteyiz.

Şimdi Kıbrıs için çözüm yolları :

Biz bu konuda yıllardan beri Hükümetlere kendi görüşümüzü belirten muhtıralar takdim ettik. Şahsan da ziyaret ederek görüşlerimizi anlatmaya çalıştık. Fakat dikkate alınmadı.

Bize göre her şeyden önce millî dâvayı açık seçik dünyanın da anlayacağı şekilde tesbit edip ilân etmek lâzım. Türkiye'nin isteği nedir? Bize göre bu, Kıbrıs Ada'sının tümüdür. Kıbrıs Adasının tümü Türkiye'ye aidolmalıdır; bu, Türkiye'nin hakkıdır. Tarihî hak, Türkiye'nin yakın emniyeti ve savunması, Kıbrıs Adasının Türkiye iktisadi faaliyetinin, iktisadi hayatının bir parçası oluşu ve orada bunları takviye eden bir Türk azınlığının bulunuşu ve nüfus faktörünün tek başına bir toprağın mülkiyetinin tâyini için esas faktör olmayışı dayanacağımız sebeplerdir. Bizim görüşümüz budur. Ama başkaları bu görüşte değilse, diğer, partilerimiz ve özellikle iktidar, Sayın Hükümet bu görüşte değilse, görüşleri her ne ise - Bizim görüşümüzü beğen-

miyebilirler, kendi görüşleri her ne ise - bunu açık, seçik ortaya koyup ve bundan bir milimetre tâviz vermeden bunu bütün dünyaya anlatmak lâzımdır. Sözümün başı bu.

Bundan sonra daima, sağlam hukukî durum sahibi olmak ve sağlam hukukî durumu devam ettirmek. Türkiye buna da sahiptir; yapılmış olan anlaşmalar karşı tarafı daima hukuk yönünden haksız, zayıf durumda bırakmaktadır, Türkiye kuvvetli durumdadır.

Bunlarla beraber diplomatik plânlama ve diplomatik faaliyet de vardır. Zaman zaman gördük ki, gerek Birleşmiş Milletlerde, gerek diğer başkentlerde yapılan milletlerarası toplantılarda daima Yunanlıları destekliyen ve Türkiye'nin aleyhinde kararlar alınmıştır. Meselâ; Kahire'de toplanan Asya - Afrika Devletleri temsilcileri böyle karar almıştır. Birleşmiş Milletlerde bu şekilde kararlar ve tutumlar görülmüştür. Biz bunları Yunan diplomasisinin faaliyetine, uzun vâdeli plânlamasına atfediyoruz. Yoksa Hindistan'ın ta Kuzeyinde bulunan Nepal Devletinin Türkiye'nin aleyhinde bir karara katılması için bir sebep yok. Bu nihayet, Türkiye'nin, Türk diplomasisinin göstereceği faaliyetle değiştirilebilecek bir durumdadır.

Bunun yanında geniş propaganda plânlaması yapmak ve propaganda faaliyeti yürütmek gerekir. Propagandanın çok önemli olduğu kanaatindeyiz. Bu yüzden Türkiye'nin büyük ihmal gösterdiği inancındayız. Özellikle Amerika'da ve Batı Avrupa memleketlerinde plânlı propaganda yürütmenin, Türkiye'nin dâvasını kazanması yönünde çok faydalı olacağı kanısındayız. Buna ait Yüksek Heyetinize bâzi misaller vermeyi faydalı sayıyoruz.

Geçenlerde Beyrut'ta ve Amerika'da bâzi ermeni cemiyetleri Türkiye aleyhinde gösteriler yapmışlardır, hattâ Newyork'taki bu cemiyetler Birleşmiş Milletlere kadar gitmişlerdir ve orada Türkiye aleyhinde Birleşmiş Milletlere müracaatta bulunmuşlardır. Sonra özel olarak bâzi kaynaklardan tesbit ettik ki, bunları harekete geçiren Yunan propagandası, Yunan faaliyetidir. Bu gibi cemiyetlere dahi el atıyorlar ve bunları, kendi dâvalarını takviye etmek, desteklemek yönüne kullanmaya çalışıyorlar.

Binaenaleyh, böyle demokrasi ile idare edilen ve efkârı umumiyenin tesir gösterdiği mem-

leketlerde özellikle propagandaya büyük önem vermek, Türkiye'nin her dâvasında olduğu gibi bu dâvasının da başarılmasını sağlamada yardımcı olur kanaatindeyiz.

Bunun yanı sıra Ada'da mutlaka fiilî bir durum meydana getirerek şartları Türkiye lehine değiştirmek lâzımgeldiği inancındayız, ve bunu, Hükümetlerimize zaman zaman vermiş olduğumuz muhtıralarda da belirttik. Bu meseleyi açıklamakta fayda görüyoruz muhterem arkadaşlarım. Biz hiçbir zaman C. K. M. P. olarak Kıbrıs dâvasının çözümü için Ada'ya karşı resmen Cumhuriyet Silâhlı Kuvvetlerinin kullanılmasını isabetli bulmadık. Fakat bunun yerine Ada'da Türklere kurdurulacak geçici bir Kıbrıs - Türk Hükümetinin, Kıbrıs - Türk Cumhuriyetinin organize edeceği, Ada'da değil Ada dışında organize edeceği başka gayriresmî kuvvetlerin kullanılmasıyla Ada'da bir fiilî durum meydana getirilmeye çalışılmasını, Ada'nın tümü ele geçirilmese dahi, Ada'nın yarısının veya üçte birinin böyle bir kuvvet tarafından işgali halinde, oradaki Rum kuvvetleriyle bu kuvvet arasında çatışmalar başlayacak, buna Birleşmiş Milletler, başka devletler aracılık edecekler, ateşkesi sağlayacaklar ve saire... Fakat bu gibi hallerde o kullanılan kuvvetin elinde de Ada'nın bir kısmı kalacaktır. Ada'nın üçte biri, yarısı bu kuvvetin işgali altında kalacaktır. Ondan sonra ikili müzakerelerle, üçlü müzakerelerle bir masa başına oturulduğu zaman, Kıbrıs üzerinde istediğimiz bir çözümü elde etmek için Türkiye'nin elinde ağır basacak bir koz, dayanak meydana gelir inancında bulunduk. Bugün de bu görüşü muhafaza ediyoruz. Kıbrıs meselesinin, Türkiye'nin menfaatlerine uygun olarak çözülmesi için bu yollara başvurulması lâzımgeldiği kanaatindeyiz. Aksi halde ne Yunanistan, ne de Makarios Kıbrıs'ın Enoçie'le Yunanistan'a bağlanmasından başka hiçbir çözümü kabul etmezler. Bunu sağlamak için bizi oyalarlar, bizim zayıf zamanımızı bekletler, çeşitli hilekârlıklara başvururlar, ki bunların hiçbir sözüne güvenmek caiz değildir. Yakin geçmişte dahi vermiş oldukları sözleri birçok defalar çiğnemişlerdir...

BAŞKAN — Sayın Türkeş, bir dakikanızı istirham edeceğim.

Değerli arkadaşlarım, saat 19,00 a geldiği için çalışma müddetimiz dolmuştur. İki tane

önerge var; genel görüşme bitinceye kadar görüşmelerin uzatılması hakkında. Onları okutuyorum.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Müzakerelerin bitimine kadar birleşimin arksız olarak devamı hususunu arz ve teklif ederim.

Artvin

Sabit Osman Avcı

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Müzakerelerin sonuna kadar toplantının devamını arz ve teklif ederim.

Aydın

Reşat Özarda

BAŞKAN — Her iki önerge aynı mahiyette olduğu için tek işlemle halledeceğiz. Bu önergeleri tasvibinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun efendim.

ALPASLAN TÜRKES (Devamla) — Evet; Yunanistan'ın ve Makarios'un sözüne güvenilemeyeceği hususunu arz ediyordum.

Yakın mâziden iki misalle bunu tekrar belirtmeyi faydalı sayıyorum. Meselâ; 13 Şubat 1962 den Aralık 1963 tarihine kadar Makarios Kıbrıs'ta 14 defa anlaşmaları çiğnemıştır. Yunanistan Devleti ise 1960 tan 1963 e kadar 11 defa anlaşmaları ihlâl etmiştir. Bu tarihlerden evvel ve bu tarihlerden sonraki ihlalleri hesabın dışındadır. Binaenaleyh bunlarla girişilecek münasebette aranılacak çözüm yollarında sağlam esaslar tesbiti ve sağlam faktörlere dayanmak zorunludur.

Şimdi Kıbrıs dâvasının çözümü için bir başka hususu da belirtmek isterim. Bu da, millî bir dâva olarak meselenin halkın gönlünde ve hatırasında canlı tutulması meselesidir. Devletin cesitli müesseseleri ve Hükümet bu meseleyi, bu dâvayı daima halkın hafızasında diri tutmanın çarelerini düşünmeli, bunun için gerekli propagandayı yürütmelidir. Yoksa bunun unutulması, kendi isteklerinin gerçekleşeceği yolunda karşı tarafa cesaret verme bakımından da mahzurludur. Başka bir sebepten de meseleyi incelediğimiz zaman, bir milletin kalbinde yaşatacağı bir dâva, erken bir çözüme ulaşmasa dahi kaybedilmiş bir dâva sayılmaz. Bir milletin vazgeçmediği, daima gönlünde, hafızasında taşıdığı bir

dâva mutlaka bir gün gerçekleşir, gerçekleşme yolu bulunur.

Bizim bu konuda Yüksek Meclise sunacaklarımız bundan ibarettir. Teşekkürler ederim. (C. K. M. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Dışişleri Bakanı, buyurun efendim.

DIŞİSLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Cumhuriyet Senatosu Bursa Üyesi) — Büyük Meclisin sayın üyeleri, muhterem arkadaşlarım; Sayın Feyzioğlu ile Sayın Özarda'nın Kıbrıs meselesi üzerinde bir genel görüşme açılması yolundaki önergelerini aradan uzun bir zaman geçtikten sonra geçen hafta kabul buyurmuşsunuz. Bu karar, Hükümetimize bu konuda izahat vermek fırsatını da bağışladığı için bunu büyük bir memnuniyetle karşıladık.

Genel görüşmenin açılıp açılmaması hususundaki müzakereler sırasında ve açıldıktan sonraki devrede Hükümetin bu konuda Meclise bilgi veremediği, hâdiselerin ancak basından izlendiği yolunda görüşlere de tesadüf olunmuştur. Zannediyorum ki, bu iddialar meselenin bir genel görüşme konusu haline getirilmediği esasına dayanıyor. Zira, bütçe müzakereleri sırasında, Karma Komisyonda, Yüksek Meclisinizde, Yüce Senatoda Kıbrıs'la ilgili geniş müzakereler açtık. Hükümetimiz bu millî dâvamızın geçirdiği istihaleler ve aldığı istikamet üzerinde izahat, bilgi vermek lüzumunu her zaman takdir etmiştir. Nitelikim, Sayın Başbakanımız mutad basın toplantılarında Kıbrıs konusundaki görüşlerimizi, inkişafları muntazaman açıklamaktadır. Sorumlu Hükümet üyesi olarak benzeniz zaman zaman Senato ve Meclis Dışişleri komisyonlarına, yeni inkişaf ve olaylar karşısında da basına bilgileri, görüşleri muntazaman arz etmekteyim. Kıbrıs konusu ile ilgili temas ve hâdiselerin, meselenin bünyesi icabı olan ve gizli kalması icabeden tarafları müstesna, diğer hususların hiçbir zaman örtülü kalmadığı bu izahatımla aydınlanmıştır zannediyorum.

Ben şimdi, dün başlayan ve bugün de uzun saatlerdir devam etmekte olan bu çok faydalı, genel görüşmede temas edilen noktalar hakkında Yüksek Heyetinizi vuzuha kavuşturmaya çalışacağım. Ancak mâruzatıma başlamadan evvel bir hususa işaret etmek istiyorum.

1965 yılında da Kıbrıs konusu ile ilgili böyle bir müzakere olmuş, Hükümetimizin kurulu-

şundan hemen hemen altı hafta sonra Birleşmiş Milletlerde cereyan eden müzakerelerde alınmış kararın Yüce Mecliste münakaşası yapılyordu. Pek ağır ithamlar altında kalmış, belki de haksız yere hırpalanmış bir durum tahaddüs etmesine rağmen Yüce Heyetinizi samimiyetle temin etmek isterim ki, bu kürsüye çıkarken sizleri tatmin edeceğime, istenen bilgileri rahatlıkla izah edeceğime dair büyük bir itminan, inanç içindeydim. Bugün acaba aynı vuzuh ile, aynı berraklıkla sizlere izahat verebilecek miyim endişesini taşıyorum. Bu, elbet bu müzakerelerin yersiz açıldığı mânasına alınmamalıdır. Bilâkis gerek önerge sahiplerine, gerekse sözcü arkadaşlarımıza tenkidlerini, tasviplerini, görüşlerini lütfettikleri için Hükümetim, şahsım ve bu işle bilfiil meşgul olan arkadaşlarım adına şükranlarımı arz ederim.

Birçok arkadaşlarımızın da belirttiği gibi, biz, Kıbrıs dâvamızın partilerarası bir mesele olmadığını gayet iyi biliyoruz. Kıbrıs meselesinin, ilgili bütün taraflarca zaman zaman bir iç politika unsuru haline getirildiği maalesef görülmüştür. Ama bundan bizatihi Kıbrıs ihtilâfı büyük zarar görmüş, meselenin hallindeki müşkülât artmış, aynı zamanda bunu iç politika haline getirmek isteyen devletlerin millî menfaatleri, hem de sadece Kıbrıs konusuna has olmayıp daha geniş ve yaygın alanda zarar görmüştür. Bunun içindir ki, Kıbrıs meselesini bir iç politika konusu haline getirmeye meydan vermemenin Türkiye'ye pek çok şeyler kazandırdığına ve kazandıracağına inanıyoruz. Biz, seçim zamanları dâhil, bu hususa daima büyük bir itina gösteriyoruz. Muhterem muhalefet partilerinin bu konudaki tutumlarından da şikâyetçi olmak için bir sebep görmüyoruz. Ender istisnasıyla muhalefet partilerimizden dış politika konularında ekseriya anlayış ve destek görüyoruz. Bu davranışları millî tesanüt ve birliğimizin bir tezahürü addediyoruz. Bundan kuvvet alıyoruz. Bunun içindir ki, bilhassa bu sıralarda Yüksek Meclisinizde Kıbrıs meselesiyle ilgili bu seviyede bir genel görüşme açılmasında zarar değil fayda olduğu hakkındaki görüşlere katılmaktayız.

Benim bu kürsüye, aynı itminan, aynı huzur ile çıkamıyorum dememin sebebi, Kıbrıs dâvasının o tarihten bu yana daha iyi bir durumda olmadığını endişesinden de elbette ki de-

ğildir. Ben 1965 yılında bu kürsüye, her türlü yollara başvurarak kendi haksız emellerini gerçekleştirmek için gayret sarf eden ve haki ki maksadını da gizliyerek Birleşmiş Milletleri gayesine alet edip kendi tezi lehinde kararlar istihali için çırpınan ve barışçı yolları tıkamak isteyen bir zihneyete karşı haklı dâvamızı müdafaa etmek için çıkmış bulunuyordum. Ama bu sefer, ihtilâfın başından beri belki de ilk defa, barışçı bir çözüm yolu bulmanın ışığı görüldüğü bir anda genel görüşmeye cemaatlerarası müzakereleri gölgeye düşürmemek ve bu konuda sürekli, emniyetli bir çözüm yolunun bulunup tatbik edilebilmesi için bütün ilgili taraflar arasında kaçınılması icabeden itimat buhranlarına, kötü tefsirlere, yanlış anlayışlara meydan vermemenin ihtiyatı içinde çıkıyorum, endişem oradan geliyor. Tesellim de, Yüce Meclisin bu durum karşısında beni ihtiyata, bazan da sükûta sevk edecek hâdiselere karşı göstereceği anlayış ve müsamahaya olan itimadımdan ileri geliyor.

İşte ben genel görüşmede öne sürülen mütalâalara, irat buyurulan suallere şu umumi mâruzatımın çerçevesi içinde yine de kâfi derecede vâzih olmaya çalışarak arzı cevabedeceğim.

Muhterem arkadaşlarım, Kıbrıs konusu, elbette ki, çok yönleri olan bir konudur. Muhterem parti sözcüsü arkadaşlarım bu meselenin bütün veçhelerine temas buyurdular. Bendeniz münakaşaları daha verimli ve vâzih hale getirebilmek maksadiyle öne sürülen görüşleri gruplar halinde tasnif etmeye çalışacağım ve yüksek müsaadenizle mâruzatımı bu gruplar esasına dayayarak özetlemeye inhisar ettireceğim.

Evvelâ, askerî, iktisadi yönleriyle ve her iki cemaati ilgilendiren taraflarıyla Adadaki bugünkü durum nedir? Bu konu ile ilgili sualleri incelemek istiyorum. Deniyor ki; 1967 Kasım buhranında taraflar arasında hâsıl olan mutabakat gereğince Yunan askerlerinin Adadan tamamen çekilmesi icabediordu. Bu tahliye yapılmış mıdır, bunun kontrolü olmuş mudur? Ayrıca buhran sırasında millî muhafız birliklerinin lâğvedilmesi de bahis konusu idi. Bu niçin gerçekleşmedi? Millî muhafız kuvvetleri mevcut iken Türk Cemaatinin güvenliği nasıl sağlanabilir? Bu arada Çek Silâhlarının duru-

mu, Türkiye'nin kontenjanlarla tesbit edilmiş kuvvetlerini müzakere konusu olup olmadığı, yeni yapılacak seçimlerin hangi kanunlarla icra olunacağı, cemaatten zarar görenlerin tazminat meselesinin ne safhada bulunduğu gibi noktalara da temas edildi.

1967 senesi Kasım ayında husule gelen buhrandan sonra varılan mutabakat gereğince Kıbrıs'daki Yunan ordusuna mensup birliklerin tahliyesi 1968 Ocak ayında sona ermiştir. Bu durum Hükümetimize resmen bildirilmiştir. Keyfiyet o tarihlerde Yüksek Meclisinize arz olunmuştur. Tahliye ameliyesi gerek Barış Gücü, gerek Adadaki diğer tarassut vasıtalarıyla başlangıçtan sonuna kadar takip ve tesbit olunmuştur. Yunan ordusuna mensup birliklerin halen Adada bakıyesi mevcud olduğuna, ya da gizli yollarla yeniden ithal edildiğine dair bugüne kadar her hangi bir emâre, istihbarat elde edilmiş değildir.

Kasım buhranından sonra varılan mutabakat; Ada'da pasifikasyonun sağlanmasını ve gerekli iç güvenlik tedbirlerinin alınmasını mütaakip, Anayasa dışı teşekkül etmiş askerî kuvvetlerin tasfiyesini de öngörüyordu. Bu husus Güvenlik Konseyince de kabul olunmuştu - ve bunun tatbikatı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin gene mutabakat gereğince kabul edilen dostane teşebbüsler görevleri idadına dâhil bulunuyordu. Mâlûm olduğu üzere Ada'da Anayasa dışı sayılan kuvvetler Rum Millî Muhafız birlikleriyle Türk Mücahit Teşkilâtıdır. Bunların tasfiyesiyle ilgili çalışmalar maalesef netice vermedi. Kıbrıs'da normal hayat şartları avdet etti. Türk Cemaatine uygulanan kısıtlamalar ortadan kaldırıldı ama her iki cemaatin de askerî tedbirleri olduğu gibi kaldı. Bunun sebebi, gerek alınacak iç güvenlik tedbirlerinde, gerekse bu askerî kuvvetlerin karşılıklı ilgisiyle ilgili meselelerin esasında ve usulünde tarafların görüşlerini telif etmek imkânının hâsıl olamamasıdır. Bu durum karşısında cemaatimiz buhrandan beri arada geçen zamanı, munhasıran savunma amaçlarına bağlı olan askerî gücünü ve maddi imkânlarını takviye etmeye hasreylemiştir.

Deniyor ki, Rum Millî Muhafız birliklerinin mevcudiyeti muvacehesinde Türk Cemaatinin güvenliği nasıl sağlanabilecektir? Bu endişenin

cevabı; kasım buhranında da görüldüğü gibi, cemaatimiz emniyetinin sadece kendi güçlerinde değil, aynı zamanda arkalarında haklarının ve güvenliklerinin hakiki teminatı olan Türk askerî kuvvetlerinin teminatında toplanmış olmasıdır. Hiçbir zaman Kıbrıs'daki Türk Cemaatinin güvenliği Millî Mücahit Teşkilâtının mukavemet kabiliyetine terk edilmiş değildir.

Ada'daki Çek silâhlarının durumuna gelince :

1967 yılı sonunda Kıbrıs'a ithal edilen ve cemaatimiz için munzam bir tehlike teşkil eden bu silâhların, o zaman yapılan teşebbüsler neticesinde, Barış Gücü Kuvvetlerinin nezareti altında ve depolarda muhafaza altına alınması sağlanmıştı. Bu durumda bir değişiklik yoktur. Silâhlar her an Barış Gücü Kuvvetlerinin muhafazası altında ve depolardadır.

Ada'daki Türk Kontenjan kuvvetlerinin çekilmesi üzerinde hiçbir müzakere cereyan etmemiştir. Cemaatimiz güvenliğinin ve andlaşmalardan doğan fiili haklarımızın teminatını teşkil eden bu kuvvetlerin çekilmesi, elbette ki hiçbir zaman söz konusu olamaz.

Ada'da yapılacak seçimler meselesine gelince :

Sayın Feyzioğlu'na, Bütçe Karma Komisyonunda da izah ve temin ettiğim gibi; Rum cemaati, Temsilciler Meclisi için seçim yapmak temayülünde olduklarını muhtelif vesilelerle açıkladılar. Rum cemaati bu kararını tatbik mevkiine koyduğu takdirde, Türk cemaati de kendi seçimlerini yapmak üzere aynı yola gideceğini ilân etti. Seçimlerin, 1959 Seçim Kanunu ve mevcut Anayasa hükümleri içinde yapılması hususunda da her iki cemaat temsilcileri mutabık kalmışlardır. Seçimlerin ne zaman yapılacağı belli değil. Seçimler yapıldıktan sonra cemaatimiz, hem Temsilciler Meclisi, hem de Cemaat Meclisi üyelerini seçmiş olacak. Bu suretle de, Türk Cemaatinin teşriî organı yenilenmiş bulunacaktır.

Başta, göçmenler olmak üzere, cemaatimize verilecek tazminat meselesi üzerinde de, Rum cemaat mümessilleri prensip mutabakatlarını bildirmişlerdir. İlk safhada, köylerine dönecek durumda göçmenlere yardım yapılması esası üzerinde mutabık kalınmıştır. Tazminat meselesi ile ilgili hükümlerin teferruatı, nihai kon-

feransta ele alınacak ve sonuca bağlanacak konular arasındadır.

Muhterem sözcülerden bâzıları, Türk Cemaatinin kuvvetlendirilmesi için ne gibi tedbirlerin alındığını ve Hükümetimizce yapılan yardımın mahiyeti konusuna da değindiler.

Beşinci yılına basan mücadeleli ve çetin bir devrenin tesiriyle, iktisadi ve sosyal alanlarda yıpranmış durumda olan cemaatimize kalkınma ile ilerleme imkânlarını sağlamak üzere, iktisadi müzaharete bulunulması Hükümetimizce karar altına alınmıştır. Bu kararın tatbikatına cari yılda başladık. Gelecekte, bütçeye koyacağımız ek tahsisatla devam ediyoruz. Bu yardımlar, soydaşlarımızın mühtahsil hale getirilmesi gayesini güdüyor. Yardımlar kâfi niteliktedir. Aynı zamanda, cemaatimizin eğitim, kültür sahasındaki ihtiyaçları da, yine Hükümetimizce sağlanan imkânlarla karşılanmaktadır. Lise mezunu gençlerimiz mücahitlik görevinden sonra, yüksek öğrenimlerini Türkiye'deki müesseselerde muntazaman yapabilmek imkânını buluyorlar. Buradaki Kıbrıs - Türk Kültür derneklerinin tesis ettikleri yurtlarda ikametleri sağlanmaktadır. Müsait fırsatlardan faydalanarak, Ada'ya zaman zaman Türk sanatçıların göndermekte, soydaşlarımızın mânevi ihtiyaçlarını cevaplandırabilmekteyiz. Ada'da, halen tam mânasiyle giderilemeyen istihdam güçlüklerini nazarı dikkate alarak, yüksek öğrenimlerini Türkiye'de yapmış Kıbrıs'lı gençlerin tabiiyet durumları mahfuz kalmak şartıyla ve arzu ettikleri zaman Kıbrıs'a avdet edebilmeleri kaydıyla Türkiye'de iş bulmaları sağlanmıştır.

Ada'da olup - bitenleri sayarken, barışçı bir çözüm yoluna erişebilmenin müşkülâtı karşısında, cemaatimizin 1967 yılı sonunda idari bünyesinde yaptığı düzenlemeye de temas etmekte fayda görüyorum :

Bu düzenleme, geçici bir Türk yönetimi kurulması şeklinde olmuştur. Bu isabetli hareket, cemaatimiz yöneticileri arasında bâzı sürtüşmeleri önlemiş ve Sayın Denктаş'ın iltihakı ile yeni yönetim, Ada'daki Türk kesiminin tümüne yaygın, yeknesak ve etkili bir idarenin yerleşmesine imkân yaratmıştır. Halen bütün Türk bölgelerinde geçici yönetimin kararları ve talimatı uygulanmaktadır. Başta güvenlik ve asayiş olmak üzere, cemaatimizin maddi, idari ihti-

yaçları bu yönetim tarafından başarılı bir şekilde karşılanmaktadır. Hükümetimiz, Kıbrıs'taki Türk Yönetimince hazırlanan bütçeye, devamlı olarak yardımda bulunuyor.

Ada'daki kısıtlamalar kaldırıldığı için, mevcut münakale imkânlarından da faydalanılarak, cemaatimizin «Göçmen» problemi yeni bir zihniyetle ele alındı. Bir yandan, daha elverişli yapılar kurarak sıkıntılı durumları ıslah ediyoruz; bir yandan; avdetinde mahzur görülmiyen göçmenlerin Türk köylerine dönüp, yeneden müstahsil duruma geçebilmeleri konusunu plânlamaktayız.

Zannediyorum ki, Ada'daki durumla ve cemaatimizin bünyesi ile ilgili noktaları imkân nisbetinde izah etmiş buludum.

Şimdi yüksek müsaadelerinizle, cemaatler arası müzakerelerle ilgili konulara geçmek istiyorum :

Bilindiği gibi, Kıbrıs'ta, iki cemaatin temsilcileri arasında 8 aya yakın bir zamandan beri müzakere cereyan ediyor. Cemaatler arası görüşmeler, vaktiyle Londra ve Zürih Andlaşmalarıyla kabul edilen, buhran sonunda da bütün ilgili taraflarca üzerinde mutabık kalınan «Bağımsızlık Esası» hareket noktası alınmak suretiyle başladı.

Kıbrıs'ın âkibeti üzerinde, Rumlar ve Yunanlılar tarafından uzun müddet öne sürülen haksız ve yersiz iddiaların geri alınmış olması, adada yaşayan iki unsurun, yani Türk ve Rum cemaatlerinin Kıbrıs Devleti içindeki görev ve yetkilerini, 1960 Anlaşmasının esasını teşkil eden «Bağımsız Devlet» yapısı düzeninde ve bugünkü şartlar içinde ne şekilde paylaşabileceklerinin araştırılması imkânını yaratmış ve müzakereler de bundan doğmuştur. Bu müzakereler mahallî seviyede ve gayri resmî mahiyettedir. Kıbrıs'ta iki ayrı milletin parçası olan, iki ayrı cemaatin dengeli bir devlet düzeni içinde ortaklık esasına dayanan mevcudiyetlerini, haklarını sağlayacak bir hal sekli aramak bu görüşmelerin esas hedefidir. Tabii Parlâmentoya, devlet idaresine, kamu hizmetlerine, Hükümete, cemaatimizin iştiraki prensipleri mahfuz tutulmak kaydıyla, cemaatin kendi organları vasıtasıyla mahallî idarelerini sağlayabilmelerinin şartları bu müzakerelerle tâyin ve tesbite çalışılmaktadır. Bütün

mesele, iki cemaatin Anayasa ile tesbit edilmiş bulunan hak ve münasebetlerinin ve bu haklarla münasebetlere dayanan dengenin yeni kurulacak rejim içinde nasıl korunacağı noktasında toplanıyor. Sayın Feyzioğlu bu konuda belki de haklı olarak büyük hassasiyet gösterdi ve üniter devletten bahsetti. Mahallî muhtariyet bazan, dar ve küçük ülkelerde olduğu vakit hiçbir şey ifade etmez buyurdular. Burada izahına çalıştığım nokta, muhadelerden doğan hakların ve münasebetlerin yeni rejim içinde nasıl teessüs edeceği ve eski dengenin nasıl korunacağıdır. Meselâ buyurdular ki, eskiden bizim veto hakkımız vardı. Bu veto hakkından rücu edilmek, bir geriye gitmek demektir. Tabii bir rejim kurulurken mâzinin tecrübeleri ve o rejimin belki de zamanla ortaya çıkmış güçlükleri dikkate alınacaktır. Bir veto, hakkı, vaktiyle güçlük çıkarılmış ve bunun bugün tersi mümkün görülmüş ise, o zaman onun yerine bir mahallî muhtariyet hakkının iadesi dengeyi mahfuz tutabilir. «Veto devleti işletmiyor, veto devlet içerisinde devlet oluyor» iddiasına karşı cemaatimiz, «Veto benim haklarımı takyidedecek kararların alınmasına mâni idi, madem ki vetodan vazgeçeceğim, o halde kendi idaremi kendim sağlamak suretiyle bu dengeyi kurabilirim» mülâhazasını serdedebilir. Yalnız, müzakerelerde tezahür eden cihet, iki tarafın telâkki ve görüşlerinde oldukça derin farklar bulunduğu. Rum cemaati, istiklâl mefhumunu devletin vahdeti ile birlikte mütalâa ediyor. Türk cemaati, kendilerine verilecek mahallî muhtariyet haklarının, kendilerini tatmin edecek bir durumu, bir devlet birliğini rencide eder mahiyette görmediği kanısındadır ve aynı devlet içinde beraber yaşamak fikrini ancak bu hakları elde edebilmesi şartına bağlı tutmaktadır. Bu duruma göre, Londra ve Zürih'te de derpiş olunduğu gibi bir merkezî hükümet, bir de merkezi idare bahis konusudur. Merkezî hükümete Türk ve Rum cemaatleri müştereken katılacak; merkezi idareye de Türk cemaatinin kesafet arz ettiği noktalarda, cemaatin kendi organları vasıtasıyla kendilerini idare etmesi formülü üzerinde mutabık kalınma imkânları araştırılacaktır. Görüşmelerin bundan sonraki kısmı, aradaki bu telâkki farkla-

rının ne dereceye kadar telifine imkân olduğunu gösterecektir. Bu görüşmeler ne kadar zaman alır ve ne sonuca bağlanabilir? Bunu bugünden kestirmek mevcut değil. Ortada kötümser olmak için bir sebep mevcut olmadığı gibi, iyimser olmayı mümkün kılacak delil ve omareler de yoktur, ama bu mülâhazalar müzakerelerin faydasız olduğu veya devamında mahzur olduğu gibi mülâhazalara hak ve yer veremez. Ortada acı hatıralarla dolu ve ibret teşkil etmesi icabeden bir mâzi var. İyi niyet, basiret hâkim olduğu takdirde olumlu bir sonuca vâsıl olmak elbette ki kabildir. Cemaatler arasında bir uzlaşma elde edilebilirse, 1960 anlaşmalarında imzaları olan tarafların katılacakları bir konferansta devletin statüsünde yapılacak değişiklikler, yani nihai çözümle ilgili meselelerin hepsi ele alınıp bir sonuca bağlanacak. Böyle bir imkâna ulaşılabilirdiği takdirde, netice elbetteki Yüksek Meclisimizin huzurunda münakasa edilecek ve nihai karar elbette ki T. B. M. M. nin iradesine tabi tutulacaktır. Zannediyorum ki, müzakereler konusunda arz eylediğim şu bilgiler bu görüşmelerin lüzumluluğunu yahut da oyalama, ya da zaman kazanma taktiğine dayandığı hakkındaki endişelerin bir cevabını teşkil edebilecektir. Yalnız, benim bunlara işaret etmek istediğim husus, önemli ve nazik safhada cereyan etmekte olan müzakerelerin selâmetle yürütülebilmesi bakımından bu konuda menfi tesirler yaratabilecek tutum ve beyanlardan kaçınılmasının ilgili bütün taraflarca üzerinde titizlikle riayet edilmesi icabeden önemli bir nokta olduğudur.

Muhterem arkadaşlarım; Kıbrıs meselesi dolayısıyla değerli sözcü arkadaşlarımız haklı olarak Yunanistan ile ilgili bâzı konulara da temas buyurdular. Bu arada Makarios ile Yunan Hükümetinin arasında bir taktik mevcud olduğu; Makarios'un son Atina ziyaretinde iki taraf arasında görüş birliğine varıldığına açıklandığı söz konusu edildi. Bu tebliğ üzerinde biz de durduk. Cemaatlararası görüşmelerin başlamasından evvel Türk - Yunan hükümetleri arasında görüşmelerin cereyanı sırasında hususi bir pozisyon alınmaması, sadece, bu görüşmelerin desteklenmesi hususunda bir mutabakata varılmıştır. Yunan Hükü-

meti Makarios ile müşterek yayınlanan tebliğin aynı esaslara dayandığını ve görüşmelerin biran evvel bir uzlaşmaya varması temennisini aksettirmekten ileri gitmediğini ve Makarios ile vâki görüşmelerinde meselenin özü ve güdülecek taktik hakkında her hangi bir pozisyon almadıklarını bize resmen bildirmiştir.

Bu meyanda, Yunan Hükümetinin Megalo idea'sında Türkiye'ye karşı hasmâne hareketlerinden, andlaşmaları ihlâl edici davranışlarından da bahsolunduğu, bu konulara da temas edildi. Ben, takdir buyuracağınız mülâhazalarla bu konuların teferruatına inmek istemiyorum. Yalnız, başka milletlerin kendilerine göre bulacakları hedefleri, taşıdıkları emelleri, kuracakları hayalleri bizim tâyin etmemize imkân olmadığını takdir buyurursunuz.

Türkiye millî bünyesini güçlü, iradeli tuttuğu, vahdetini muhafaza ettiği müddetçe nereden gelirse gelsin vatamıza karşı beslenen her türlü kötü emeller, asırlardan beri görüldüğü gibi akamet ve hüsrana duçar olmaya mahkûmdur. Her normal bünyede mikroplar dolaşır, fakat bedene zaaf gelmedikçe bu tehlikeler âtil hareketsiz kalır. Bize düşen zannediyorum ki, kendimizi kuvvet, tesanüt ve vahdet içinde tutmaya devam etmektedir.

Jeopolitik durumları, itibariyle, tarihin seyri göstermiştir ki, Türkiye ile Yunanistan'ın karşılıklı menfaatlerini koruyan bir denge ve iyi münasebetler içinde yaşamaları, her iki milletin de yüksek menfaatlerinin icabıdır. Biz mâzinin tecrübeleri ve ibret dersi teşkil eden olayları daima göz önünde tutarak bu dengeyi kurmaya itina gösteriyoruz. Eğer bu münasebetlere gölge düşerse bu, hiç şüphesiz Türkiye'nin sebeb olduğu olaylardan neşet etmeyecektir.

Ümidediyorum ki, buraya kadar ki izahatlarla Kıbrıs meselesiyle ilgili safhalar üzerinde muhterem arkadaşlarımızın öğrenmek istediği bilgilere cevap arz eylemiş bulunuyorum.

Şimdi konunun en önemli safhasına geliyorum: Kıbrıs meselesinin bugün varmış olduğu nokta nedir? Hükümetimiz bu millî dâvaya hangi açıdan bakıyor? Bu konu nasıl, ne gibi şartlarla bir çözüm yoluna varabilecektir? Zannediyorum ki, muhterem parti sözcüsü ar-

kadaşlarımızın çokları, bu nokta üzerinde durular ve değerli fikirlerini izhar buyurdular.

Ben, muhalefet partili arkadaşlarımızın, sözcü arkadaşlarımızın çok dikkatle dinlediğim beyanlarında, daima, yapılamayan ya da eksik kalan noktalara değindiklerine ve yalnız onlardan bahsettiklerine şahid oldum. Biz bundan şikâyetçi değiliz, ama konunun vuzuha varması için bu ihtilâfın hangi noktadan bugünkü haline geldiğini tesbitte zannediyorum ki, fayda vardır.

Kıbrıs dâvasının tarihçesini de yapacak değilim. Yüce Heyetinizin bu dâvanın bütün teferruatına vâkıftır. Ama Kasım buhranından sonra, ihtilâfın başından beri birçok hâdiselerin sebebi sayılan Grivas'ın adadan ayrılması mecburiyetinden başlayarak vukubulan olumlu değişikliklere kısaca göz atmakta isabet var.

Buhrandan sonra, andlaşmalar dışı sokulup, adaya yerleşen Yunan askerî birlikleri adayı terk ettiler. Kıbrıs geçici Yönetimi kuruldu adada, mütecanis, tesirli bir Türk idaresinin yerleşmesi sağlandı. Gün geçtikçe kuvvetlenen bu idare, faaliyetinde başarılı bir şekilde devam etti. Adada yaşayan soydaşlarımızın tamamıyla kısıtlanmış olan hareket serbestileri, 7 Mart 1968 tarihinden beri bütün ada sathına şâmil olarak külliyen kaldırıldı. Bugün için Kıbrıslı soydaşlarımızın ada içinde istedikleri yerlere gitmeleri, hattâ Türk bölgelerinde çalışma için gündüzün karşı kesime geçip, yine avdet etmeleri, iç ve dış seyahat serbestileri tamamen sağlanmıştır. Dört yıldan fazla bir zaman adaya girmesi engellenen Cemaat Meclisi Başkanı Sayın Denктаş adaya döndü. Ayrıca, 1963 yılı olaylarından beri Kıbrıs'tan ayrılma imkânını bulamayan Doktor Küçük başta olmak üzere, cemaatimizin muhtelif liderlerinin seyahat etmek üzere Türkiye'ye veya arzu ettikleri yere gidip gelmeleri ve bütün hareket serbestileri sağlandı.

Göçmen soydaşlarımızın iskânı meselesi Türkiye'nin de yardımı ile olumlu bir şekilde inkişaf etti. Bir ferahlık hâsıl oldu ve göçmenlerin peyderpey eski yurtlarına dönerek müstahsil hale gelebilmeleri meselesi ele alındı. Makarios'un yeniden seçilmesi üzerine, Doktor Küçük'ün de tekrar intihabı sağlandı. Si-

yasi seçimlerin 1963 Aralık olaylarından evvel uygulanan mevzuat çerçevesinde tertiplenmesinde mutabakata varıldı.

Bu müspet olaylara cemaatler arası son görüşmeleri de eklemek icabeder. Çünkü, iki cemaat arasında görüşmelerin başlaması, Türk Cemaat varlığının fiilî bir tescil ve tanınması mahiyetinde. Bu resmî temasların meydana çıkması, soydaşlarımızın arasında duyulan güven hissini büyük ölçüde artırdığı gibi, dış çevrelerde Türk görüşlerinin daha kuvvetli bir zemin kazanmasını da imkân dâhiline getirdi.

Ben, bu değişiklikleri ifade etmek için bir örnek vermek istiyorum: Bu cereyan eden genel görüşmeleri tahrik eden önergelerin birinin sahibi de Sayın Özarda'dır. Özarda'nın, Kıbrıs'ta olup bitenleri gayet yakından bilen bir arkadaş olduğu cümlemizin malûmu. Bir yıl evvel tertibettiği önergelerde bâzı sualler sormuş. Özarda, bu sualleri bilmediği ve vukuf kesbetmediği için sormuş değildir. Elbette ki dikkati çekmek ve mahzurlu gördüğü bu hallerin biran evvel izalesini sağlamak maksadiyle sormuştur. Müsaade buyurursanız o sualleri okuyalım ve o devirden bu devre hangisinin cevapsız kaldığı üzerinde duralım.

Sualler şunlardır :

«Türk Cemaat Meclisi Lideri Rauf Denktaş Kıbrıs'a dönerek cemaatinin başındaki göreve devam edebiliyor mu?»

Bugün cevabı, evet.

«Köylerinden, mahallelerinden, evlerinden göç etmiş olan Türkler yerlerine dönebiliyorlar mı?»

Bugün istiyorlarsa, evet.

«Türkler, Rum kesimindeki iş yerlerine gidebiliyorlar mı?»

Cemaat Meclisi ve geçici yönetim mahzur görmüyorsa, evet.

«Türkler, Rumlar tarafından durdurulmadan, üzerleri aranmadan ada içinde emniyet ve serbestçe seyahat edebiliyorlar mı?»

Evet.

«Her Kıbrıs Türkü, Kıbrıs'tan harice çıkıp tekrar dönebiliyor mu?»

Evet.

«Başka memleketlere gitmiş olan Kıbrıslı Türkler, tekrar Kıbrıs'a girebiliyorlar mı?»

Evet.

«Türkiye ile Kıbrıs Türk Cemaati arasında hava ve deniz yolu ile irtibat ve muvasala var mı?»

Evet.

«Türkler tarafından satın alınması veya ithal edilmesi yasaklanmış olan mal ve malzeme şimdi serbestçe tedarik edilebiliyor mu?»

Evet.

Kıbrıs Türkleri, Rumların sahiboldukları bütün vatandaşlık haklarına sahiboluyorlar mı?»

Doğrudan doğruya Türk kesimlerini ilgilendiren meselelerde mahfuz kalmak kaydıyla, evet.

Bir tek sual var ki, ilk suali Sayın Özarda'nın, onun cevabı henüz evet değil. «Dr. Fazıl Küçük, Kıbrıs Cumhuriyetinin Türk memurları eski görevlerine dönüyorlar mı?»

Bu mesele tabii siyasi problemin halledilmesi ile ilgili olduğu için gitmiyorlar. Fakat Sayın Özarda bilir ki, Makarios idaresi eski vazifelerine dönmeyi kabul eden Türklere birikmiş maaşlarını da teklif etmek suretiyle imkânlar yaratmaktadır.

Bunları şunun için söylüyorum; görüyorsunuz ki, aradan geçen kısa zamana küçümsenmeyecek icraat sığmıştır. Bu durum, Kıbrıs meselesinin dönüm noktasının esash bir safhaya geldiğinin işaretidir ve ümitverici bir haldir.

Artık anlaşılmıştır ki; Kıbrıs ihtilâfı, tek yönlü talepler veya temenniler öne sürülerek halledilebilecek bir dâva değildir. Kıbrıs meselesi; çeşitli yönlerden gelen millî arzuların çatıştığı bir konu haline gelmiştir.

Bugün Kıbrıs'ta Anayasanın, andlaşmaların meydana getirdiği düzenin zor kullanılarak ve tek taraflı arzulara dayanılarak değiştirilmesinin mümkün olamayacağı sübuta varmıştır.

Bu gayretin hiçbir sonuç vermeyeceği, Türk Milletinin buna müsaade etmeyeceği gerçeği ortaya çıkmıştır. Kıbrıs'ta her iki cemaatin de yerleşmiş, kökleşmiş maddi mevcudiyetleri ve tarihi temellere dayanan hakları mevcuttur. Beş yıllık mücadelenin ulaştığı bugünkü safhada artık gerçekçi tutumlar ve sonuç verebilecek arzular zemin kazanabilecektir. Bu durumların, Yunan Hükümeti ve Makarios idaresi tarafından da realist bir görüşle takdir edileceğini ümitmemek için bir sebep yoktur. Türlü ihtilâflara sahne olan Orta - Doğu bölgesinde Kıbrıs mese-

lesini, her an ihtiale müsait bir ihtilâf halinde muhafaza etmenin tarafların menfaatine uygun düşeceği iddia olunamaz.

Kıbrıs'ın, artık fazlasıyla hakettiği sulh ve sükûn ihtiyacı kadar bölgemizin de muhtacdüğü şartlar, hepsinden önemlisi, Türkiye - Yunanistan arasındaki münasebetlerde selâmet ve inkişaf, hattâ aynı bölgede her üç devlet arasında işbirliği imkânlarının sağlanması bütün ilgili tarafların basiret ve anlayış içinde hareketlerini zaruri kılmaktadır.

Cemaatlerarası müzakerelere ve ihtilâfın bünyesine bu açıdan bakınca, bugün içinde bulunduğumuz safhanın, barışçı bir çözüm yoluna ulaşabilmek hususunda, ihtilâfın başından beri vâsil olduğumuz ilk ve korkuyorum ki, tek nokta olduğu neticesine varmak mümkündür. Hal böyle olunca, Hükümetimizin Kıbrıs konusunda takibettiği siyasetin hedeften mahrum, vuzuhsuz olduğu yolundaki iddiaları da leh ve aleyhteki delilleriyle tekrar incelemekte fayda vardır.

Muhterem arkadaşlar, parti sözcülerimizin ekserisi şu nokta üzerinde ısrarla durdular; Hükümetin takibettiği siyaset dört anaprensibe dayanıyor.

Güzel, fakat bu, kâfi derecede vâzih değil. Böylece bilmece gibi bir siyaset olamaz; bu, tezinizi zayıf düşürüyor ve bu çerçeveyi daraltalım, hattâ adını koyalım, yoluna kadar varan temenniler oldu.

Nedir şu bizim, üzerinde bu kadar ısrarla durulan ve bu kadar şiddetle tenkidedilen 4 maddeli siyasetimiz? Müsaade ederseniz, şu prensipleri bir defa daha huzurunuzda tekrar edelim :

Ne diyorduk Hükümet programında?

«1. Andlaşmalar, tek taraflı olarak değiştirilemez. Muahedeler ancak tarafların rızası ile değiştirilebilir.»

«2. Kıbrıs'taki iki cemaatten biri, diğerinin tahakkümü altında tutulamaz.»

«3. Kıbrıs, tek taraflı, bir Devlete ilhak edilemez.»

«4. Bulunacak her hangi bir hâl tarzı, Lozan'da Türkiye ile Yunanistan arasında kurulmuş bulunan dengeyi ihlâl edemez.»

Deniyor ki; «Evet bu siyaset iyi, pek çok formüle müsait, ama bir tez değil, Türkiye ne istiyor belli değil.»

O halde teklifler de oldu. Teklifler oldu ama, tekliflerin neticesi de hazin oldu.

Bir parti dedi ki; «Taksimdir, başka hal şekli olmaz, ama taksim olmazsa muvakkaten federasyon olabilir.»

Bir parti sözcüsü arkadaşımız dedi ki: «Neden? Açık konuşalım tümünü almamız lâzım.»

Diğer bir parti; «Üslerden arınmış bağımsız Kıbrıs.»

Diğer bir arkadaşımız; «Geçici yönetim Türk Hükümetiyle olarak ilân edilmelidir.»

Bu tekliflerin, daha bize sıra ve vakit gelmeden muhalefet partisi mensupları arasında ne şekilde tartışıldığı ve ne şekilde müteakabil ret ve ithamlar altında kaldığı huzurunuzda cereyan etti.

Muhterem arkadaşlarım, bir siyasi parti sözcüsü, taksimden başka çare yoktur, diyor. Diğer bir siyasi parti sözcüsü, bir kere taksim kabîlî husuldeğildir, diyor. Sizin iddianıza muhaliftir, diyor, siz bir muahedelerin meriyeti esas üzerine gidiyorsunuz, prensip yapmıyorsunuz, halbuki, meridir diye iddia ettiğiniz muahedeler taksimi kabul etmiyor; Makarios muahedeleri zaten inkâr ediyor, sen de taksim istiyorum, dersin, sen de muahedeleri bir tarafa atmış olursun, ortada Londra - Zürih kalmıyor. Hangi esas üzerine müzakere edeceksiniz?..

Bir parti, üslerden arınmış Kıbrıs, diyor. Öbür parti, Küba olur, diyor...

Haddizatında bu iki parti sözcüsü arkadaşımız bir noktaya kadar gayet açık görüş mutabakatındadırlar. Yani, Küba olana kadar, ikisi de mutabık.

Türkiye İşçi Partisi diyor ki ; «Peki bunda niye endişe ediyorsunuz?» Galiba ihtilâf orada başlıyor. Niye rahatsız oluyorsunuz neticeden, demek mânasına ise niye endişe ediyorsunuz, o zaman zaten sonuna kadar mutabık, yorumda muhalifler demektir.

Ben yanılmıyorsam; benim bulunmadığım ve müzakerelerin açılması için cereyan eden konuşmalarda Sayın Feyzioğlu, üslerden arınmış Kıbrıs tezinin gayet hatalı bir tez olduğunu ve böyle bir neticenin muhakkak surette Kıbrıs'ı komünist bir idareye ve Küba'ya götüreceğini söylemesine rağmen, Türkiye İşçi Partisinin sayın sözcüsü çıkmış, niçin endişe ediyorlar, bunu anlıyamadım, demıştır. Endişe

ediyorlar, anlayamadım.. Yani, böyle bir âkıbet olmaz, bunu nasıl hatıra getiriyorlar da bundan endişe ediyorlar mânasına mı söylediler, yoksa böyle bir âkıbetin husulünden niye endişe ediyorlar mânasına mı söylediler? Onu, içtimada hazır bulunamadığım için pek kestiremedim, fakat mazideki bilgilerime kıyasen öbür türlü mânayı daha çok yakıştırdım. Fakat, ben de sayın lider gibi hukukçu olmama göre, sâkîte söz istinadolunmaz. Eğer öyle değilse, zannediyorum ki, başka türlü tefsir edilebilir.

Ahmet Tahtakılıç arkadaşım çıktı, her şey güzel, adresi yanlış seçtiniz, Makarios'la müzakere olur mu? diyor.

Biz, hatırlıyorum, Atina ile müzakereye girişmiştik. O zaman Mecliste çıkmış, demişlerdi ki : «Canım biz sizi anlamıyoruz, Enosis istemiyoruz, diyorsunuz, istiklâl formülünde ısrar ediyoruz, diyorsunuz; istiklâl formülünde ısrar ediyorsunuz; istiklâl, bir Hükümet var, demektir, Hükümetin başı da Makarios. Onunla konuşmayı, istiklâl formülünü Atina ile niye müzakere ediyorsunuz?» diye tahkiye edildik.

Şimdi, mesele; bu konuda müşterek ve hepimizin, bütün siyasi partilerin kabul edeceği bir formül bulmazsa, zannediyorum ki bunu hiçbir genel görüşme halledemeyecektir, bu kadar değişik fikirler içinde.

C. H. P. nin sayın sözcüsü, niçin çekiniyorsunuz, federasyon deyiniz, açık söyleyiniz, daha kuvvetli olur, sizi de destekleriz, buyurdular.

İhtilâfın başından beri Yunan Hükümeti ve Makarios idaresi Kıbrıs ihtilâfının bir tek şekilde çözüm yolu olabileceği iddiasını öne sürdüler. Yüksek Heyetinizin hatırandadır; 1965 senesinde o tatbik kabiliyetinden mahrum ve müeyyidesiz karar istihsal edildiği zaman; 2 Şubatta Atina'da Makarios ve o devrin Başbakanı, müşterek tebliğ ile Kıbrıs meselesinin tek hal çaresi Enosis olduğunu «solennel» bir şekilde ilân etmişlerdi. Ama, buhrandan sonra da bir televizyon konuşmasında aynı zat, insan her zaman arzu ettiğini değil, mümkün olanı yapar, bu, olmuyor, demek zaruretinde kalmıştır.

Bunun bizim üzerimizde de misali var. Sayın İnönü gayet iyi hatırlıyacaklar Kıbrıs

meselesinin halli için bu Mecliste taksim üzerinde bütün partilerin mutabakatiyle prensip kararı alınmıştır ve Türk Heyeti müzakereye o rijit, keskin görüşle gitmiştir, ama, Londra, Zürih'le dönmüştür. O devirde muhalefet partisi lideri olarak Sayın İnönü'nün zabıtlarda gördüğüm beyanını, isterseniz mealine yakın bir tarzda tekrar edeyim. İnönü buyuruyorlar ki; oturduk beraber konuştuk, taksim üzerinde mutabık kaldık, gittiniz, bizden yeni bir karar almadan başka bir formülle geri döndünüz, bu bir usuli hatadır, ama ben bilirim, diyor, bir müzakere masasında adam istediğini değil, bulduğunu alır, bu bulduğunuz iyidir, menfaatimize uygundur, iyi yapmışsınız, kabul edilebilecek bir formüldür, ama benim buna bir noktadan itirazım var, malûm mesele, garantide niçin İngiltere'yi de ithal etmediniz? Münferit müdahale hakkı sonunda bizim için iyi netice vermez, diyor.

Peki, rijit; illâ adını koyalım, «Federasyon» diyelim. Federasyon acaba vâzih mi? Ad koymamaktan daha mı vâzih? Federasyon... Federasyonla idare edilen memleketler var, dünyada. Amerika, Kanada, İsviçre, Yugoslavya, Çekoslovakya, Brezilya, Nijerya, Almanya, Avusturya hepsi federal. Hangisi öbürüne benziyor? Etnik grubu olmıyan da var; Almanya Federatif Devlet, Cerman ırkından başka yok, ayrılık da yok. İsviçre; üç tane etnik grup var, yirmiiki federatif ünite var. Yani, federasyon demekle daha vâzih bir şey mi ifade edilir? Coğrafi zemini mi var, yoksa bir hâkimiyet federasyonu mu?

Zannediyorum ki, adını koymakla isabetli bir hareketi hiçbir Hükümet yapmıyacaktır. Biz bir şekil mi istiyoruz, yoksa birtakım vâsıl olmak istediğimiz neticeler mi var?

Bizim cemaatimizin güvenlik ihtiyacı sağlanmalıdır. Mutabıkız. Kurulacak düzenin fiilî bir teminatı olmalıdır. Mutabıkız. Cemaat, devlet içerisinde söz sahibi olmalıdır. Mutabıkız. Cemaatin hakları ve cemaat olma vasfını özelliklerinin korunması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Onda da mutabıkız. Sayın Feyzioğlu da bu cihete işaret ettiler; eğer bunu koruyacak bir rejimin adı federasyonsa, evet. Yani şu demek isteniyorsa ki, şu senin saydığın şartlar federatif bir bünye olmadan tahakkuk edemez; o zaman ben size derim ki, niçin telâş ediyorsu-

nuz? Madem ki, ben ancak bu şartlar içinde bir netice istihsaline çalışıyorum, sizin istediğinizi yapıyorum, demektir.

Londra ve Zürih Andlaşmalarında federasyon kelimesinin adı var mı? Ama, hepimiz Londra ve Zürih'i coğrafi zemini olmayan federatif bir sistem diye adlandırabiliyoruz. Bizim için zaaf diye isnadettiğiniz; vuzuh yok, hedefiniz yok, adını koymadınız, dediğiniz şeyin bilâkis kuvvetimiz olduğu kanaatini taşıyoruz. Muayyen prensiplerimiz var; o prensipler federasyonu reddetmiyor, federasyondan başka diğer şeyleri de reddetmiyor. Sayın İksel işaret etti; taksim diye rijit bir kararla gitmeseydik, belki taksim kabili usuldü. Meseleyi bir izzeti nefis meselesi haline getirip, onun dediği oldu, onun dediği oldu demek halinde birtakım müzakere taktiğini baltahyan, netice almaya güçleştiren; ama diyebilirsiniz ki, niçin, bu haklı dâva değil mi, kuvvetle hallet... O başka. O zaman niye mütevaziyiz? Niye öyle taksimde falan kalıyoruz, işi kuvvetle halletmeye karar verdisek? O itibarla, bâzi sözcülerin iktidarı aktif bulmamaları ve ellerinde yetki varken kullanılmadığı hakkındaki iddialarını da garabetle karşıladığımızı ifade etmek isterim. Silâha malik olmak tetiği çekmek için kâfi sebep değildir. İktidarların harbetmedikleri için muaheze edilmeleri nâdir görülmüş ahvaldedir.

Türk tezi ilân edilmeli, dendi. Denendi bunlar, ilân ettik taksimi, başkaları da başkasını ilân etti...

Netice olarak, Yüksek Heyetinize arz etmek istediğim husus; Hükümetimizin Kıbrıs konusunda Yüce Meclisin anlayışına, millî hissiyata ve millî menfaatlere uygun bir tutumu titizlikle muhafaza ettiğinin arzı olacaktır. Biz, gerek bu çok faydalı genel görüşmede, gerekse bundan evvel muhtelif mesekelerle Kıbrıs meselesine vâkı temaslarda Yüce Meclisin hissiyatına tamamen vâkıf ve saygılı bulunuyoruz. Biz umumi efkârımızın bu millî dâvayı hangi şartlarla kabul edebileceğinin idraki içindeyiz. Hazuru-nuza varacağımız ve işte elde edebileceğimiz netice bu oldu, diyeceğimiz zaman bu formül belki meselenin geçirdiği safahat ve mâzisi itibarıyla ideal bir formül olmasa da, muhakkak ki, bugünkü durumlardan, anlaşma haklarından geri ve Yüce Meclisinizin, milletimizin kabul etmeyeceği bir formül olmayacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, bir hâdiseyi barışçı yollarla halletme kararını aldığınız zaman, her yönü ile mütalâa etmek mecburiyeti kendiliğinden ortaya çıkıyor. Nasıl bize sempatik gelmiyen durum ve formüller varsa, hâdiselerle ilgili taraflar için de aynı veçhile munis gelmiyen kısımlar var. Bütün mesele, her tarafın haklarını âdil, dengeli bir şekilde koruyacak bir muvazenenin kurulabilmesidir. Yoksa, empoze etmek suretiyle veya dikte etmek suretiyle bir netice alınmanın yolları da, usulü de elbette ki ayrı oluyor.

Senra, bu genel görüşmenin Kıbrıs politikasına millî bir istikamet vermek, veya millî hedef tâyin etmek genel görüşmesi olmadığına da kaaniiz. Çünkü gelmiş, geçmiş bütün Hükümetler gibi Hükümetimizin de takibettiği Kıbrıs politikası elbette ki, millî bir politikadır. Böylesine hayati bir dâvada hiçbir Hükümetin millî olmayan bir politikayı takibedebilmesine esasen ihtimal yoktur. Ama, millî vasfını bütün partilerin iştirak ettiği bir politika hüviyetinde arıyorsanız, bu genel görüşme de ispat etmiştir ki, siyasi partilerin arasındaki görüş farkları öylesine derin ve öylesine uzaklaşmış bir haldedir ki, bizatihi Kıbrıs dâvasını halletmek bu görüşler arasında bir vahdet bulmaktan zannedirim daha kolaydır. (Gülüşmeler)

O itibarla Kıbrıs dâvasına millî bir istikamet vermek veya millî bir hedef tesbit etmek gibi bu genel görüşmeye verilecek renk veya mânâ, Hükümetimizin şimdiye kadar Kıbrıs dâvasında takibettiği ve tamamen millî olduğuna inandığı ve bu vasfını daima koruduğu politika ile bir çalışma halinde olacağı için, biz bir millî politika dışında olduğumuz iddiasına kalamıyoruz.

Sözlerimi bitirirken, cidden bu konuda bize değerli fikirler veren muhterem muhalefet partisi sözcüsü arkadaşlarımıza, bu dâvayı başarıya ulaştırmanın teminatı olarak, iç ve dış vahdete veciz bir şekilde işaret buyuran sözcü arkadaşlarımıza, bu genel görüşmeyi açmak fırsatını bize bahşeden önerge sahibi arkadaşlarımıza, Hükümetim ve Bakanlığım adına şükranlarımı arz etmek istiyorum.

Bir noktanın İşçi Partisi Lideri arkadaşım-dan tashihini rica edeceğim; beyanlarında son Kıbrıs buhranında Vens'in de bir emperyalizm baskısı olarak Türkiye'de rol oynadığı imasını

aldığım belki yanlış bir kanaattir, müphem bir beyanları oldu. Şunu tashih ederim ki, ne Vançe'in buraya gelişi bir baskı için olmuştur, ne de Hükümetim böyle bir baskıya iltifat eden bir siyaset ve mizaç içindedir. Bu cihetin bilhassa vuzuha kavuşmasını istirham edeceğim.

Beni sabırla dinlemek lütfunda bulunduğunuz için Yüksek Heyetinize şükranlarımı arz ediyorum. (Y. T. P. ve A. P. sıralarından sürekli alkışlar).

BAŞKAN — Muhterem milletvekilleri, kifa-yet önergesi gelmiştir. Sayın Bakandan sonra sıradaki arkadaşına söz vereceğim.

Söz sırası Sayın Feridun Cemal Erkin'in idi. Şahsan söz almışlardı, grup başkanvekillerinin verdiği bir önergeye göre kendilerine şimdi grup adına söz veriyorum. Buyurun efendim. (A. P. sıralarından alkışlar).

A. P. GRUPU ADINA FERİDUN CEMAL ERKİN (Ordu) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım,

Kıbrıs konusunda bir millî politika tesbiti maksadiyle genel müzakere açılması için önerge veren Güven Partisine, ikinci bir önerge veren Sayın Reşat Özarda'ya, önergeyi teyid eden muhtelif partilere ve sayın sözcülerine, müzakerenin kabulüne açık kalble katılan Hükümetimize ve müdahalelere cevaben geniş açıklamalarda bulunan Sayın Dışişleri Bakanımıza teşekkürlerimi ifade etmek suretiyle söze başlıyorum.

Kanaatimce görüşmelerimiz milletimize aziz olan bir dâvada partilerin görüşlerini bir defa daha açıklamak ve Sayın Bakanımıza da kendilerine cevap vermek bakımından çok müfidolmuştur. Bu görüşmeler müttetikimiz bulunan ve müttetikimiz olarak kalması bir politik zaruret olan Yunanistan'ı Türk Millî hislerinin birliğine ve kararlılığına inandırırorsa Kıbrıs meselesinin halinde Yunanistan'ı daha ziyade anlayışlı görmek mümkün olur. Bu görüşmeler Kıbrıs Rum liderlerini soydaşlarımızın beş yıldan beri mâruz kaldıkları taarruzların, insan ve mal kaybının, halen de çektikleri meşakkatlerin boşa gitmeyeceği kanaatine is'al ederse Kıbrıs meselesinin kendi arzularına göre halinin sandıkları kadar kolay olmayacağı hakikati çevrelerinde bir defa daha anlaşılabilir olur.

Soydaşlarımızın mâruz kaldıkları felâketlerin boşa gitmeyeceğinin mânası, 1960 andlaşma-

ları ile elde edilen haklardan, menfaatlerden ve teminattan dün bir vaziyetin tarafımızdan hiçbir zaman kabul edilmeyeceği, edilemeyeceğidir. Kısa sürecek olan konuşmam hiçbir çözüm yoluna ruhan ifade etmeksizin munhasıran millî menfaatin kendi açımdan tetkikine ve muhtelif hal şekillerinin olumlu ve olumsuz taraflarının araştırılmasına yönelecektir. Üç yıldan beri Kıbrıs meselesinin diplomatik alanda seyri müzakerelerin selâmeti gibi meşru ve kolaylıkla izah edilebilen sebep dolayısıyla Meclisin inkişaf hakkında gerçek ve etraflı bilgiler edinmesine imkân vermemiştir. Ancak, Sayın Dışişleri Bakanı geçen akşam Karma Bütçe Komisyonunda Dışişleri Bakanlığı Bütçesinin müzakeresi esnasında ve bu akşam, Lefkoşa konuşmalarının bağımsız Devlet esasına dayandığına ve bu esas üzerinden Türk camiasına verilecek muhtariyet hakları konusunda cereyan ettiğine dair ifadelerde bulundular.

Sayın Bakanın bu beyanını ve mutasavver Kıbrıs Parlâmentosunda Türk temsilinin 1960 andlaşmalarındaki hükme göre prensip itibarıyla muhafaza edileceği hususunda yaptığı tasrihi de ele alarak ikili müzakerelerin arz ettiği irtisamı ve bu yolda yürüdüğü takdirde âtiye projeksiyonunu zihnimizde takribi olarak canlandırmaya çalışalım.

Bağımsız Devlet tarifi Kıbrıs durumuna bütün sertliğiyle uygulansaydı, Türk Camiasını alelâde bir azınlık seviyesine düşürmeye yeltenen bir netice hâsıl olurdu ki, bunun tarafımızdan kabulüne bittabi katiyen imkân olamazdı. Sayın Bakanın açıkladığı veçhile, Türklerin Kıbrıs Parlâmentosuna 1960 andlaşmalarında tesbit edilen seçim sistemiyle iştirakinin derpiş elilmesi bağımsız Devlet mefhumunun yine 1960 andlaşmalarında olduğu gibi Kıbrıs egemenliğinin Rumlar ve Türkler arasında paylaşıldığı bir çerçevede içinde mütalâa edildiği intibahı uyandırıyor ki, bu müşahadeden ferahlık duyacağımız ve duyduğumuz tabiidir. Ancak bu ve bunun gibi Türk camiasına tanınacak, 1960 antlaşmalarından mevcut diğer hakların cümlesi elde olacağı farz edilse dahi, Türk topluluğunun güvenlik ihtiyacı ve bizzat Türkiye'nin öz güvenliği ihtiyacı sağlanmış olacak mıdır? Mümkündür ki, ikili görüşmeler esnasında bu ihtiyaç da deşilmiş, tartışılmış, hattâ belki karşılanmış bulunsun. Her halükârda ben mâruzatım esnasın-

da bu nokta üzerinde Yüksek Meclisinizin ne derece hassas olduğunu kuvvetle belirtmekle yetineceğim.

Kıbrıs meselesini bağımsız devlet mefhumu içinde bir hal suretine bağlamanın mahzuru, Enosis'i belki bir süre için erteliyecek, fakat ilerisi için hazırlıyacak ilk merhaleyi teşkil etmesi tehlikesidir. Muhataplarımızın Kıbrıs'ı âkâbet Yunanistan'a ilhak etmek emellerinden vazgeçtiklerine inanmanın bir hata olacağına şüphe yoktur. Buna mukabil, bizim de, Enosis'in günün birinde gerçekleştirilmesine göz yumacağımıza inanmanın aynı vehamette bir hata olacağına karşı tarafı, şimdiye kadar olduğu gibi, yine iknaa devam etmemiz gerekecektir. Muhataplarımız bu hususta iyi niyetle ve ileri görüşle hareket etselerdi, taksim veya federasyon formüllerinden birine katılabilirlerdi. Bu formüllerden hiçbirini kabul etmemelerinin sebebi, taksimin, bir kısım toprağının Türkiye'ye ilhakı suretiyle tam ve kâmil bir tarzda icrasına engel olması, federasyonun ise yine Türkiye'nin Türk topluluğuna federasyon çerçevesinde tahsis edecek toprakları günün birinde Türk toprakları ilân etmesi vâhîm endişesidir. Şu halde bağımsız devlet formülü üzerinden varılacak hal şeklinin, Kıbrıs meselesinin devamlı çözüm yolu olmaması ihtimali hesaba katılarak yeniden mütalâa edilmesi lâzım gelecektir.

Kıbrıs meselesinin halli için şimdiye kadar, gerek Türkiye, gerek Yunanistan veya Kıbrıs Rum idaresi tarafından Enosis, taksim, federasyon, muhtariyet, kanton sistemi v. s. gibi çeşitli yollar düşünülmüştür. A. P. Hükümeti Kıbrıs politikamızı yüksek mâlûmunuz olan dört temele dayanmıştır. Hiç şüphe yok ki, bu dört prensip hem taksim, hem federasyon, hem de ortak egemenlik altında muhtariyet sistemine açık bulunmaktadır. Dışişleri Bakanlığını yürüdüğü yolda memnuniyet verici neticeye varma gayretleriyle başbaşa bırakarak, biz şimdi ortaya atılan diğer başlıca formüller hakkında düşüncelerimizi söylemekle yetinelim.

Nâçiz kanaatime göre, esas itibariyle, Kıbrıs meselesinin en salim, en cezrî ve devamlı hal yolu taksime, o olmazsa federasyona gitmektir. Taksim en cezrî ve en salim yoldur. Bunun birinci sebebi, Adada Kıbrıs milleti diye mütecannis bir topluluğun mevcudolmamasıdır. Hakikatte Ada'da birbirinden tamamiyle ayrı iki

millî topluluk yaşamaktadır. Bu iki topluluk ayrıca bir de civarda yaşayan iki ayrı egemen milletin Ada'ya inikâsıdır. Adanın ikiye taksimi her bir camia'yı hissen, dinen, harsen, lisanen bağlı bulunduğu memlekete bağlamak ve Avrupa kıtasındaki Türkiye - Yunanistan hudut komşuluğunu, hiçbir suretle irredantizme meydan vermeksizin Ada'da aynen devam ettirmekten başka bir şey değildir. Bütün bu aşikâr faildelere rağmen taksimin bâzı büyük mahzurları vardır. Bu itibarla, ancak Yunanistan ve Kıbrıs Rum idaresi Enosis üzerinde şaşmaz bir ısrar gösterdikleri takdirdedir ki, biz de taksimi aynı kuvvet ve ısrarla ileri sürmeliyiz.

Hiç değilse şimdilik taksim bir tarafa bırakılınca karşımızda federasyon formülü belirir. Bizi bu formül üzerinde durmaya sevk edecek çeşitli saikler vardır. Sayın Dışişleri Bakanını demin federasyon mevzuu üzerinde, geniş izahlarda bulundular. Ancak, benim şimdi arz edeceğim bir iki fikrin de zapta geçmesi için huzurunuzda ifade edilmesinde fayda görüyorum.

1960 yılında doğan Kıbrıs Devleti yalnız coğrafi temeli eksik kalan fonksiyonel bir federasyondur. Muhterem arkadaşlarımızın malûmu olduğu üzere Birleşik Amerika Devletleri, İsveç, bâzı Latin Amerika Devletleri, Sovyetler Birliği gibi memleketler. - Bu listeye Sayın Dışişleri Bakanı daha dolgun bir listeyle huzurunuzda çıktıydı - benimsedikleri federasyon sistemi içinde ayrı ayrı bölgelerde yerleşmiş üye devletlerden kurulmuş birliklerdir. Kıbrıs Cumhuriyetinde mevcut federasyona coğrafi temelin ilâvesi hem Ada'daki soydaşlarımızın, hem de Türkiye'ye en az mahzuru arz eden, bu itibarla en ziyade makbul olabilecek formülü sağlarken, Rum bölümü için de hiçbir hak kaybını veya mâkul mahzuru mucibolmuyacaktır.

2. Aranılan yeni Kıbrıs rejimi, hukukî boşluk ve anarşi üzerine değil, yürürlükte bulunan 1960 hukukî düzenine dayanmalıdır. Birinci arabulucu Tiyomiyoya da bu tezi benimsemiş ve New - York'ta savunmuştur.

İkili müzakerelerin özlü, düciüst ve mantıklı bir seyir takibedebilmesi için belirttiğim bu hukukî zaruret, Kıbrıs'ta yalnız Anayasa nizamının yeni ihtilâli teğebbüslerine karşı koymakla değil, aynı zamanda 1960 hukukî düzenini, 1963 hâdiselerinden beri sistemli ve devamlı bir suret-

te bozan eski emrivakileri de geri aldirmek ve yeni rejim bulununcaya kadar eskisini tamamiyle ihya etmek için hem Atina, hem de Kıbrıs Rum idaresi nezdinde devamlı ve ısrarlı teşebbüsler yapmaya sevk etmelidir. Bu arada Rum muhafız birlikleri meselesiyle Lozan ve İtalyan barış anlaşmalarındaki hükümlere aykırı olarak, şayet şayia doğru ise, askerileştirildiği şüyu bulan adalar statüsünün de matlubumuza uygun olan neticeye bağlanmasını temenni ediyorum.

3. 1963 olayları Türklerin ve Rumların bundan böyle Ada'da eskisi gibi yanyana ve birbirlerine karışmış bir halde yaşamalarını imkânsız hale getirmiş ve ilerisi için soydaşlarımıza munzam güven garantileri sağlamak zarureti ortaya koymuştur. Bu munzam garantiyi coğrafi unsurunu da câmi federasyon sistemi en mükemmel tarzda temin eder.

Bunlar, mâruzatım, müzakere haricinde bulunan bir arkadaşınızı afaki, nazari birtakım mülâhazalarıdır. Hem milli menfaatlerin ilca ve zaruretleri, hem de müzakerelerin çekişmeli zorluk ve imkânlarıyla mukayyet bulunan, karşı kavgaya bulunan Dışişleri Bakanlığı, biraz evvel Yüksek Meclisinize hatırlattığım dört prensip çerçevesi içinde federasyonu da makbul görmekte ve Sayın Bakanın evvelce bir münasebetle ifade ettiği veçhile, federasyonla gayet ilgili federasyona gayet yakın, uygun şartları ihtiva eden, fakat federasyonla birlikte yine kabili kabul birtakım diğer alternatifleri de reddetmiyen prensiplerle Kıbrıs dâvasının halline çalışmaktadır. Bakanlığa hem memleketin, hem de Kıbrıslı soydaşlarımızın menfaatlerinin müdafaasında en iyi hal çaresini aramasını, bulmasını ve temin etmesini temenni ediyorum.

Bir aralık Türkiye ve Yunanistan Dışişleri bakanları arasında temas ve konuşmalardan sonra, şimdi Kıbrıs dâvasının müstakbel hal şekline temel teşkil etmek üzere, ağırlık merkezi geçici olarak cemaatler mümessilleri arasında Lefkoşa'da cereyan etmekte olan müzakerelere intikal etmiş bulunuyor.

Kıbrıs'taki gayretlere muvazi olarak Türkiye - Yunanistan münasebetleri de bir ferahlık, bir yakınlık kaydına başladı. Her iki memleket arasında hem Kıbrıs konusu, hem de bu mevzuda eski Yunan Hükümeti tarafından Türkiye'ye karşı işlenen menfi politika yüzünden iki komşu

memleket arasında gerginleşen ilişkilerin salâha yüz tutmasını inşirahla karşılıyoruz.

NATO camiasında müşterek üyeliğimiz, coğrafi komşuluğumuz menfaat ortaklığı, bütün bu âmiller bu salâhın yalnız husulünü değil, inkişafını da zaruri kılmaktadır. Bu bakımdan iki memleketin her türlü ihtilâf konularından ve hattâ her türlü ihtilâf tohumlarından masun, tertemiz bir saha üzerinde devamlı dostluklarının kurulmasından sevinç duymamak imkânsızdır.

Halen Yunanistan Dışişleri Bakanı olan, Türk - Yunan dostluğunun lüzum ve zarureti inanan ve komşu memleket devlet adamları arasında, en seçkinleri arasında bulunan dostumuz eski Başbakan Sayın Pipinellis'in Yunan dış politikasını kendisine has yetki, bilgi ve dirayetiyle idare etmekte olması, bize Kıbrıs meselesinin memnunluk verici tarzda halli hususunda ümit vermektedir.

Gerçekten biz Kıbrıs konusunun hallinde Yunanistan'ın gayet önemli rol oynadığına ve oynayabileceğine inanıyoruz. Kıbrıs'ta bağlarımızın hallini tamamiyle Ada'daki Rum idaresine bırakarak Türk - Yunan münasebetlerini esas meseleden müstakillen mütalâaya imkân yoktur. Nitekim Papaandreu zamanında Yunan Hükümetinin ağırlaştırdığı Kıbrıs durumu ve Türk - Yunan ilişkileri, Sayın Papadopulos Hükümeti zamanında hayli salâha ermiştir. Bu neticeyi sağlayan şimdiki Yunan Hükümeti ve onun seçkin Dışişleri Bakanı aynı suretle Kıbrıs meselesinin de bizi tatmin edecek şekilde hallinde müessir olabilirler.

Benim kanaatim odur ki, Yunanistan'da bugün idareyi elinde tutan rejim, Kıbrıs meselesini halletmek için kuvvetli kozlara malik bulunmaktadır. Biz bu kozların harekete geçirilmesini, Kıbrıs meselesinin halline biran evvel gayret gösterilmesini Yunan Hükümetinden beklerken, bu ihtilâflı ve buhranlı dâvanın memnunluk verici bir hal şekline bağlanması neticesinde Yunanistan'la aramızda kurulması imkân dâhiline girecek olan pürüzsüz, samimi ve güvenli dostluğa verdiğimiz büyük ehemmiyet ve laymeti de belirtmiş oluyoruz.

Türkiye ile Yunanistan arasında muallâk birtakım tâli ihtilâflar, fakat bunların üstünde muazzam bir dâva vardır. Bu dâva Kıbrıs dâvası-

dır. Tâli işlerin neticeye bağlanması kolay olacaktır, elverir ki, Kıbrıs meselesi bizi tatmin edecek tarzda bir sonuca bağlansın.

Hürmetlerimi sunarım efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Değerli milletvekilleri; T. i. P. Meclis Grubu adına Genel Başkanı Sayın Aybar bir temenni tavrı vermişlerdir. Bu, Yüksek Meclisin malûmlarıdır. Anayasanın kuvvetler ayrılığı ilkesi, icra organına karar yoluyla Meclise emir verilmesini reddeder. Ayrıca içtüzüğün 222 nci maddesi ile, temenni tavrının oylanması değil, milletvekilleri tarafından verilmesi dahi reddedilmiştir, yasaklanmıştır. Bu

bakımdan bu temenni tavrını işleme koyamayacağım.

Sayın Reşat Özarda kifayet önergesi ile birlikte, geniş çapta temenniyi de iktiva eden bir tavrı vermiştir. Esasen söz alan milletvekilleri tamamen konuşmuşlardır. Sırada kimse kalmadığı için, temenni kısmını okutamıyacağım gibi kifayet önergesini de oylamak lüzumunu duymuyorum.

Genel görüşme sona ermiştir.

Birleşimi 24 Ocak 1969 Cuma günü saat 15,00 te toplanmak üzere kapatıyorum.

Kapanma saati : 20,35

Millet Meclisi

GÜNDEMİ

35 NCI BİRLEŞİM

23 . 1 . 1969 Perşembe

Saat : 15,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL
KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK
İŞLER

II

SORULAR, GENSORULAR VE GENEL
GÖRÜŞME

1. — Kayseri Milletvekili Turhan Feyzioğlu ve iki arkadaşı ile Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Kıbrıs dâvasında uygulanacak milli politikanın tesbit ve takibi için Anayasanın 88 nci maddesi gereğince bir genel görüşme açılmasına dair önermeleri (8/26, 8/27)

III

ÖNCELİKLE GÖRÜSÜLMESİ KARARLAŞ-
TIRILAN İŞLER

× 1. — Tütün ve tütün tekeli kanunu tasarı-
sı ile Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın,
Tütün ziraati kanunu teklifi ve Manisa Millet-
vekili Sami Binicioğlu ile Sinop Milletvekili
Hilmi İşgüzar'ın, Tütün ve tütün tekeli kanunu
teklifi ve Tarım, Ticaret, İçişleri, Adalet, Güm-
rük ve Tekel ve Plân komisyonlarından secilen
3 er üyeden kurulu Geçici Komisyon raporu
(1/205, 2/198, 2/362) (S. Sayısı : 674) (Dağıt-
ma tarihi : 19 . 3 . 1968)

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI
VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA
GÖRÜSÜLECEK İŞLER

V

İKİ DEFA GÖRÜSÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜSMESİ YAPILACAK
İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜSMESİ YAPILACAK
İŞLER

